2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان
(ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

2000 ـ يىلى 4 ـ ئاي

گېرمانىيە ـ ميۇنخېن

2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

2000 ـ يىلى 4 ـ ئاي

گېرمانىيە ـ ميۇنخېن

بۇ كىتاپنى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان)
مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى
مەسئۇل مۇھەررىر:
پەرھات مۇھەممىدى
تەھرىر: تۇرغۇنجان ئالاۋۇدۇن
كومپيۇتۇرغا ئالغۇچى ئورۇن:
« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسيون مەركىزى »
مونتاژ: ئۆمەرجان شاھيارى

ئادرىس : « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان)
مىللىي قۇرۇلتىيى »

Ostturkistanischer (Uigurischer) National Kongress

Landwehrstr. 17
80336 Munchen
Germany

Tel:0049 89 55 86 99 86
Fax: 0049 89 55 86 99 87

كىتاب نەشر نومۇرى: 0001

كىرىشسۆز

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم قەدىرلىك ۋەتەنداشلار، ئالدى بىلەن قۇرۇلتىيىمىز نامىدىن ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنى يۈرەكتىن سالاملايمىز ۋە ئۇلارغا ئالىي ئېھتىرام بىلدۈرىمىز!

سىزلەرگە مەلۇم بولغىنىدەك، ئۆتكەن يىلى ئۆكتەبىردە گېرمانىيەنىڭ مىيونخىن شەھرىدە چاقىرىلغان « 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ـ تاشقى دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللىي مۇجادىلە تارىخىمىزدىكى ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك زور ۋەقەلەرنىڭ بىرى ھېساپلىناتتى، بولۇپمۇ بۇقېتىمقى قۇرۇلتايدا قۇرۇلتاي مەركىزىنىڭ گېرمانىيەنىڭ مىيونخىن شەھرى قىلىپ قارارلاشتۇرۇلغانلىقى ۋە قۇرۇلتاي رەھبەرلىك يادروسىدىكىلەرنىڭ ئاساسەن ئىقتىدارلىق ياشلاردىن تەركىپ تاپقانلىقى، مىللىي داۋايىمىزنى خەلقئارالاشتۇرۇش جەھەتتە تاشلىغان ئىنتايىن موھىم قەدەملىرىمىزنىڭ بىرىدىن ئىبارەت. كىشىنى تېخىمۇ سۆيۈندۈرىدىغىنى شۇكى، قۇرۇلتاي چاقىرىلىپ تېخى بىرقانچە ئاي ئۆتمەيلا قۇرۇلتاي نىزامنامىسىنىڭ گېرمانىيە ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن رەسمىي تەستىقلانغانلىقى، مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنى خەلقئارالىق سىياسى سەھنىلەردە قانۇنىي سالاھىيەتكە ئىگە قىلىپلا قالماستىن، بەلكى مىللىي مۇجادىلىمىزنىڭ سىياسىي تەسىرىنىمۇ ئىلگىرىكىگە قارىغاندا بىرقانچە ھەسسە ئاشۇرغۇسى! بولۇپمۇ قۇرۇلتاي چاقىرىلغاندىن بۇيانقى قىسقىغىنە مەزگىل ئىچىدە قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنىنىڭ قولغا كەلتۈرگەن بىرقاتار مۇۋاپىقىيەتلىرى،

مۇندەرىجە

« شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى 1

ۋەتەنداشلارغا مۇراجىئەت 3

گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » غا 10 دىن ئارتۇق دۆلەتتىن 200 دىن ئارتۇق ۋەكىلگە رەسمىي تەكلىپنامە ئەۋەتىلدى 6

ئەنۋەرجاننىڭ مىللىي قۇرۇلتاي ھارپىسىدا مىللىي زاتلىرىمىزغا يوللىغان مۇراجىئەتى 7

گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى 10

ئەسقەرجان ، مىللىي ئۇستازلىرىمىزدىن زىيا سەمەدى ۋە ئابدۇروپ مەخسۇملاردىن ھال سورىدى 12

ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇرلار گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتاينى قوللايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى 16

كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن گېرمانىيەدە خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى چاقىرىلدى 20

ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى خەلقىمىزنىڭ مىللىي داۋايىمىزنىڭ كېلەچىكىگە بولغان ئىشەنچىسىنى ۋە ئۈمىدىنى تېخىمۇ ئاشۇرماقتا!

سىزلەرگە مەلۇم بولغايكى، « 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ خاتىرىسى سۈپىتىدە قولىڭىزلاردىكى ئۇشبۇ كىتابچىنى نەشىر قىلىپ تارقاتتۇق، مەزكۇر كىتابچىدا پەقەتلا قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ قۇرۇلتاي ھارپىسىدىكى تەييارلىق پائالىيەتلىرى، 2 ـ نۆۋەتلىك مىللىي قۇرۇلتاينىڭ چاقىرىلىش جەريانى، قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسى، قارار ۋە بايانات ـ خىتاپنامىلىرى، قۇرۇلتايغا ئاتاپ يېزىلغان بەزى تەبرىك خەتلىرى، قۇرۇلتاي مەسئۇللىرىنىڭ بىرقىسىم مەكتۇپلىرى .... قاتارلىقلار مۇۋاپىق تۈردە يەر ئالغان بولۇپ، قۇرۇلتايدىن كېيىن ئېلىپ بېرىلغان پائالىيەتلەر بۇ كىتابچىغا تولۇق كىرگۈزۈلمىدى.

ۋاقتىمىزنىڭ قىسقا ۋە سەۋىيىمىزنىڭ چەكلىك بولۇشى تۈپەيلىدىن كىتابچىدا قىسمەن خاتالىق ۋە يېتەرسىزلىكلەرنىڭ بولۇشى تەبىئى، شۇڭا سىزلەرنىڭ تۈزىتىپ ئوقۇشۇڭىزلارنى ۋە تەنقىدى ـ پىكىر بېرىشىڭىزلارنى سەمىمىي ھالدا ئۈمىت قىلىمىز.

سىزلەرگە چەكسىز ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلدۈرۈپ:

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى »
مەركىزى ئورگىنى

2000 ـ يىلى 4 ـ ئاي
گېرمانىيە ــ ميۇنخېن

قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامە لايىھەسى قاراپ چىقىلىپ ماقۇللاندى. 111
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى »
نىزامنامىسى 116
« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي
قۇرۇلتىيى » دا ئورگانلارغا سايلاپ چىقىلغانلارنىڭ
ئىسىملىكى 138
قۇرۇلتاينىڭ بىرقىسىم رەھبەرلىرىنىڭ قىسقىچە
تەرجىمەھالى 142
« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي
قۇرۇلتىيى » نىڭ قارارى 151
مىللىي قۇرۇلتاي خىتاپنامىسى 155
باش ماقالە: « 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان
) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ جەڭگىۋار روھىنى تولۇق
ئەمەللەشتۈرۈپ، ۋەتەن داۋاسىنى يېڭى پەللىگە
كۆتۈرەيلى ! 159
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ
رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » غا
يازغان تەكلىۋى 168
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ۋە
« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ ۋەكىللىرى
فىرانسىيەدە جاگىرىمىنغا قارشى ئۆتكۈزۈلگەن بىرلەشمە
نامايىشقا قاتناشتى 171
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ
رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ بارلىق شەرقىي تۈركىستان

شەرقىي تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرى ئېغىر دەرىجىدە
دەپسەندە قىلىنماقتا 26
ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتناشقان بىرقىسىم ئاساسلىق
شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەكىللەرنىڭ تىزىملىكى 44
مۇھاكىمە يىغىنىدىكى بەس ـ مۇنازىلىرىلەر 46
تاشقى دۇنيادا مۇجادىلە تارىخىمىزدىكى تۇنجى يېڭىلىق .. 52
دېموكراتىك خىتاي ۋەكىللىرىنىڭ بۇ قېتىمقى يىغىنغا
بولغانقىزىقىشى 53
ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنىدا رەسىم كۆرگەزمىسى ئۆتكۈزۈلدى.. 54
« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي
قۇرۇلتىيى » گېرمانىيىدە غەلىبىلىك ئۆتكۈزۈلدى 55
گېنېرال مەھمەت رىزا بەكىنىنىڭ، « 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي
تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » دا قىلغان
ئېچىلىش نۇتقىنىڭ تولۇق تېكستى 65
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ
باش كاتىبى ئەسقەرجاننىڭ مىللىي قۇرۇلتايدا قىلغان
ئېچىلىش نۇتقىنىڭ تولۇق تېكستى 75
گېرمانىيىنىڭ مىيۇنخېن شەھرىدە خىتايغا قارشى داغدۇغۇلۇق
نامايىش ئۆتكۈزۈلدى 82
ئاكام لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ شېھىت روھى سىلەرگە مەدەت
بولسۇن! 86
تەبرىك ۋە مەكتۇپلار 88
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ
رەسمىي ۋەكىللىرىنىڭ تىزىملىكى 106

« شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى

1999 ـ يىلى 6 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى گېرمانىيىنىڭ ميونخېن شەھىرىدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ يىغىن زالىدا ئۆتكۈزۈلگەن « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ 1 ـ قېتىملىق يىغىنىدا، بۇيىل ئۆكتەبىردە گېرمانىيىدە چاقىرىلىدىغان « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى. تەييارلىق كومىتېتىنىڭ كۆپ سانلىق ئەزالىرىنىڭ ئىشتىراك قىلىشى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن بۇقېتىمقى يىغىندا دېموكراتىك سايلام ئارقىلىق، « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەئىسلىكىگە، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش بىلەن « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسالار مۇئاۋىن رەئىسلىككە، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ باياناتچىسى ۋە « بىرلىك » ژورنىلىنىڭ مەسئۇلى ئەنۋەرجان تەييارلىق كومىتېتىنىڭ باياناتچىلىقىغا ۋە قوشۇمچە ئىقتىسادىي

تەشكىلاتلىرىنىڭ رەھبەرلىرىگە يوللىغان
مۇراجەتنامىسى 176
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ
رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ ئامېرىكىغا يوللىغان
مەكتۇبى 178
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ
رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ قازاقىستانغا يوللىغان
مەكتۇبى 181
« دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى »
نىڭ مەسئۇلى « « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي
قۇرۇلتىيى » نىڭ مەركىزى ئورگىنىغا مەكتۇپ يوللاپ،
ئۆزئارا ھەمكارلىقنى يەنىمۇ كۈچەيتىشنى ئوتتۇرىغا
قويدى 183

ۋەتەنداشلارغا مۇراجىئەت

سىزلەرگە مەلۇمكى، شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى، « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نى بۇيىل ئۆكتەبىردە گېرمانىيەدە ئېچىشنى قارار قىلدى، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ دۇنيانىڭ ئىقتىسادى ۋە سىياسىتىگە بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىۋاتقان گېرمانىيەدەك كۈچلۈك بىر غەربىي دۆلەتتە چاقىرىلىشى، مۇقەددەس مىللىي داۋايىمىزنى خەلقئارالاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تاشلانغان مۇھىم قەدەمدىن ئىبارەت. بۇقېتىمقى مىللىي قۇرۇلتاينى چاقىرىشتىكى ئاساسىي مەقسەت، دۇنياغا يۈزلەنگەن كۈچلۈك كادىرولاردىن تەركىب تاپقان، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنى ۋە مىللىي داۋايىمىز بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان شەخسلىرىمىزنى تولۇق ئۆز ئىچىگە ئالغان، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق خەلقىمىزگە تولۇق ۋەكىللىك قىلالايدىغان نوپۇزلۇق، قۇدرەتلىك بىر خەلقئارالىق ئورگىنىمىزنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشتىن ئىبارەت. بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تەييارلىق كومىتېتىمىز ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ۋەكىللىرىنىڭ قۇرۇلتايغا تولۇق قاتنىشىشىغا، مىللىي داۋايىمىزغا جىددىي كېرەكلىك بولغان يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ چىقىپ ئۇلاردىن ئۈنۈملۈك ھالدا پايدىلىنىشقا ۋە قۇرۇلتاينىڭ بىرلىك، باراۋەرلىك ۋە قېرىنداشلىق كەيپىياتى ئىچىدە مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشقا تىرىشىدۇ. بىز شۇنىڭغا تولۇق ئىشىنىمىزكى، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاي 50 يىلدىن بۇيان ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ

باشقارمىسىنىڭ مەسئۇللىقىغا، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ باش كاتىۋى ۋە « ئۇچقۇن » گېزىتى بىلەن « بىرلىك » ژۇرنىلىنىڭ باش تەھرىرى پەرھات مۇھەممىدى كاتىۋات باشقارمىسىنىڭ مەسئۇللىقىغا، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ئەنۋەر نورۇز تەييارلىق كومىتېتى كۈتىۋېلىش باشقارمىسىنىڭ مەسئۇللىقىغا سايلاپ چىقىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇقېتىمقى يىغىندا مىللىي قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتى قارمىقىدىكى ھەرقايسى باشقارمىلارنىڭ ۋەزىپىسى ۋە خىزمەت دائىرىسى بېكىتىلىپ، دەسلەپكى قەدەمدە ئىش تەقسىماتى ئېلىپ بېرىلدى.

« شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتى، بۇيىل ئۆكتەبىردە گېرمانىيىدە چاقىرىلىدىغان « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ بارلىق ئىچكى ـ تاشقى تەييارلىق خىزمەتلىرىگە مەسئۇل بولۇپ، قۇرۇلتاينى تەشكىللەش ئىشلىرىنى ئېلىپ بارىدۇ ھەمدە قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. تەييالىق كومىتېتىنىڭ ۋەزىپىسى تاكى مىللىي قۇرۇلتاي يېپىلغانغا قەدەر ئىزچىل داۋام قىلىدۇ.

« مىللىي قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتى »، بۇيىل ئۆكتەبىردە گېرمانىيىدە چاقىرىلىدىغان خەلقئارا مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك ئۆتكۈزۈلىشى ئۈچۈن ھازىردىن باشلاپ گېرمانىيىدە ياشاۋاتقان بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنى سەپەرۋەرلىككە كەلتۈردى.

كۆكۆل بۆلۈۋاتقان شەخسلىرىمىزدىن تەييارلىق كومىتېتىمىزنى مىللىي قۇرۇلتايغا ۋە مىللىي داۋايىمىزنىڭ كېلەچەككە مۇناسىۋەتلىك قىممەتلىك تەكلىپ ـ پىكىرلەر بىلەن تەمىنلىشنى ۋە بۇ دارقىلىق ئۇخسانلاردىن خالى بىر مىللىي ئورگاننىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تىگىشلىك تۆھپە قوشۇشلىرىنى ئۈمىت قىلىمىز.

هۆرمەت بىلەن:

« شەرقىي تۈركىستان خەلقئارا مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ رەئىس:

ئەسقەرجان

(«ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى)

مۇئاۋىن رەئىسلەر:

ئابدۇجېلىل قاراقاش

(« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى)

دولقۇن ئەيسا

(« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى)

بىرلىشۋاتقان مىللى مۇجادىلىمىز ئۈچۈن زور بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولىدۇ . شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتايىنى مۇۋاپىقىيەتلىك ئۆتكۈزۈش، ۋەتەن سىرتىدا ياشاۋاتقان بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مۇقەددەس بۇرچى ۋە باش تارتىپ بولمايدىغان تارىخى ۋەزىپىسى. بىز شۇنداق دەپ ھساپلايمىزكى، بۇقېتىمقى قۇرۇلتايىنىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك ھالدا ئۆتكۈزۈلىشىگە ۋە بۇ ئارقىلىق نوپۇزلۇق بىر خەلقئارالىق ئورگىنىمىزنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشقا ھەسسە قوشۇش، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزغا نىسبەتەن ئېلىپ ئېيتقاندا ۋەتەن ـ مىللەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىشىنىڭ ھەمدە ۋەتەن ئىچىدە مىللىتى ئۈچۈن قان كېچىپ كۈرەش قىلىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ بىزدىن كۈتكەن ئۈمىدىگە جاۋاپ قايتۇرۇشىنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى. سىزنىڭ مىللى قۇرۇلتايىنىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشى ئۈچۈن ئىنانە قىلغان ھەربىر سىنىتىڭىز ۋە ھەربىر تىيىنىڭىز، ۋەتەن ئىچىدە جان تالىشىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ تومۇرىغا ئاققان بىرتامچە قان ۋە دۈشمىنىمىزنىڭ يۈرىكىگە ئېتىلغان بىرپاي ئوقتىن ئىبارەتتۇر. شۇڭا بىز دۇنيانىڭ ھەرقايسى ئەللىرىدە ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزدىن ئۆزلىرىنىڭ بۇ تارىخى مەسئۇلىيىتىنى چوڭقۇر تونۇپ يېتىپ، قۇرۇلتاي تەييارلىق كومۇتېتىنىڭ ئىنانە توپلاش كامپانىيەسىگە ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىشىنى ۋە ئاز ـ كۆپ دىمەي شەرت ـ شارائىتى ياربەرگەن ئاساستا تەييارلىق كومۇتېتىمىزغا ئىقتىسادى جەھەتتىن ياردەم بېرىشىنى ئارزۇ ۋە ئۈمىت قىلىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىرگە بىز ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىزدىن ۋە مىللى داۋايىمىزغا يېقىندىن

ئەنۋەرجاننىڭ مىللىي قۇرۇلتاي ھارپىسىدا مىللىي زاتلىرىمىزغا يوللىغان مۇراجىئەتى

(بۇ مۇراجىئەت زىيا سەمەدى، ئابدىرەئۇپ مەخسۇم، ھۇسەيىن قارى ئىسلامى، غۇلامىدىن ئەخمەت پاختا، ئەخمەت ئىگەمبەردى، ئابدۇۋەلى جان، ئەركىن ئالىپ تېكىن ۋە رەھمىتۇللاھ تۈركىستانى قاتارلىق مىللىي زاتلىرىمىزغا ئەۋەتىلدى)

ھۆرمەتلىك:

جاناپلىرىغا مەلۇم بولغىنىدەك، مۇھاجىرەتتە ئۇزۇن يىللاردىن بېرى خەلقىمىزنى يېتەكلەپ مىللىي مۇجادىلە قىلىپ كەلگەن پېشقەدەم رەھبەرلىرىمىزنىڭ كۆپى بەختكە قارشى ئالەمدىن ئۆتتى ۋە جاناپلىرىغا ئوخشاش بىرقانچىلا مىللىي ئۇستازلىرىمىز ھاياتتا قالدى. شۇڭا جاناپلىرىدەك پېشقەدەملىرىمىزنىڭ پىكىر ـ مەسلىھەتى، يېتەكچىلىكى ۋە ھىمايىسى ئاستىدا، خەلقىمىزنىڭ ساداسىنى ئەركىن دۇنياغا ئۈيغۇزىدىغان كۈچلۈك، ئۈنۈملۈك، پائالىيەتچان ۋە نوپۇزلۇق بىر مىللىي قۇرۇلتاي ئورگىنىنى بارلىققا كەلتۈرۈش ـ ئەلۋەتتىكى جاناپلىرىنىڭ ھازىرغىچە ئېلىپ بارغان مىللىي خىزمەتلىرىنى

گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيىغا 10 دىن ئارتۇق دۆلەتتىن 200 دىن ئارتۇق ۋەكىلگە رەسمى تەكلىپنامە ئەۋەتىلدى

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنىدىن 14 ـ كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىغا، دۇنيادىكى 10 دىن ئارتۇق دۆلەتتە پائالىيەت قىلىۋاتقان 30 غا يېقىن شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىدىن جەمئى 205 نەپەر ۋەكىلگە ۋە بىرقىسىم مىللىي ئەرباپلىرىمىزغا قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتى نامىدىن رەسمى تەكلىپنامە (ۋىزا) ئەۋەتىلدى. ئۆزلىرى تۇرۇشلۇق دۆلەتلەردە ۋىزا ئىشلىرىنى تاماملاپ بولغان بەزى ۋەكىللىرىمىز گېرمانىيەگە قاراپ يولغا چىقىشقا باشلىدى. بۇقېتىمقى مىللىي قۇرۇلتايغا شەرقىي تۈركىستان ۋەكىللىرىدىن سىرت يەنە، « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى »، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ... قاتارلىق بىرقىسىم خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ رەھبەرلىرى، تىبەت تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى، دېموكراتىك خىتاي ۋەكىللىرى، گېرمانىيەدىكى ھەرقايسى تۈرك تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرىمۇ قاتنىشىدۇ.

پىكىر ۋە مەسلىھەت بىرىشلىرىنى، كەمچىلىكلەرنى تولۇقلاشقا يـار ـ يۆلەكتە بولۇشلىرىنى، بولۇپمۇ جاناپلىرىنىڭ قۇرۇلتايغا شەخسەن قاتنىشىپ بىرىشلىرىنى ۋە بىزنىڭ پىشقەدەم ئۇستازىمىز بولۇش سۈپەتلىرى بىلـەن مۇناسىۋەتلىك تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ مەسئۇللىرى ۋە جامائـەت ئـەرباپلىرىمىز بىلـەن ئالاقىلىشىپ، ئۇلارنىمۇ بـۇ قېتىمقـى قۇرۇلتايغا تـولۇق قاتنىششـقا دالالـەت قىلىشلىرىنى ئۈمىت قىلىمەن.

شۇنىڭغا ئىشەنچىم كـامىلكى، جاناپلىرىنىڭ قوللىشـى ۋە يېتەكچىلىك قىلىشلىرى ئاستىدا، ۋەتـەن سىرتىدىكى بـارلىق تەشكىلاتلىرىمىزنى ۋە مىللىي رەھبەرلىرىمىزنى تـولۇق ئـۆز ئىچىگە ئالغان، خەلقئارادا ئېتىراپ قىلىنغـان پائالىيەتچان بىر مىللى ئورگىنىمىز جەزمەن ۋۇجۇتقا چىققۇسى.

هۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلەن:

ئەنۋەرجان

1999 ـ يىلى 8 ـ ئاينىڭ 3 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ ميونخىن)

يەكۈنلەيدىغان، شېھىتلىرىمىزنىڭ روھىنى خوش قىلىدىغان، خەلقىمىزگە زور ئۈمىت بېرىدىغان ۋە بۇنىڭدىن كېيىن پىشقەدەملىرىمىزگە ۋارىسلىق قىلىدىغان ياشلىرىمىزغا غەيرەت بېرىدىغان تارىخىي بىر يېڭىلىق بولغۇسى!

ئۆزەم ئۆمرۈمنىڭ كۆپ قىسمىنى مۇھاجىرەتتە ئۆتكۈزگەن بىر ئۇيغۇر ئەۋلادىمەن، ئەلۋەتتىكى مەن ھېس قىلالمىغان كۆپ نەرسىلەر بار، مىللىي داۋا ھەققىدە جانابلىرى بىلگەن ھەر نەرسىنى مېنىڭ بىلىشىم ئەسلا مۇمكىن ئەمەس، ئەمما مېنىڭ ھېس قىلغىنىم، خەلقىمىزنىڭ قېنىنىڭ ھەقسىز ھالدا ئېقىۋاتقانلىقى، بۇ ھەقسىزلىقلارنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە دەل ۋاقتىدا ئاڭلىتىشنىڭ تولىمۇ زۆرۈر ۋە جىددىيلىكى، بۇلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئومۇمىي بىر تەشكىلاتقا قەتئىي مۇھتاج ئىكەنلىكىمىز ۋە جانابلىرىنىڭ قوللىشى ۋە يار ـ يۆلىكى ئاستىدا بۇ ئىشلارنى ۋۇجۇتقا چىقىرالايدىغانلىقىمىزدىن ئىبارەتتۇر. ئەلۋەتتىكى مەن بايان قىلىپ ئۆتكەن بۇ خۇسۇسلار ھەققىدە قايغۇرۇۋاتقانلىقلىرى، چارە ـ تەدبىرلەرنى ئىزدەپ كېلىۋاتقانلىقلىرى ۋە ئۆز ئىمكانلىرى دائىرىسى ئىچىدە تىرىشىپ خىزمەت قىلىپ كەلگەنلىكلىرى بىزلەرگە مەلۇم. مېنىڭ جانابلىرىغا يۇقارقىلارنى بايان قىلىشىمدىكى تۈپ مەقسەت، ھەر بىرلىرىدەك پىشقەدەملىرىمىزگە بىزگە ئوخشىغان كېيىنكى ئۇيغۇر ئەۋلاتلىرىنىڭمۇ ۋەتەن ـ مىللەتنىڭ ئىستىقبالىدىن قايغۇرۇۋاتقانلىقىنى ئىزاھلاپ ئۆتۈشتىن ئىبارەت، خالاس!

جانابلىرىدىن ئىستىگىم شۇكى، ئۆزلىرىنىڭ « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » تەييارلىق كومىتېتىغا يېتەكچىلىك قىلىشلىرىنى، يوليورۇق كۆرسىتىشلىرىنى، تەكلىپ ـ

قىلىنىدىغان خەلقئارالىق تەشكىلات ۋە جەمىيەتلەر بىلەن دىيالوگ قۇرۇش ئىشلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى. يېقىندا يەنە يۇقارقى 3 تەشكىلاتنىڭ مەسئۇلى ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلات ۋە جامائەت ئەرباپلىرىمىزغا مەكتۇپ يوللاپ، ئۇلارغا گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان يىغىن ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بەردى. ئۇندىن باشقا يەنە قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەسقەرجان ئوتتۇرا ئاسىيادىكى تەشكىلات ۋە شەخسلىرىمىزگە مىللى قۇرۇلتاي ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بېرىش ۋە ئۇلار بىلەن ئەتراپلىق ھالدا كېڭىشىش ھەم پىكىرلىشىش مەقسىدىدە يېقىندا مىللى قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىغا ۋاكالىتەن ئوتتۇرا ئاسىياغا سەپەر قىلدى.

گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى

تۈركىيەدىكى « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ قارارىغا ئاساسەن بۇيىل 10 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنىدىن 15 ـ كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھىرىدە چاقىرىلىدىغان « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » ۋە كوممۇنىست خىتايىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 ـ يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلىدىغان خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن تاماملىنىپ بولدى. بۇقېتىمقى يىغىنىنىڭ ساھىپخانلىقىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » قاتارلىق تەشكىلاتلارنىڭ مەسئۇللىرى ئورتاق غايە ئۈچۈن ئۆزئارا زىچ ئىتتىپاقلىشىپ، بىر ـ بىرىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەپ، گېرمانىيەدىكى شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنى تولۇق سەپەرۋەر قىلىپ، يىغىنىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئەستايىدىل ھالدا ئېلىپ باردى. ھازىرغا قەدەر يىغىن ئۈچۈن ئىئانە توپلاش، يىغىن زالى ۋە مېھمانخانا كىرالاش، تەكلىپنامە ھازىرلاش، يىغىنغا تەكلىپ

كۆرۈشۈش جەريانىدا مىللىي ئۇستازىمىز زىيا سەمەدى ئاكا ياۋروپادا پائالىيەت قىلىپ كېلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ پائالىيەتلىرىنى تۈرلۈك ۋاستىلار ئارقىلىق يېقىندىن كۆزىتىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ۋە [illegible] ياۋروپادىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ سىياسى پائالىيەتلىرىدىن ناھايىتى رازى ۋە مەمنۇن بولغانلىقىنى قايتا ـ قايتا ئىزاھلاپ ئۆتكەندىن كېيىن، بۇيىل ئۆكتەبىردە گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتاي ھەققىدىكى قاراشلىرىنى تۆۋەندىكىدەك بايان قىلىپ ئۆتتى:

« قۇرۇلتاينىڭ ۋاقتى كېلىپ ئۆتۈپ كەتتى، ئەسلىدە بۇرۇنراق ئېچىلىشى كېرەك ئىدى. قۇرۇلتاينىڭ گېرمانىيەدە چاقىرىلىشى ناھايىتى خوشاللىنارلىق بىر ئىش، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينى چىن كۆڭلۈمدىن قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيمەن ۋە ئۇنىڭغا زور مۇۋاپىقىيەتلەر تىلەيمەن. مەن مۇمكىن بار بۇقېتىمقى قۇرۇلتايغا قاتنىششقا تىرىشىمەن، ئەگەر سالامەتلىكىم يار بەرمىسە، ۋەكىلىم ياكى مەكتۇپ ئارقىلىق قۇرۇلتايغا بولغان تىلەكلىرىمنى ئىزھار قىلىمەن. بۇقېتىمقى قۇرۇلتايدا ئالاھىدە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك نۇختا شۇكى، قۇرۇلتايدا ۋەزىپىگە تەيىنلىنىدىغان شەخسلەرنى ياخشى تاللىشىمىز، يامان نىيەتلىك ۋە شەخسىيەتچى ئىنسانلاردىن ھەزەرنەيلىشىمىز، مۇجادىلە سېپىمىزنى مۇستەھكەم تۇتىشىمىز لازىم. ئەڭ موھىمى، ۋەتەن ـ مىللەت ئىشىنى خالىس نىيەت بىلەن ئېلىپ بېرىشىمىز كېرەك. مۇمكىن قەدەر ياش، جاسارەتلىك ۋە ئىقتىدارلىق كىشىلەرنى تاللاپ ئىشلىتىشىمىز لازىم ».

ئەسقەرجان، مىللىي ئۇستازلىرىمىزدىن زىيا سەمەدى ۋە ئابدۇرۇپ مەخسۇملاردىن ھال سورىدى

« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى، « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومۇتېتى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان بۇيىل 8 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى، ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان قازاقىستاننىڭ ئالمۇتا شەھرىدە ئىستىقامەت قىلىپ تۇرىۋاتقان مەشھۇر مىللىي ئۇستازلىرىمىزدىن زىيا سەمەدى ۋە ئابدۇرۇپ مەخسۇملارنى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا يوقلاپ، ئۇلاردىن ياۋروپادىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن سەممىي ھال سورىدى.

ئەسقەرجان ئالدى بىلەن مىللىي ئۇستاز زىيا سەمەدى ئاكىنى زىيارەت قىلىپ، ئۇنىڭغا ياۋروپادىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئالىي سالىمىنى ۋە ھۆرمىتىنى يەتكۈزۈش بىلەن بىرگە، بۇيىل 10 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنىدىن 14 ـ كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيىنىڭ تەييارلىق ئەھۋالى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بەردى، شۇنداقلا ياۋروپادا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ يېقىنقى يىللاردىن بۇيانقى سىياسىي پائالىيەتلىرى ۋە ئۇنىڭ خەلقارادىكى ئۈنۈمى ھەققىدە ئەتراپلىق چۈشەنچە بەردى.

بەرمىسە، ۋەكىلىم ياكى مەختۇپ ئارقىلىق قۇرۇلتايغا بولغان پىكىرلىرىمنى يەتكۈزىمەن ».

ئۇستازىمىز ئابدۇروپ مەخسۇم ئاكىمۇ ياۋروپادىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان قولغا كەلتۈرگەن مۇۋاپىقىيەتلىرىدىن ناھايىتى سۆيۈنگەنلىكىنى ۋە ياۋروپادىكى ئۇيغۇرلارنىڭ سىياسى پائالىيەتلىرىگە تېخىمۇ چوڭ ئۇتۇقلار تىلەيدىغانلىقىنى ئالاھىدە ئىزهار قىلدى.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولغىنىدەك، نەسقەرجان ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ۋە تۈركىيەدىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىغا ۋە ئۇيغۇر جامائىتىگە بۇيىل 10 ـ ئايدا گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى ھەققىدە مەلۇمات بېرىش ۋە ئۇلارنىڭ بۇھەقتىكى قىممەتلىك تەكلىپ ـ پىكىرلىرىنى ئېلىش مەقسىدىدە، 8 ـ ئاينىڭ 6 ـ كۈنىدىن 26 ـ كۈنىگىچە قازاقىستان، قىرغىزىستان ۋە تۈركىيەلەردە زىيارەتتە بولغان ئىدى.

ئەسقەرجان، زىيا سەمەدى ئاكىنىڭ پۈتۈن ئۆمرىنى ۋەتەن - مىللەت ئىشلىرىغا بېغىشلىغانلىقىدەك ئالىي جاناپ خىسلىتىگە يۇقىرى باھا بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇنىڭ بەرگەن قىممەتلىك تەكلىپ - پىكىرل...گە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقىنى ۋە بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ خەلقىمىزنىڭ كۈتكەن تەلەپلىرىگە لايىق ھالدا مۇۋاپىقىيەتلىك ئېچىلىشى ئۈچۈن پۈتۈن كۈچى بىلەن تىرىشچانلىق كۆرسىتىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

شۈكۈنى ئەسقەرجان يەنە، 1944 - يىلى ئىلىدە قۇرۇلغان « شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى » ھۆكۈمىتىنىڭ سابىق باش كاتىۋى ۋە ئاتاغلىق مىللىي ئۇستازىمىز ئابدۇرۇپ مەخسۇم ئاكىنى زىيارەت قىلىپ، ئۇنىڭغىمۇ ياۋروپادىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئالىي سالىمىنى يەتكۈزۈش بىلەن بىرگە، گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتاي ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بەردى. ئابدۇرۇپ ئاكىمۇ بۇقېتىم چاقىرىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتاينى پۈتۈن كۈچى بىلەن قوللاپ - قۇۋۋەتلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە، تۆۋەندىكىلەرنى بايان قىلدى:

« ئەگەر بۇقېتىمقى قۇرۇلتاي مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلسا، ئۇچاغدا بىزنىڭ كۆزىمىزمۇ ئوچۇق كەتمەيدۇ. بۇقېتىمقى قۇرۇلتايدا ئۆتكەنكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى ياخشى يەكۈنلەش لازىم، خەلقئارادىكى بىزگە پايدىلىق بولغان ھەرقانداق بىر پۇرسەتنى قاچۇرۇپ قويماي ئۇنىڭدىن ياخشى پايدىلىنىشىمىز لازىم. بىرلىك، باراۋەرلىكنى قوغدىشىمىز، « مەن - مەن » چىلىكتىن ۋە « سەن - مەن » چىلىكتىن قاتتىق ساقلىنىشىمىز كېرەك. ئەگەر سالامەتلىكىم ياربەرسە، مۇمكىن بار بۇقېتىمقى قۇرۇلتايغا قاتنىششقا تىرىشىمەن، ئەگەر سالامەتلىكىم يار

رىياسەتچىلىكىدىكى « قازاقىستان نوزۇگۇم فوندى جەمىيىتى »، ھۆرقىز ئەلئۇۋا رىياسەتچىلىكىدىكى « شەرىق ئايالىلىرى ۋە ئېكىلوگىيە تەشكىلاتى »، دا مىرھېزىباقىيېۋ رىياسەتچىلىكىدىكى « جۇمھۇرىيەتلىك قازاقىستان ئۇيغۇرلىرى مىللىي مەركىزى »، دولقۇن ياسىن رىياسەتچىلىكىدىكى « يېڭى زامان » گېزىتى تەھرىر بۆلۈمى، يولداش ئەزەمەتوۋ رىياسەتچىلىكىدىكى « يېڭى ھايات » گېزىتى تەھرىر بۆلۈمى ... قاتارلىق تەشكىلات ۋە مەتبۇئاتلارنىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتىدىكىلەر بىلەن بىۋاستە كۆرۈشۈپ، ئۇلارغا گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ھەققىدە مەلۇمات بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇلارغا ياۋروپادا پائالىيەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە دوكلات بەردى، شۇنداقلا ئۇلاردىن گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتاي ھەققىدە كۆپلىگەن قىممەتلىك تەكلىپ ـ پىكىرلەرنى ئالدى. ئۇندىن باشقا ئەسقەرجان يەنە قازاقىستاننىڭ ئۇيغۇرلار بىرقەدەر توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان دۇرۇزبا، زېرىۋاستوك، سۇلتان قۇربان، گۆرنىگېگانت، كالىنىن، ھوججەت، جىرسىنىسكى، تۈركسىپ قاتارلىق رايونلارغا بېرىپ، بۇيەردىكى ئۇيغۇر جامائىتى ۋە بىرقىسىم ئۇيغۇر مەسجىدلىرىنىڭ ئىماملىرى، شۇنداقلا ئۇيغۇر مەكتەپلىرىنىڭ مۇدىرلىرى بىلەن كەڭ دائىرىدە ئۇچرىشىپ، ئۇلارغا ياۋروپادا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ سالىمىنى يەتكۈزۈش بىلەن بىرگە، سىللى قۇرۇلتاي ۋە مىللىي داۋايىمىزنىڭ كېلىچىكى ھەققىدە سۆھبەت ئۆتكۈزدى. ئەسقەرجان يەنە قازاقىستاندىكى ياشلار ۋەكىللىرى ۋە ئۇيغۇر تىجارەتچىلەر ۋەكىللىرى بىلەنمۇ ئايرىم ـ ئايرىم كۆرۈشتى.

ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇرلار گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتايىنى قوللايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى

« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى، « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان، بۇيىل 8 ـ ئاينىڭ 6 ـ كۈنىدىن 8 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنىگىچە قازاقىستان ۋە قىرغىزىستانلارنى زىيارەت قىلىپ، بۇ دۆلەتلەردىكى بارلىق ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى، جامائەت ئەرباپلىرى ۋە ئۇيغۇر ئاممىسىغا بۇيىل 10 ـ ئايدا گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىنىڭ تەييارلىق ئەھۋالى ھەققىدە ئومومىي يۈزلۈك مەلۇمات بەردى ھەمدە ئۇلاردىن مىللىي قۇرۇلتاي ھەققىدە ئەتراپلىق پىكىر ئالدى.

ئەسقەرجان ئالدى بىلەن قازاقىستاننى زىيارەت قىلىپ، قەھرىمان غوجامبەردى رىياسەتچىلىكىدىكى « قازاقىستان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر ئىتتىپاقى »، پەرھات ھاسانوپ رىياسەتچىلىكىدىكى « ئالمۇتا شەھەرلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزى »، سابىت ئابدۇراخمان رىياسەتچىلىكىدىكى « ئۇيغۇرىستان ئازاتلىق تەشكىلاتى »، دىلبىرىم سامساقوۋ

بەردى. ئۇندىن باشقا لەسقەرجان يەنە قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر ئاقساقاللىرىنىڭ، ياشلارنىڭ ۋە تىجارەتچىلەرنىڭ ۋەكىللىرى بىلەنمۇ كەڭ دائىرىدە سۆھبەت ئۆتكۈزدى.

ئومومەن لەسقەرجان قازاقىستان ۋە قىرغىزىستانلاردا 50 ۋە 200 كىشىلىك گۇرۇپپىلار ھالىدىكى ئۇيغۇرلار بىلەن جەمئى 28 قېتىم ئۇچرۇشۇش ئېلىپ باردى. قازاقىستان ۋە قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى ۋە ئۇيغۇر جامائەتلىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك (يۈسۈپبەگ مۇخلىسىنى ھساپقا ئالمىغاندا) بۇيىل گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىنى تولۇق قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە، ياۋروپادا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ ئىشلىگەن خىزمەتلىرىگە يۇقۇرى باھا بەردى ھەمدە مىللىي قۇرۇلتاي ۋە مىللىي داۋايىمىزنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالى ھەققىدە كۆپلىگەن قىممەتلىك تەكلىپ ـ پىكىرلەرنى بەردى.

ئەسقەرجان قازاقىستاندىكى زىيارىتىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ قىرغىزىستانغا ئۆتتى ۋە قىرغىزىستاندا نىغمەت ئابدۇقادىر رىياسەتچىلىكىدىكى « قىرغىزىستان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر ئىتتىپاقى »، شەمسىدىن ئابدۇرىشىت رىياسەتچىلىكىدىكى « ئۇيغۇرىستان ئازاتلىق تەشكىلاتى »، تۇرسۇن ئىسلام رىياسەتچىلىكىدىكى « ئىنسان ھەقلىرى ۋە دېموكراتىيە تەشكىلاتى »، ئىلدان گابباسوۋ رىياسەتچىلىكىدىكى « ئۇيغۇر ئاساسىيەسى »، نۇرمۇھەممەت كەنجى رىياسەتچىلىكىدىكى « ئوتتۇرا ئاسىيا ئۇيغۇرلىرى لاھىيە مەركىزى »، مىجىت ھوسەيىنوۋ رىياسەتچىلىكىدىكى « لوپنۇر ئاتومنى چەكلەش تەشكىلاتى »، مۇزەپپەر قۇربان رىياسەتچىلىكىدىكى « ۋىژدان ئاۋازى » گېزىتى تەھرىر بۆلۈمى، « ئابدۇل قادىربەگ رىياسەتچىلىكىدىكى « ئىتتىپاق » گېزىتى تەھرىر بۆلۈمى، ھۆرنىسا ۋە مەخپىرەت خانىملار رىياسەتچىلىكىدىكى ئۇيغۇر رادىيو ـ تېلېۋىزىيەسى ... قاتارلىق تەشكىلات ۋە مەتبۇئات ئورگانلىرىنىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتىدىكىلەر بىلەن ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى كۆرەش كوسەن، ياشلار قۇرۇلتىيى فوندىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى تۇرسۇنتاي، قىرغىزىستان مىللىي ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇيغۇر فاكولتېتىنىڭ مەسئۇللىرى ئەكبەرجان باھاۋۇدۇن، مىرزىكېرەم ئابدۇللا رېھىمجان ھاپىز قاتارلىق شەخسلەربىلەن بىۋاستە كۆرۈشۈپ، ئۇلارغىمۇ گېرمانىيەدە چاقىرىلىدىغان شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى ھەققىدە مەلۇمات بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇلارنىڭ قۇرۇلتايغا بولغان ئارزۇ ـ ئىستەك ۋە تەكلىپ ـ پىكىرلىرىنى ئاڭلىدى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ مىللىي داۋايىمىز ھەققىدە سورىغان تۈرلۈك سوئاللىرىغا جاۋاپ

دېموكراتىك تەشكىلاتلىرىنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرى، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋەكىللىرى، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، تۈركىيە، ئامېرىكا، ئاۋۇستىرالىيە، شۋېتسارىيە، شۋېتسىيە، گېرمانىيە، سەئۇدى ئەرەبىستان قاتارلىق دۆلەتلەردىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى ۋە گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلاردىن بولۇپ 200 دىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئامېرىكىدىكى « ئەركىن ئاسىيا رادىيوسى » ئۇيغۇرچە بۆلۈمىنىڭ مەسئۇلى دولقۇنجان قەمبىرى، ئامېرىكىدىكى « بېيجىڭ باھارى » ژورنىلىنىڭ ۋەكىلى شۈۋېي، فىرانسىيەدىكى مەشھۇر « فىگارو ماگازىن » ژورنىلىنىڭ مۇخبىرى بىرنسارت ... قاتارلىقلار بۇقېتىمقى ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنىغا ئالاھىدە مېھمان سۈپىتىدە تەكلىپ قىلىندى.

بىر كۈن داۋام قىلغان بۇقېتىمقى ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنىغا، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ئاسىيا بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئۇلرىخ دېلىيۇس بىلەن « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان بىرلىكتە رىياسەتچىلىك قىلدى.

يىغىن جەريانىدا، « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » گېرمانىيە بۆلۈمىنىڭ باياناتچىسى دىرىك پىلايتەر، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » نىڭ ۋەكىلى دوكتۇر ئاندېرياس سېلمېچى، تىبەتلىكلەرنىڭ دىنى ۋە سىياسى داھىيسى دالاي لامانىڭ ياۋروپادا تۇرۇشلۇق سابىق ۋەكىلى گىيالسېن گىيالتاگ، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ئاسىيا بۆلۈمىنىڭ باشلىقى

كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 ـ يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن گېرمانىيەدە خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى چاقىرىلدى

كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 ـ يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن، بۇيىل 10 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنى گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھىرىدىكى ئاسترون مېھمانخانىسىنىڭ يىغىن زالىدا، « شەرقىي تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىشى » دېگەن تېمىدا مەخسۇس خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى چاقىرىلدى.

« دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » بىلەن « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ ئورتاق تەشكىللىشى بىلەن چاقىرىلغان بۇقېتىمقى خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا، گېرمانىيە ھۆكۈمىتى ۋە پارلامېنتىنىڭ ۋەكىللىرى، « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » ۋە « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » نىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى، فىرانسىيە، ئىسپانىيە قاتارلىق ياۋروپا ئەللىرىدىن كەلگەن چەتئەللىك ۋەكىللەر، گېرمانىيەدىكى خىتاي

ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ۋە قازاقىستان ھـۆكۈمىتىنىڭ قاسىم مەخپىر ... قاتارلىق ئۇيغۇر ياشلىرىنى خىتـاي دائىرىلىرىغـا قايتۇرۇپ بەرگەنلىكىنىڭ ئـەمىلى ئـەھۋالى قاتـارلىق جـىددى سىياسى مەسىلىلەرنى خـەلقئارا كـەچۈرۈم تەشكىلاتى ۋە دۇنيـا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلـەرنى قوغـداش تەشـكىلاتى قاتـارلىق خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ ئاساسـلىق رەھبەرلىرىگـە يۈزتۇرانـە ھالدا ئاڭلىتىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى.

بۇقېتىمقى يىغىنغا قاتناشقان بەزى خەلقارا تەشـكىلاتلارنىڭ ۋەكىللـىرى يىغىنـدا بەرگـەن پـاكىتلىق، دەلـىل ـ ئىسـپاتلىق ۋە ئـەتىراپلىق دوكلاتلـىرى ئـارقىلىق، ئـــۆزلىرىنىڭ شـــەرقىي تۈركىسـتاننىڭ ۋەزىيىتىگـــە يېقىنـدىـــن دىققـــەت قىلىـــپ كېلىۋاتقانلىقىنى ۋە شەرقىي تۈركىستاندىكى ھەرقايىسى ساھەلەر بويىچە سىستېمىلىق تـەتقىقات ئېلىـپ بېرىۋاتقـانلىقىنى تـولۇق نامايـەن قىلىـپ، شـەرقىي تۈركىسـتانلىق بـارلىق ۋەكىللـەرنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. بولۇپمـۇ ئاندېرىيـاس ئەپـەندىنىڭ شـەرقىي تۈركىستان ھەققىدە بەرگەن ئومومى دوكلاتـىدا، ۋەتىنىمىزنـىڭ ئۆۋەتتىكى سىياسـى، ئىقتىسـادى، دىنـى ۋەزىيىتـى ۋە شـەرقىي تۈركىستاندىكى جاللات قوشـۇن ـــ بىڭتـۇەن نىـڭ يـەرلىك خەلقلەرگـە كەلتۈرگـەن بـالايى ـ ئاپـەتلىرى پـاكىتلىق ھـالدا ئەتىراپلىق بايان قىلىنغان بـولۇپ، مـەزكۇر دوكلاتتـا، قىسـقىچە مۇنداق دىيىلگەن:

يېقىنقى يىللاردىـن بۇيـان، شـەرقىي تۈركىسـتاندا يـەرلىك خەلقلـەرنىڭ خىتـاي ھاكىمىيىتىگـە قارشـى ھەرىكـەتلىرى ئۈزلۈكسىزھالدا كۆچىيـۈپ بارماقتـا. كېيىنكـى مەزگىللـەردىن بۇيان خىتايغا قارشـى ئومومـى يۈزلـۈك ھـالدا بـاش كـۆتۈرۈپ

ئۇلرىخ دېلىۇس، گېرمانىيە دۈيسبۇرۇگ ئۇنىۋېرسىتىتىنىڭ پىراپېسورى توماس ھېبىر، گېرمانىيەلىك قانۇنچى ۋە ئادۋوكات ئالبېرت. گۆرۈك، تۈركىيەلىك مەشھۇر پىراپېسور ئابدۇقادىر دونۇك، تۇرك مۇتەپەككۇرى، سىياسىيونى ۋە قانۇنشۇناس مۇزەپپەر ئۆزداغ، تۈركىيەلىك پىراپېسور مەمەت ساراي، مەشھۇر ئۇيغۇر ئەربابى ۋە تارىخچىسى ھاجى ياقۇپ ئانات، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان، « قازاقىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى قەھرىمان غوجامبەردى ... قاتارلىق 10 دىن ئارتۇق كىشى مەخسۇس ئىلمىي دوكلات بېرىپ ئۆتتى. ئۇلارنىڭ دوكلاتلىرىدا، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى 50 يىللىق مۇستەملىكىچىلىك سىياستىكە ئومومى يۈزلۈك ھالدا باھا بېرىلدى ھەمدە خىتاي دائىرلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ھەرقايسى ساھە خەلقلىرىگە سېلىۋاتقان زۇلۇم ۋە بېسىم سىياستى كەڭ دائىرىدە دەلىل ـ ئىسپاتلىق ھالدا پاش قىلىندى. بولۇپمۇ مەشھۇر ئۇيغۇر ئەربابى ۋە تارىخشۇناس ھاجى ياقۇپ ئانات ئەپەندىنىڭ شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن بەرگەن « شەرقىي تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرى دەپسەندى قىلىنماقتا » دىگەن تېمىدىكى ئومومىي دوكلاتى بارلىق يىغىن ئەھلىنىڭ ئالاھىدە دىققەت ـ ئېتىۋارىنى قوزغىدى. « قازاقىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى قەھرىمان غوجامبەردى بۇقېتىمقى يىغىندا بەرگەن دوكلاتى ئارقىلىق، كوممۇنىست خىتاينىڭ چېكىدىن ئاشقان زۇلمى تۈپەيلىدىن يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان شەرقىي تۈركىستاندىن قېچىپ چىقىپ ئوتتۇرا ئاسىيادا سىياسىي پاناھلىق تىلەپ تۇرىۋاتقان

تۈركىستاندىن خىتايىنىڭ ئىچكى ئۆلكىلىرىگە توشۇپ كېتىلمەكتە. خىتايىنىڭ كۆمۈر ۋە تۆمۈرسانائىتىنىڭ 85 پىرسەنتى شەرقىي تۈركىستاندا. خىتاي دائىرىلىرى شەرقىي تۈركىستاندا كۆپلىگەن زاۋۇت ـ كارخانىلارنى قۇرۇپ، خىتايىنىڭ ئىچكىرى ئۆلكىلىرىدىن خىتاي كۆچمەنلىرىنى يۆتكەپ كېلىپ ئىشلەتمەكتە. خىتايىنىڭ مەقسىدى، شەرقىي تۈركىستاننى ئۆزىنىڭ مەڭگۈلۈك مۇستەملىكىسىگە ئايلاندۇرۇۋېلىشتىن ئىبارەت ».

ئاندىرىياس ئەپەندى دوكلاتىدا، شەرقىي تۈركىستاندىكى جاللات قوشۇن ـ « بىڭتۇەن » ھەققىدە توختۇلۇپ مۇنداق دەپ بايان قىلىدۇ:

« 2 مىليون 400 مىڭ نوپۇسقا ئىگە « بىڭتۇەن » ـ ماھىيەتتە بولسا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى تالان ـ تاراژ قىلىۋاتقان بىرى ھەربى قوشۇن. ئۇنىڭ نوپۇسىنىڭ 97 پىرسەنتى خىتايلاردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلار شەرقىي تۈركىستاندا يەرلىكلەرنىڭ ئەڭ ياخشى يەرلىرىنى زورلۇق بىلەن ئىگىللىۋالغان. بىزنىڭ ئىگەللىشىمىزچە، « بىڭتۇەن » قارمىقىدىكى زاۋۇت ـ كارخانىلارنىڭ ھەممىسى زىيانغا ئىشلەۋاتىدۇ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ مەقسىدى ـ بۇئارقىلىق شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي كۆچمەنلىرىنى تۇتۇپ تۇرۇشتىن ئىبارەت. 1949 ـ يىلىدىن بۇرۇن شەرقىي تۈركىستاندا ئاران 200 مىڭ ئەتراپىدا خىتاي كۆچمىنى بارئىدى، خىتاي دائىرىلىرىنىڭ ستاتىستىكىسىغا ئاساسلانغاندا، ھازىرغا قەدەر 7 مىليون خىتاي كۆچمىنى شەرقىي تۈركىستانغا كېلىپ يەرلەشكەن، بۇلار شەرقىي تۈركىستاندىكى ئومومى نوپۇسنىڭ 41 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدى ».

چىقىش ھەرىكەتلىرى كۆپەيدى، بولۇپمۇ بارىن ۋەقەسى بۇنىڭ باشلانغۇچى بولدى. بىزنىڭ ئىگەللىشىمىزچە، يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان خىتاي دائىرىلىرى شەرقىي تۈركىستاندا 1 مىڭ 500 دىن ئارتۇق مەسجىدنى مەجبۇرى ھالدا تاقىۋەتكەن، كۆپلىگەن دىنى ئۆلىمالار قولغا ئېلىنغان، 105 مەدرىس پىچەتلەنگەن، پەقەت ئىلى ۋىلايىتىدىلا 113 مەسجىد ھۆكۈمەت تەرىپىدىن تاقىۋېتىلگەن. خىتاي ھۆكۈمىتى 90 ـ يىلى مەخسۇس قارار چىقىرىپ، دىنى خادىملارنىڭ پائالىيەتلىرىگە قاتتىق چەكلىمە قويغان، دىنى خادىملارنى ۋەز ـ نەسىھەتلىرىدە جامائەتكە كوپارتىيەنىڭ تەشۋىقاتىنى قىلىشقا، مىللى بۆلگۈنچىلەر گە قارشى تۈرۈشنى تەشۋىق قىلىشقا قىستىغان. خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇخىل بېسىمى تۈپەيلىدىن كۆپلىگەن ئۆلىمالار خىزمىتىنى تاشلاپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولغان. شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ چەتئەل مەتبۇئاتلىرىدىن پايدىلىنىشى قاتتىق چەكلەنگەن بولۇپ، ئومومەن ئۇيغۇرلارنىڭ تاشقى دۇنيا بىلەن بولغان ئالاقىسى تامامەن ئۈزۈپ تاشلانغان، ماھىيەتتە بولسا بۇ، ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئاساسلىق ھەق ـ ھوقوقلىرىنىڭ بىرى .

ئاندىرىياس ئەپەندى دوكلاتىدا شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىقتىسادى ۋەزىيىتى ھەققىدە توختۇلۇپ مۇنداق دەپ بايان قىلدى:

خىتاي دائىرىلىرى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىقتىسادىنى قاتتىق تالان ـ تاراژ قىلماقتا. خىتاينىڭ نېفىت سانائىتى كىرىمىنىڭ 99 پىرسەنتى شەرقىي تۈركىستاندا بولۇپ، يىلىغا ئوتتۇرا ھىساپ بىلەن 100 مىليون تونىنا نېفىت شەرقىي

ئامېرىكىنىڭ « مۇستەقىللىق خىتاپنامىسى » دا: « پۈتۈن ئىنسانلار ھۆردۇر، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ھۆر ۋە بەختىيار ياشاشتىن ئىبارەت تەۋرەنمەس تەبئىي ھەقلەرگە ئىگىدۇر » دەپ بايان قىلىنغان.

فىرانسىيەنىڭ ، « فىرانسىز ئىنسان ھەقلىرى باياننامىسى » دىمۇ: « ئىنسانلار ھۆر تۇغۇلغان، ئۇلارتۇغۇلىشىدىنلا ھوقوقتا تەڭ ـ باراۋەردۇر، ئۇلار ھۆر،بىخەتەر ياشاش ھەمدە ئىزىشكە قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت تەۋرەنمەس تەبىي ھەق ـ ھوقوقلارغا ساھىپتۇر » دەپ بايان قىلىنغان.

1948 ـ يىلى بىرلەشكەن دەۋلەتلەر تەشكىلاتى « دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى باياننامىسى » نى تەستىقلاپ، ئىنسان ھەقلىرىنىڭ مەزمۇنىنى شەرھىلىدى. بەزى جەھەتلەردە غەربىنىڭ ئەنئەنىۋى ئىنسان ھەقلىرى چۈشەنچىلىرىدىن ھالقىدى. جاھان ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتى بىلەن ئىنسان ھەقلىرى چۈشەنچىسى ئىچ قانۇن دائىرىسىدىن چىقىپ، خەلقئارالىق قانۇن دائىرىسىگە كىرىپ، يېڭى مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالماقتىدۇر.

خەلقئارادا ئىنسان ھەقلىرىنى جارى قىلىش ۋە نازارەت قىلىش ئۈچۈن، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا مەخسۇس ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى قۇرۇلغاندۇر.

يۇقۇرىدا ئىنسان ھەقلىرى توغرىسىدا قىسقىغىنە توختالدىم، ئەمدى بۇ چۈشەنچە بىلەن، شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرى ئۈستىدە بىر ـ ئاز توختۇلۇپ ئۆتمەكچىمەن:

شەرقىي تۈركىستان، ياقۇپبەگ ھاكىمىيىتىنىڭ ئىنقىرازىدىن كېيىن، بۇ ئەسىرنىڭ 10 ـ يىلىدىن باشلاپ ياڭ زىڭشىن، جىن شۇرىن، شىڭ شىسەي، مىللەتچى خىتاي ۋە كوممۇنىست خىتاي

شەرقىي تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرى ئېغىر دەرىجىدە دەپسەندى قىلىنماقتا

ئىنسان ھەقلىرى ئۇ ستىدە پىكىر يۈرگۈزگىنىمىزدە، ئالدى بىلەن ئىنسان ھەقلىرى ئۈستىدە قىسقىغىنە توختۇلۇپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ. ئىنسان ھەقلىرى ــ ئىنساننىڭ كىشىلىك ھۆرلۈكى ۋە باشقا دېموكراتىك ھەقلىرىدىن ئىبارەتتۇر.

ئىنسان ھەقلىرى ــ دەسلەپ ئەنگلىيە بۇرجۇئا ئىنقىلاۋىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان شۇئار بولۇپ، ئۇنىڭ قارشى تۇرىدىغان نىشانى ـ فېئوداللار بىلەن بيۇگىراتلار ئىدى. ئۇرغۇن كۆرەشلەر نەتىجىسىدە ئەنگلىيە پارلامېنتى 1679 ـ 1689 ـ يىللىرى، « ئىنسانلارنى قوغداش قانۇنى » ۋە « ھەقلەر قانۇن لايىھەسى » نى ماقۇللىدى. 18 ـ ئەسىردە فىرانسىيە رېنە سانس دەۋرىنىڭ مۇتەپەككۇرلىرىدىن روسسىر... قاتارلىقلار بۇرجۇئازىيەنىڭ موھىم سىياسىي نەزىرىيەلىرىدىن بىرى بولغان ـ « ئىنسان تەبئىي ھەقلىرى » تەلىماتىنى تەشەببۇس قىلدى.

1776. يىلى ئامېرىكىدا، « مۇستەقىللىق خىتاپنامىسى » ئېلان قىلىندى.

1789 ـ يىلى فىرانسىيىدە، « فىرانسىز ئىنسان ھەقلىرى باياننامىسى » ئېلان قىلىندى.

يۇقۇرىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسى بۇ تەلىماتلارنىڭ گەۋدىلەندۈرۈلگەن ئىپادىلىرىدۇر.

شەھىدلەرنىڭ بىرلىككە كېلىشى بىلەن، بىر پاي ئوق ئاتماستىن قىزىل خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى شەرقىي تۈركىستاننى ئىستىلا قىلدى.

« ئازاتلىق »، « دېموكراتىيە » ... دېگەن چىرايلىق ئاتالمىلار بىلەن نىقاپلانغان بۇ « خالاسكارلار »، سەھەر تۇرۇپ كوچىلارنى سۈپۈردى، سۇ چاچتى، كىشىلەرنىڭ قوراسىغا كىرىپ ئوتۇنلىرىنى يېرىپ، قىغلىرىنى توشىدى، ئاغرىقلارنى ھەقسىز داۋالىدى، بۇ ئىستىلاچى، مۇستەملىكچى قىزىل قوشۇن، شەرقىي تۈركىستانغا جايلىشىۋالغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ تاجاۋۇزچىلىق، بۇلاڭچىلىق ئەپتى ـ بەشىرىسىنى ئاشكارىلاشقا باشلىدى.

ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن غالىپ چىققان دۇنيانىڭ قىزىل دېكتاتورلىرىدىن ستالىن روسىيەسى بۇ قىزىل خىتاي ھاكىمىيتىنىڭ ھىمايىچىسى ئىدى. شەرقىي تۈركىستاندا بۇلارغا قارشى تۇرىدىغان ھېچقانداق كۈچ قالمىغانلىقتىن ، قىزىل خىتاي شەرقى تۈركىستاندا ئەمدى خالىغىنىنى قىلىدىغان ۋە قىلالايدىغان ۋەزىيەت يارىتىلغان ئىدى .

تۆۋەندە قىزىل خىتاي ئىمپىرىيالىستلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىنى دەپسەندە قىلغانلىقى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىلىدۇ :

(1) قىزىل خىتاي پەردە ئارقىسىدا تۇرۇپ ، ئۆزىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى گۇماشتىلىرىنىڭ قولى بىلەن ھىندىستان يولىدىن قايتقان بىر تۈركۈم مىللىيەتچىلەرنى قەشقەر ۋە ئاقسۇدا قولغا ئالدى . بۇلارنى « ئامېرىكا ، ئەنگلىيە ، تۈركىيە ...جاھانگىرلىرىنىڭ جاسۇسلىرى ، قۇيرۇقلىرى » دەپ

بولۇپ جەمئىي بەش دەۋرنى باشتىن كەچۈردى ۋە كەچۈرمەكتە.

1949 ـ يىلىغىچە يېرىم فېئودال، يېرىم مۇستەملىكە بولغان خىتاينىڭ ئۆزى ئىمپېرىيالىستلارنىڭ زۇلۇم ۋە ئېزىشىگە ئۇچرىغانلىقتىن، خىتايدا ئىنسان ھەقلىرىدىن سۆز ئېچىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

مۇستەملىكە ھاياتىمىز باشلانغان 1884 ـ يىلدىن، 1949 ـ يىلى خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ ئىستىلاسىغىچە ئۆتكەن 65 يىل ئىچىدە، مۇستەملىكىنىڭ مۇستەملىكىسى بولغان شەرقىي تۈركىستان خەلقلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرى نىمە بولماقچى ئىدى؟

بۇ دەۋردىكى زۇلۇم، ئىسكەنجىلەر ھەققىدە سۆزلەشكە يىغىنىمىزنىڭ ۋاختى يارىبەرمەيدۇ. بۇ يەردە خىتاي كوممۇنىستلىرى ئىستىلاسىدىن كېيىن، خىتاي ھۆكۈمران دائىرىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا يۈرگۈزىۋاتقان زۇلۇم ـ ئىسكەنجىلىرى ۋە ئىنسان ھەقلىرىنى دەپسەندە قىلىشلىرى ئۈستىدە قىسقىچە توختۇلۇپ ئۆتىمەن.

1. پۈتۈن تۈركىستان خەلقلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىشى

1949 ـيىلى 25 ـ سىنتەبىردە خىتاي كوممۇنىست ئارمىيىسى شەرقىي تۈركىستانغا باستۇرۇپ كىردى، تەسلىمچى گېنىرال تاۋسىيۇ، مىللىي خائىنلاردىن سەيپىدىن ئەزىزى، بورھان

ئادەم ئۆلتۈرۈلەتتى. بۇ ھەرىكەت سەككىز ئاي داۋام قىلدى، يالغۇز شەرقىي تۈركىستاندىلا بىر نەچچە يۈز مىڭ ئادەم جازالانغانتى. بىر مىسال، 1956 ـ يىلدىكى « قالدۇق ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى تازىلاش ھەرىكىتى » جەريانىدا مەن ئۈرۈمچى شەھەرلىك ساقچى ئىدارىسىنىڭ ھازىرقى ئورنىدا سوت قىلىنغان يېرىدىكى (بۇرۇنقى مەشھۇر 2 ـ تۈرمە) تۈرمىسىدە ئىدىم. كەڭلىكى 5 مېتىر، ئۇزۇنلۇقى 6 مېتىر كېلىدىغان ئۆيدە 41 ئادەم ياتقانتۇق، سىپسىقچىلىق، ھاۋاسى بۇزۇق كامىردا ئورۇن ـ كۆرپىمىزنى ئويچە سالاتتۇق، يانچە ياتاتتۇق، بۇيرۇق بىلەن ئۆرىلەتتۇق، بولۇپمۇ سەھەردە...مانا بۇ، قىزىل خىتايدىكى تۈرمە ئەھۋاللىرى ۋە ئىنسان ھەقلىرى.

(4) 1951 ـ يىلى دېكابىردا « 3 كە قارشى ھەركەت » (پارىخورلۇقا، ئىسراپچىلىققا، بيوكراتلىققا) ئېلىپ بېرىلدى. ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر، تىجارەتچىلەر ۋە تەنزىكەشلەرنى يىغىۋېلىپ، مەجبۇرى ئىخرار قىلدۇرۇپ، يىمىگەن پۇلنى « يىدىم » دىگۈزۈپ، ئۇرغۇن ئادەملەرنى جازالىدى، پۇل ـ ماللىرىنى « تۆلەم » نامى ئاستىدا مۇسادىرە قىلدى، بۇ ھەرىكەتتىمۇ ئۇرغۇن ئادەم « يوۋۇاش » دەپ قالپاق كەيگۈزۈلۈپ، تۈرمىلەرگە، لاگىرلارغا قامالدى. بىر تۈركۈمى ئۆلتۈرۈلدى.

(5) 1952 ـ يىلى يانىۋاردىن باشلاپ، سودا ـ سانائەتچىلەر ئارىسىدا « 5 كە قارشى تۇرۇش » (پارىخورلۇق، باج ئوغرىلاش، دۆلەت مۈلكىنى ئوغۇرلاش، ئىش ۋاقتى ۋە ماتىرياللارنى ئوغرىلاش، دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي ئاخپاراتلىرىنى ئوغرىلاش) ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلدى. بۇھەرىكەت 1952 ـ يىلى ئۆكتەبىردە

تۈرمىلەرگە تاشلىدى ۋە بۇلارنىڭ ئالدىغا ئۆلۈم جازاسى بەردى، قالغانلىرى تۈرلۈك قاماق جازالىرىغا ھۆكۈم قىلىندى (قۇربان قوداي، ئابدۇل ئەزىز چىڭگىزخان... لارغا ئۆلۈم جازاسى بەردى. مەسئۇد سەبرى بايقۇزى، ئۆمەر دامۇللا (قەشقەر ۋالىيسى) تارلىقلارنى زەھەر بىلەن ئۆلتۈردى. قالغانلىرى (ھاجى ياقۇپ، ئۆتكۈر، خەبەر تۆمۈر، سەلجۇق... ۋە باشقىلار 20 ـ 30 يىللىق قاماق جازالىرىغا ھۆكۈم قىلىندى).

(2) 1950 ـ يىلى « ئىجارە كېمەيتىش » نامى ئاستىدا دېھقانلارغا ئۇرغۇن ئالۋان ـ ياساق سېلىپ، ئۇلارنى ئىقتىسادىي ئاساستىن ئايرىدى، كۆپ ساندىكى ھاللىق دېھقانلارنى تۈرمىلەرگە قامىدى.

(3) 1951 ـ يىلى يۈتۈن خىتاي بويىچە « ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى بېسىقتۇرۇش ھەركىتى » ئېلىپ بېرىپ، بىر نەچچە مىليون كىشىنى تۈرمىگە تاشلىدى ۋە ئۆلۈم جازاسى بەردى، ئەمگەك لاگىرلىرىغا ئەۋەتىپ مەجبۇرى ئەمگەككە سالدى. ئۆلتۈرۈلگەنلەر ئىچىدە مەسئۇد سەبرى بايقۇزى، قۇربان قوداي، چىڭگىزخان داموللا، پولكوۋنىك ئالغوپۇر سەبرى، يىلدىرىم سەبرى، فەتھىدىن مەخسۇم، ئابدۇل ھەمىد داموللام، ھامۇت ھاجى، سەئىد ئەھمەد خوجا، زەپەر خوجا، ئابدۇللا سەمەدى، ئۇربەك، پاسارىبەك، ئوسمان باتۇر، جانىمقان ھاجى، ئورازبەك، سىدىق زالىك، ۋەلى زەكىريا (زاكېچىك)، ۋەلى،داۋۇت، ئابدۇرېھىم قېلىچ، پوربۇجاب، ئابدۇلقادىر تاھىرى... لاردىن ئىبارەت ئۇرغۇن شەھىدلىرىمىز باردۇر.

دىققەت قىلىدىغان بىر يېرى شۇكى، بۇ دەۋردە شەرقىي تۈركىستاندا بىر ناھىينىڭ پارتكوم سېكرېتارى تەسدىق قىلسىلا

بېرىلىدۇ » دەيدىغان ئىلاستىك كەيفى قاماق جازاسى بېرىلدى. بۇھەرىكەتنىڭ نىشانلىرى قىلىنغان كىشلەرنىڭ ئالدى 20 يىللاپ، ئەقەللىسى 10 يىللاپ جازالاندى. (كېرىمبەك سالى)

(9) سوتسىيالىستىك تەربىيە ھەرىكتى:

بۇھەرىكەت ئارقىلىق، كىشلەردىكى سوتسىيالىزىم ۋە كوممۇنىزىمغا يات كېلىدىغان پىكىر ـ ئېقىملارنى تازىلىدى، يېزىلاردا « كاپىتالىستىك خائىنش » لارغا قارشى تۇردى، كوللىكتىپ قازان يۇرگۈزۈلۈپ، موراجاسۇسلىرى (ھەربىر ئائىلىگە جاسوس قويۇلدى) يولغا قويۇلدى.

(10) ئاتېزىم (دىنسىزلىق) تەربىيىسى:

1960 ـ يىللىرىدىن كېيىن، ئىدارە ـ مەكتەپلەردە ۋە جەمىيەتتە كەڭ كۆلەملىك ئاتىزىم تەربىيىسى ئېلىپ بېرىلىپ، كىشلەرگە ئاتىزىمنى مەجبۇرى تاڭدى. مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى دىنسىزلەشتۈردى، ناماز ئوقۇش ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ئارىسدا قاتتىق چەكلەندى.

(11) مەدىنىيەت ئىنقىلاۋى ھەركتى:

1966 ـ يىلى ئىيۇندا پۈتۈن خىتايدا، « مەدىنىيەت ئىنقىلاۋى ھەركتى » (ئەملىيەتتە ۋەھشىيەت ئىنقىلاۋى) بولدى، « بۇرجۇئامەدىنىيتى » گە قارشى ھەركەت ئېلىپ بېرىلدى ، پۈتۈن كىتابلار كۆيدۈرۈلدى ، مەسجىدلەر يىقىتىلىپ ، توڭگۇزخانا ، ئىشخانىلارغا ئايلاندۇرۇلدى . موسۇلمان تۈرك ئاياللىرىنىڭ چاچلىرى ، بوۋايلارنىڭ ساقاللىرى كېسىلدى ، كاستۇيۇم ـ يوپكىلار مەنئي قىلىندى ، دوتتار ، تەمبۇر ، ساتار ، چاڭ ۋە ئىسكىروپكا... كەبى مىللىي سازلار، « بۇرجۇئا مەدىنىيتى » دېيىلىپ ، چېقىپ تاشلاندى ، چېلىش مەنئي

تۈگىدى. ھەرىكەت جەريانىدا نۇرغۇن ئىنسانلار جازالىنىپ، تۈرمىلەرگە تاشلاندى.

(6) « قالدۇق ئەكسىلئىنقىلاپچىلارنى تازىلاش ھەرىكىتى »:

1956 ـ 57 ـ يىللىرى بۇھەرىكەت پۈتۈن خىتاي بويىچە يۈرگۈزۈلدى. شەرقىي تۈركىستاندىمۇ بۇھەرىكەت ناھايىتى كۈچلۈك ئېلىپ بېرىلىپ، ھەرمىللەتتىن نۇرغۇن ئادەملەر قامالدى، لاگىرلارغا تاشلاندى ۋە ئۆلتۈرۈلدى.

(7) 1958 ـ 1959 ـ يىللىرى « ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى » نامى ئاستىدا شەرقىي تۈركىستاندا مىللەتچىلىككە قارشى ھەرىكەت ئېلىپ بېرىلدى. بۇھەرىكەت جەريانىدا قەپ قالغان كونا مىللەتچىلەرنى تازىلاشتىن سىرت، يەنە 3 ۋىلايەت مىللىي ئارمىيىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، نۇرغۇنلىغان مىللىي ئوفىسسەرلەرنى تازىلىدى، ئۇلارغا « مىللەتچى » قالپىقى كەيگۈزۈلدى. بۇھەرىكەتتە شەرقىي تۈركىستاندا مەدىنىيەت ئازىرى زىيا سەمەدى، سودا ئازىرى ئابلىز قارى، ئۈرۈمچىنىڭ شەھەر باشلىقى ئابدىرېھىم سەھىدى، غولجا ۋالىسى ئابدىرېھىم ئەيسا (ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى) لار باشچىلىقىدا نۇرغۇن ساندىكى يەرلىك خەلقلەرگە مىللەتچى قالپىقى كەيدۈرۈلۈپ جازالاندى، قامالدى ۋە لاگىرلارغا ھەيدەلدى، يەڭگىللىرى يېزا ـ قىشلاق ۋە تاغلىق رايونلارغا چۈشۈرۈلدى.

(8) 1960 ـ يىللىرىدا، « ئوڭچىلىققا ۋە ئوڭچىلىق خانىشلىرىغا قارشى تۇرۇش ھەرىكىتى » يۈرگۈزۈلۈپ، يەنە نۇرغۇن زىيالىلىرىمىزنى جازالىدى، تۈرمە ۋە لاگىرلارغا تاشلىدى، بۇلارغا مۇددەتلىك جازا بەرمەستىن، « ئۆزگەرسە قويۇپ

قاراپ خۇسۇسلارغا تەخسىم قىلىپ بېرىلىدى. خەلقىنىڭ ئىقتىسادى ھالى ئانچە ـ مۇنچە تۈزەلگەندەك بولدى...

(14) « مەنىۋى بۇلغۇنۇشقا قارشى تۇرۇش ھەركىتى » :

بىر ئاز كەڭچىلىكتىن پايدىلانغان خەلق ئىچىدە، كاپىتالىزىم يامراشقا باشلىدى. 80 ـ يىللارغا كەلگەندە شەرقىي تۈركىستاندا كومۇنىستلارنىڭ ئىدىئولوگىيە ساھەسىدىكى 40 يىللىق ئەجىرلىرى كارغا كەلمەي، شەرقىي تۈركىستاندا مىللەتچىلىك، تۈركچىلىك، تۈركچەچىلىك پىكرى كۆچىيىشكە باشلىدى. گېزىت ـ مەجمۇئەلەردە، شېئىر ـ قوشاقلاردا، مەكتەپلەرنىڭ دەرسخانىلىرىدا مىللەتچىلىك، تۈركچىلىك ئۆزىنىڭ تەبىي تەرەققىياتىنى كۆرسەتمەكتە ۋە نامايەن قىلماقتا ئىدى. ۋەھىمىگە چۈشكەن خىتاي دائىرلىرى، مىللەت ئىچىدىكى خائىنلار، ئىدىئولوگىيە ساھەسىدە بىر ھەركەت ئېلىپ بېرىپ، مىللەتچىلىك، تۈركچىلىك، تۈركچەچىلىكنىڭ تەبىي تەرەققىياتىغا توسقۇنلۇق قىلماقچى بولدى. ئەمما بۇ ھەركەت مەغلۇبىيەت بىلەن ئاخىرلاشتى.

(15) ئۈچ كىتاپنى تەنقىتلەش ھەركىتى:

80 ـ يىللاردا باشلانغان نىسپى كەڭچىلىكتىن پايدىلانغان بەزى مىللىي ئاپتۇرلىرىمىز، ئەدىبىيات ۋە تارىخ ساھەسىدا بەزى مىللەتچىلىك روھىدىكى كىتاپلارنى يېزىپ نەشر قىلدۇرغان ئىدى. بۇ كىتاپلارنى زىيانلىق دەپ بىلگەن خىتاي ھۆكۈمران دائىرلىرى ۋە بۇنىڭغا ماسلاشقان مىللىي مۇناپىقلار، شەرقىي تۈركىستاندا تۇرغۇن ئالماس باشلىق مىللەتچى ئالىملىرىمىزنىڭ ئەسەرلىرىنى، جۈملىدىن مەرھۇم مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا ھەزرەتنىڭ ئەسەرى « شەرقىي تۈركىستان تارىخى » نى ئابزاس

قىلىندى ، مىللىي غەزەل ـ مۇقاملىرىمىز ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى، بۇنىڭ ئورنىغا خىتايچە ئاتالمىش « مارشلار » ئوقۇلدى . كىنو كۆرۈش چەكلەندى. < قاسىمكام مىسالى >

(12) شەخسكە چوقۇندۇرۇش تەشۋىقاتى :

خىتايدا 1949 ـ يىلدىن بۇيان شەخسكە چوقۇنۇش تەشۋىقاتى ئېزچىل ئېلىپ بېرىلدى . ماۋنىڭ شەخسىيىتىنى كۆككە كۆتۈرۈپ ، ئۇنىڭغا چوقۇندۇرۇش ھەركىتى كۈچلۈك ئېلىپ بېرىلدى . ماۋ ، «داھىي » ئۇنىۋانىنى ياراتماي، ئۆزىنى بىرخىل ئەۋلىيا ، پەيغەمبەر ئىنسان كۆرۈپ ، مەنىۋىيەت دەرىجىسىگە كۆتەر گۈزۈپ ، نىمە دېگۈزۈشنى بىلمەي قالغاندى . ماۋنىڭ ئەسەرلىرى خىتاي خەلقىگە مەجبۇرى يادلاتقۇزۇلدى . گويا پۈتۈن ئىلىمنىڭ مەنبەئى ماۋزىدۇڭ ئەسەرلىرى... دېيىشتىن نۇمۇس قىلمىدى، خىجالەت بولۇشمىدى. (مەخسۇم سالى)

(13) « تۆت كىشىلىك گورۇھقا قارشى ھەركەت »:

جىياڭ چىڭ، ۋاڭ خۇڭۋېن، جاڭچۈنچياۋ، ياۋ ۋېنيۈەن... باشچىلىقىدىكى « 4 كىشىلىك گورۇھ » يوقۇتۇلۇپ، دېڭ شاۋپىڭ ھاكىمىيەتنى ئىگەللىگەندىن كېيىن، خىتايدا تاشقىرىغا ئېچىلىش سىياستى، بىر ئاز دېموكراتىيە يۈرگۈزۈلدى. 15 يىل ھەركەت ئېلىپ بارماسلىق ۋەدىسى بېرىلدى. لېكىن بۇ ئازغىنە كەڭچىلىك ۋە دېموكراتىيەدىن پايدىلانغان خىتاي خەلقى، « جۇڭگوچە سوتسىيالىزىم » شۇئارى ئاستىدا، نامدا سوتسىيالىزىم، ئەمىلىيەتتە كاپىتالىزىمنى يۈرگۈزدى. يېزىلاردىمۇ ئىسلاھات يۈرگۈزۈپ، كومۇنا ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، يەرلەر ئەمگەككە

ئىستىقلال مۇجادىلىسىدە ئەڭ جەڭگىۋار رول ئوينىدى ۋە كۆپ شېھىت بەردى.

(20) شەرقىي تۈركىستاندا مېدىتسىنا، سانائەت... ئىنىستوتلىرىنىڭ دەرس تىلى خىتايچە ئىدى، موھىم نوقتىلۇق ئۇنىۋېرسىتېتلەرنىڭ بىرى بولغان « شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى » ۋە « پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتى » نىڭ دەرس تىلى تىئۇيغۇرچە ئىدى، يېقىندا بۇ ئۇنىۋېرسىتېتلەرنىڭ تىلىنى خىتايچە قىلىۋالغان.

يۇقۇرىدىكىلەر، خىتاي ھۆكۈمران دائىرىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا ئېلىپ بېرىۋاتقان مۇستەملىكچىلىك ۋە خىتايلاشتۇرۇش سىياسىتىنىڭ ئەمىلي ئىپادىلىرىدۇر، بۇمۇ ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقىنىڭ جانلىق دەلىلىدۇر.

تۆۋەندە ئۆزەمنىڭ ئىنسانى ھەقلىرىمنىڭ دەپسەندە قىلىنىشى ھەققىدە توختۇلۇپ ئۆتىمەن:

بۇ يىل 79 ياشتىمەن، ھاياتىمنىڭ 31 يىلى تۈرمىلەردە، لاگىرلاردا ئۆتتى. ۋەتەندە مەرھۇم ئابدۇل ئەزىز مەخسۇم ئاكامدىن قالسا، تۈرمىدا ئەڭ ئۇزۇن ياتقانلارنىڭ بىرىمەن، بۇنى سۆزلۇشۇمدىكى مەقسەت، ئۆزەمنى تونۇشتۇرۇش ئەمەس، ئىنسان ھەقلىرىمنىڭ دەپسەندە قىلىنىش تارىخىنى تونۇشتۇرماقچىمەن،

ـ ئابزاسلىرى بويىچە گېزىتلەرگە نەقىل ئېلىپ تەنقىتلىدى ، بۇ مۇناسىبەت بىلەن ماقالىلار يېزىلدى، كىتاپلار چىقىرىلدى.

(16) 89 ـ 90 ـ يىللارنىڭ باشلىرىدا شەرقىي تۈركىستان تارىخىدا دەسلەپكى قېتىم ئوقۇغۇچىلار ھەركىتى باشلاندى، نامايىشلار بولدى، ئەمما نامايىش قىلغان ئوقۇغۇچىلار جازالاندى. ئارىمىزدىكى دولقۇن ئەيسا جازالانغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىرىدۇر.

(17) 90 ـ يىللارنىڭ باشلىرىدا ۋە ئوتتۇرلىرىغا كەلگەندە، شەرقىي تۈركىستاندا نامايىش قىلىش، قوراللىق قارشىلىق كۆرسۈتۈش ھەركەتلىرى كۆچەيدى، پارتىلتىشلار يۈز بېرىپ تۇردى. خىتاي ھۆكۈمران دائىرلىرى شەرقىي تۈركىستانغا ئەسكەر يۆتكەشتىن تاشقىرى، 30 مىڭ نەپەر ياخشى تەربىيلەنگەن ژاندارمىلارنى يۆتكەپ كېلىپ، ئۇلارنى شەرقىي تۈركىستان خەلقلىرىنى باستۇرۇشقا سالدى.

(18) خىتايدىكى توغۇت چەكلەش سىياسىتى بويىچە، شەرقىي تۈركىستان خەلقلىرىگە ئىككى بالا تۇغۇش سىياسىتىنى يۈرگۈزدى. كېيىنچە بىر بالا تۇغۇشنى تەشەببۇس قىلدى. بۇ سىياسەتكە ئۇنىمىغان ھامىلە ئايالالارنىڭ قورسىقىنى يېرىپ بوۋاقلىرىنى ئېلىپ تاشلىدى. (ئەيسا سالى 1995. يىل)

(19) كېيىنكى مەزگىللەردىن بۇيان مەسچىدلارنى ئازايتتى، يېڭى مەسچىد سېلىشقا رۇخسەت قىلمىدى. قاغىلىقتىكى دىنىي مەدرىسلەرنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، بۇ مەدرىستە ئوقۇپ چىققان تالىپلارنىڭ ھەممىسىنى دىگۇدەك (چەتئەلگە قاچقانلاردىن سىرت) قاماققا ئالدى. ئابدۇل ھېكىم ھاجى مۇدەررىسلىكىدىكى بۇ مەدرىسنىڭ تالىپلىرى شەرقىي تۈركىستان

نەشرىياتى خىزمىتىگە كىرىپ، ئەيسا ئەفەندىمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىنى قىلدىم. شۇ يىلى 9 ـ ئايدا ھىندىستان سەپىرىگە چىقتۇق. 12 ـ ئايدا ئەفەندىملەردىن ئايرىلىپ، 13 كىشى قايتتۇق. ئاقسۇغا كېلىشىم بىلەن، مىللىي ئارمىيە تەرەپتىن قولغا ئېلىندىم. 50 ـ يىلى قەشقەرگە كەلتۈرۈلدۈم، سوراق 6 ئاي داۋام قىلدى. ئۆتكۈر ئەپەندىم بىلەن ئىككىمىزنى تۈرۈمچىگە ئالدۇردى، قامىدى. سوراق جەريانىدا «پانئىسلامىزىمچى، پانتۈركىزىمچى، مىللەتچى » بولۇپ ئەيىپلەندۇق. ئاخىرىدا مۇددەتسىز قاماقتا ھۆكۈم قىلىندىم. 1953 ـ يىلى قانخور جاللات ۋاڭ جىن بېيجىڭگە چاقىرتىلدى، سىياسەتتە ئۆزگىرىش بولۇپ، مۇددەتسىز قاماق جازاسى، 5 يىللىق قاماق جازاسىغا ئۆزگەرتىلدى.

(3) 1954 ـ يىلى جازا ۋاقتىم توشاي دېگەن ۋاقىتتا، مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا ھەزرەتنىڭ ئۇ زامانلاردا يېگانە بىر دانە بولغان ئەسەرى ـ « شەرقىي تۈركىستان تارىخى » نىڭ كەشمىر لىتوگىرافىيە نۇسخىسىنى ساقچى نازارىتىنىڭ ئامبىرىدىن ئوغۇرلاپ چىقىپ كۆچۈرگەنلىكىم ئۈچۈن 15 يىللىق جازا بېرىلدى. بىر كىتاپنى يوشۇرۇن ئېلىپ چىقىپ كۆچۈرگەنلىككە 15 يىل جازا كەلدى. مانا بۇ ـ قىزىل خىتايدىكى ئىنسان ھەقلىرى. كېيىن داۋا ئېچىپ قارشى چىققانلىقىم ئۈچۈن، 3 يىل 2 ئاي تۈرمىدە ياتقاندىن كېيىن، ياتقىنىم جازا ھېساپلىنىپ، قالغان 11 يىل 10 ئاي قالدۇرۇلدى. قويۇپ بەرمەستىن ئۈرۈمچى باجياخو 1 ـ تۈرمىدا نازارەت ئاستىدا ئىشلەتتى، بۇ يەردە ئېغىر دەرىجىدە خورلىدى، بەزىدە ئېغىر

چۈنكى مەن گۇناھ قىلمىدىم، ئوغـۇرلۇق قىلمىدىم، قـاتىللىق قىلمىدىم، قولۇمغا قۇرال ئېلىپ مەۋجۇد ھاكىمىيەتكـە قارشى چىقمىدىم، مىللەتچىلىك خائىنشى ۋە مىللـەتچىلىك پىكرىـم ئۈچـۈن 31 يىـل تۈرمىگـە سـولاندىم، ئىنسـانىي ھــەق ـ ھوقۇقۇمدىن مـەھرۇم بولـدۇم، خورلاندىم، قىيىـن ـ قىستاقتا ياشىدىم، بۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەتتۇر:

(1) 1949 ـ يىلى 20 يېشىمدا شىڭشىسەي دەۋرىدە خوتـەن گېزىتخانىسىنىڭ مۇدىرى ۋە باش مۇھەررىرى ئىدىم، ھېچ بىر گۇناھىم يوق تۇرۇقلۇق تۈرمىگە تاشلاندىم، ئۈرۈمچىگـە ئېلىپ كەلدى، سوراقلاردا ئـۇردى، قىينىدى، چۈشۈمدىمۇ كۆرمىگـەن ياپونىيەگە باغلاپ، مېنى « ياپۇن جاسۇسى » قىلىشتى، كېيىن شىڭشىسەي ئـۆزگۆرۈپ گومىنداڭچى بولـدى، مېنى ئـەمدى « سوۋېت جاسۇسى » قىلدى، ئۇنىمساق ئۆلتۈرەتتى، ئىمـە دىسە ماقۇل دەپ قول قويـاتتۇق، جان ساقلاشنىڭ، ئامـان قېلىشنىڭ يولى بۇ ئىدى. 5 يىللىق تۈرمە ھايـاتىمدا خىتايچە ئۈگـەندىم، ياخشى تەرجىمان بولۇپ يېتىشتىم.

(2) 1945 ـ يىلى تۈرمىدىــن چىقتىــم، ئوقــۇش ئۈچــۈن تۈركىيەگـە كېلىمــەن دەپ، خىتــاينىڭ مــەركىزى نەنجىڭگــە كــەلدىم. تۈركىيەگــە بېرىشــقا ئىــرادە بولمىــدى، نــەنجىڭدا ئۇنىۋېرسىتىتكە مۇئەللىم بولدۇم، بىر تــەرەپتىن دەرس ئىگىشاپ، يەنـەبىر تــەرەپتىن تىـل تــارىخىدا ئوقــۇدۇم. 1949 ـ يىلــى مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا ھەزرەت، ئەيسا ئەفەندىلەرنىڭ تەكلىپى بىلەن ئۈرۈمچىگە چىقتىم، مەخسىدىمىز، پارتىيە قۇرۇش ئىــدى. ئاردا پارتىيە تەشكىلى نىزاملىرى، يۈكسەك مىللــي مۇختارىيـات پۇرگراممىلىرىنى تـۈزۈش ئىشىغا قاتناشــتىم، كېيىــن ئالتــاي

قىلغــان ھەركــەت بىردىنــلا توختىــدى. بۇنىــڭ ســەۋەبى، بىيجىڭدىكى ئىلىم ئادەملىرى قارشى چىققان ئىكەن.

(7) 1985 ـ يىلى 9 ـ دېكــابىردا « شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتىتى » ئوقۇغۇچىلىــرى باشــلامچىلىقىدا شــەرقىي تۈركىســتاندىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ تۇنجى نامايىشى بولدى، نامايىشــتىن كېيىــن، ھۆكۈمەتنىڭ مۇناسىبەتلىك ئورۇنلىرى ئۇزۇنغىچە مىنى ئــاۋارە قىلدى. نەردە بىر نامايىش، ھۆكۈمەتكە قارشــى بىــرەر ھەركــەت بولسىلا، ئوقتۇلۇق گۇمان قىلىنغۇچىلارنىڭ بىرى بــولۇپ قالغــان ئىدىم. گــەپنىڭ قىسقىســى، « گۇمــانلىق، خەتــەرلىك ئــادەم » تامغىسى پىشانەمگە ئۇرۇلغان ئىدى.

(8) قەشــقەر، ئاقســۇ، غۇلجىلارغــا بارســام، ئارقامغــا جاسۇســلارنى سېلىپ نــازارەت قىلىــپ تــۇردى. چــاندۇرۇپ قويغانلىقتىن بىلىپ قالدى.

(9) 1995 ـ يىلدىن باشلاپ شەرقىي تۈركىستاندا بولۇۋاتقــان ناھەقچىلىقلار، ئىشسىزلىقلار، سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدىنىيــەت، دىن... ۋە باشقا ساھەلەردىكى ئېزىشــلار تۈپــەيلىدىن، ســەۋرى ـ تاقىتى چېكىگە يەتكەن مىللەتچى ياشلار، ئىنقىلاپچىلار تەرەپ ـ تەرەپتە ۋەقەلەر، ئىسيانلار چىقىرىپ، مۇســتەملىكچى خىتايلارغــا قارشى كۆرەشلەرنى قىزىتىۋەتتى. بــۇ پەيتتــە ماڭــا نىســبەتەنمۇ نــازارەت كۈچــەيتىلدى، قــانداقتۇر بىــر خــەۋىپ مېنــى كۈتۈۋاتقــاندەك ھېس قىلدىم. بــۇ ئــەھۋالنى ســەزگەن بــەزى دوستلارمۇ ، « ياش ۋاختىڭــدا تۈرمــە دەردىنــى جىــق تــارتتىڭ، ئــەمدى قىرىدىــڭ، تۈرمىگــە كىرىــپ قالســاڭ بەرداشــلىق بىرەلمەيسەن، بۇندىن كــۆرە مۇھاجىرەتتــە ياشىغىنىڭ ئوپــدان بولارمىكىن ... » دەپ مەسلىھەت بېرىشتى. شــۇنىڭ بىلــەن مــەن،

ئەمگەكلەرگە سالدى، مەسىلەن: خىش زاۋۇتىدا خىش توشۇغىلى سالدى، ھەرقېتىمدا نورمال 30 دانە خىش يۆدەتتۇق.

(4) 1964 ـ يىلى مىللەتچى، شائىر، ئەدىپ، ئالىم ئاتالغان بىر دوستۇمنىڭ خىيانىتى ۋە پاش قىلىشى بىلەن، « خەمىد سۇلتان تەشكىلاتى » پاش قىلىنىپ، خەمىد سۇلتان 18 يىل، ھاكىم مۇسا 15 يىل، تۇردىيۇف 12 يىل قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى. مەن ھاجى ياقۇپ ئىككىنچى قېتىم مۇددەتسىز تارىم لاگېرىغا ئەۋەتىلدىم. 13 يىل بولغاندا سىياسەتتە ئۆزگۈرۈش بولۇپ ئازات قىلىندىم.

ۋەتەندە « قۇتادقۇ بىلىك » نى نەشىر قىلىش ئىشى باشلانغاندا، مېنى تارىمدىن ئۈرۈمچىگە چاقىرتتى. كېيىن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تىل فاكۇلتېتىغا ئورۇنلاشتىم.

(5) ئۇنىۋېرسىتېتتا ئىشلەۋاتقان ۋاقتىمدا، 1980 ـ يىلى ياز ئايلىرىدا خوتەن، قەشقەر ۋە ئاقسۇلاردا، كېيىن ئۇنىۋېرستېتتەتارىخى ماۋزۇلاردا كونفىرانس بەرگەن ئىدىم. « كونفىرانسلاردا مىللەتچىلىك زەھىرىنى تارقاتتى...» دەپ ئەيىپلەشتى ۋە بىر گورۇپپا تەشكىللەپ، مېنى سوراققا تارتىشتى، يەنىلا ئەسكى خامان ـ « ئىسلامچىلىق، تۈركچىلىك، مىللەتچىلىك... قىلدىڭ » دەپ ئەيىپلىدى.

6. يۇقۇرىدا تىلغا ئېلىنغان مەنىۋى بۇلغۇنىش ھەرىكىتى دەۋرىدە، ئۇنىۋېرسىتېت بويىچە مەن ۋە ئامانۇللا ئىككى كىشى بۇ ھەركەتنىڭ ئوبىكتى بولغان ئىدۇق. 1983 ـ يىلى ھۆكۈمەت ۋە پارتىينىڭ 1 ـ نۇمۇرلۇق ھۆججىتى ـ مەن توغرۇلۇق چىقارغان ئەيىپلەش ھۆججىتى ئىدى. ئۈچ ـ تۆت ئاي داۋام

قاتارلىق مىللەت خەلقلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىدىن بەھرىمان بولۇپ ئىنسانچە ياشاشلىرىغا ياردەم قىلىشلىرىنى، بۇ خەلقلەرنىڭ مىللىي ئىستىقلالىغا ئەمىلىي ياردەم بېرىشلىرىنى قولغا كەلتۈرۈشىمىز لازىم.

مۇھاجىرەت ھاياتى كەچۈرىۋاتقان ۋەتەنداشلىرىمىز ئېخىمۇ ئىتتىپاق بولۇپ، ئۆزى ياشاۋاتقان دۆلەتتىكى شارائىت ھەم ۋەزىيەتكە ماسلىشىپ، مىللىي ئىستىقلال كۆرشىنى ئېخىمۇ كۈچەيتىشلىرى، دوگماتىك كۈرەش ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتىپ، تارىخىمىزغا يېڭىدىن توغرا باھا بېرىپ، يېڭى تارىخى شارائىتقا، يېڭىچە كۈرەش ئۇسۇلى بىلەن ئاتلىنىشىمىز كېرەك!

ئىستىقلال مۇجادىلىمىز غەلبە قازانسۇن!
جانابىي ھەق مەخسىدىمىزگە يەتكۈزسۇن!
ئۇلۇقلىرىمىزنىڭ كۆرشىنى داۋام قىلدۇرايلى!
ياشىسۇن شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالى!
ئىستىقلال مۇجادىلىسى قىلىۋاتقان پۈتۈن مۇجاھىدلار ئامان بولسۇن!

1999 ـ يىلى 10ـ 11 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ مىيونخىن)

1996 ـ يىلى ئىيوندا ئوتتۇرا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىدىن بىر پاسپورت ھەل قىلىپ، بىيجىڭ ھاۋا يولى ئارقىلىق تۈركىيەگە كەلدىم. ھازىر تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى تارىخ تەتقىقات ئورنىدا ئىشلەۋاتىمەن. قەلەم بىلەن مىللىي مۇجادىلىنى داۋام قىلدۇرىۋاتىمەن.

31 يىللىق تۈرمە ۋە لاگېر ھاياتىمدا ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىشىغا ئائىت جىق ئىشلارنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم ۋە بېشىمدىن كەچۈردۈم. بۇلارنى سۆزلەشكە ئايلارچە ۋاقىت كېرەك، يېزىلىدىغان بولسا توم ـ توم كىتاب بولىدۇ.

خۇلاسە:

ئىنسان ھەقلىرى ۋە دېموكراتىيە ـ شەرقىي تۈركىستاندا ئېغىر دەپسەندە قىلىنىۋاتىدۇ، بۇ مەسىلىنى دۇنياغا ئاڭلىتىش، ئىنسان ھەقلىرىنىڭ قوغۇغچىلىرى بولغان ئامېرىكا باشچىلىقىدىكى غەرپ مەملىكەتلىرى خەلقىگە يەتكۈزمەك، ئاگاھلاتماق لازىم. قولۇمىزدىكى ئىنتېرنەت، « بىرلىك » مەجمۇئەسى، « شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى »، «كۆك بايراق » مەجمۇئەلىرى ۋە « ئۇچقۇن » گېزىتلىرىنىڭ مەزمۇنىنى كۈچەيتىپ، سۈپىتىنى ياخشىلاپ، ئىستىقلال داۋاسى يولىمىزدىكى تەشۋىقاتىنى كۈچەيتىپ، دۇنياغا مەقسىدىمىزنى چۈشەندۈرۈشىمىز، ئۇلارنىڭ خەيرى ـ خالىقىنى، ئەمىلى ياردىمىنى قولغا كەلتۈرۈشىمىز زۆرۈر ۋە شەرت.

غەرپ مەملىكەتلىرىمۇ شەرقىي تۈركىستاندا مۇستەملىكە ھاياتى كەچۈرۈۋاتقان، ئىنسان ھەقلىرىدىن مەھرۇم قىلىنغان ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبەك، تاتار، تاجىك، مۇڭغۇل...

گىرمانىيەدىن: ئەنۋەرجان، ئابدۇجېلىل قاراقاش، ئەسقەرجان، پەرھات مۇھەممىدى، دولقۇن ئەيسا، ئابلىكىم خوتەن ... قاتارلىقلار.

ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتناشقان بىرقىسىم ئاساسلىق شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەكىللەرنىڭ تىزىملىكى:

بۇقېتىمقى خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا، 10 دۆلەتتىن 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىش ئۈچۈن كەلگەن ۋەكىللىرىمىزنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئىشتىراك قىلدى، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق بىرقىسمى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

تۈركىيەدىن: گېنېرال مۇھەممەت رىزا بېكىن، ھاجى ياقۇپ ئانات، دوسېنت. دوكتور سۇلتان ماخمۇت قەشقەرلى، ئابلىكىم باقى، سەيپۇللا پامىر، ھامۇتخان كۆكتۈرۈك، ئەركىن ئەكرەم، ئابدۇرىشىت ئابدۇلھەمىت، ئىسمايىل چېڭگىز، ئەركىن تارىم... ؛

سەئۇدى ئەرەبىستاندىن: ھۈسەيىن قارى ئىسلامى؛

قازاقىستاندىن: دىلبىرىم سامساقوۋا، قەھرىمان غوجامبەردى، سابىت ئابدۇراخمان، گۈلنۇر جالانوۋا؛

قىرغىزىستاندىن : تۇرسۇن ئىسلام؛ كەشپۇللا (لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ ئىنىسى)؛

ئامېرىكىدىن: غۇلامىددىن ئەخمەت پاختا؛

ئۆزبېكىستاندىن: سىيىتجان قەيسەر؛

ئاۋۇستىرالىيەدىن: ئەخمەت ئىگەمبەردى؛

شۋېتسىيەدىن : فارۇق سادىق، رەھىم؛

شۋېتسارىيەدىن: ئەنۋەر راخمان، كېرەم شېرىپ؛

كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ مۇشۇ مەسىلە ھەققىدە تەتىراپلىق بىر مەلۇماتى بارمىكىن ؟ يەنە بىر مەسىلە، مەن يىراق ئاۋۇستىرالىيەدىن كەلدىم، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە 92 بەتلىك ناھايىتى مۇكەممەل بىر دوكلاتنى دۇنياغا ئېلان قىلدى، مەن مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ بۇيەردە ئولتۇرغان ۋەكىللىرىگە ناھايىتى زور تەشەككۇرۇمنى ئىزھار قىلىمەن ۋە ئۇلاردىن بۇھەقتە يەنىمۇ ئىرىشچانلىق كۆرسۈتىشىنى ئۈمىت قىلىمەن ».

خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىلى دىرىك پىلايتەر ئەپەندى ، ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ بۇسوئالىغا جاۋابەن مۇنداق دىدى: « بىز شەرقىي تۈركىستاندىكى پىلاتلىق تۇغۇت مەسىلىسدە ئەتىراپلىق تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىۋاتىمىز، شەرقىي تۈركىستاندا ئۇيغۇر ئانىلارنىڭ قورسىقىدىكى نارەسىدە باللارنىڭ ۋەھشىلەرچە ئوپېراتسىيە قىلىنىپ ئېلىۋېتىلىۋاتقانلىقىدىن، دورا بىلەن چۈشۈرۈلۈۋاتقانلىقىدىن خېلى تەپسىلى خەۋىرىمىز بار ۋە بۇھەقتە يەنىمۇ دەلىل ـ ئىسپاتلىق ماتىريال توپلاشقا تىرىشۋاتىمىز ».

ئامېرىكىدىكى « ئامېرىكا ئۇيغۇرلىرى بىرلىكى » نىڭ رەئىسى غۇلامىدىن ئەخمەت پاختا ئەپەندىمۇ خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ مەسئۇللىرىغا خىتابەن سۆز قىلىپ مۇنداق دىدى:

« ئالدى بىلەن مەن خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ ئۇيغۇرلار ھەققىدە چىقارغان 92 بەتلىك دوكلاتىغا چىن قەلبىمدىن تەشەككۈرۈمنى بىلدۈرىمەن. مەن شۇ مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويماقچىمەنكى، 1949 ـ يىلى كوممۇنىست خىتاي

مۇھاكىمە يىغىنىدىكى بەس - مۇنازىرىلەر

بۇقېتىمقى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا، ھەربىر دوكلات ئارىلىقىدا « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » ۋە « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » نىڭ رەھبەرلىرى، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن شەرقىي تۈركىستان ۋەكىللىرىنىڭ تۈرلۈك مەزمۇنلاردا سورىغان سوئاللىرىغا بىر ـ بىرلەپ ئەستايىدىللىق بىلەن جاۋاپ بېرىپ ئۆتتى.

ئالدى بىلەن « ئاۋۇستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمئىيتى » نىڭ رەئىسى ئەخمەت ئىگەمبەردى ئەپەندى يىغىن رىياسەتچىسىدىن سوئال سوراش ھەققى ئېلىپ، بۇقېتىمقى يىغىنغا قاتناشقان « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » نىڭ رەھبىرىگە خىتابەن مۇنداق دېدى: « مېنىڭ بۇيەردىكى خەلقئار كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ مەسئۇللىرىدىن بىرنەرسىنى ئۇقفۇم كېلىدۇ، نۆۋەتتە كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيتىنىڭ بىزگە قاراتقان ئەڭ ئېغىر سىياسەتلىرىنىڭ بىرى ـ قىرىپ يوقۇتۇش يوقۇتۇش سىياسىتى بولۇۋاتىدۇ. ھازىر بىزنىڭ ئىگەللىشىمىزچە، شەرقىي تۈركىستاندا كۈنىگە مىڭدىن ئوشۇق بوۋاق ئۆلتۈرۈلۈۋاتىدۇ، يەنى، 80 ـ يىللارنىڭ بېشىدىن باشلانغان تۇغۇتنى قاتتىق چەكلەش سىياسىتى تۈپەيلىدىن، مىليونلىغان باللىرىمىز ۋە خانىملىرىمىز پاجىئەلىك ھالدا ئۆلتۈرۈلدى، مېنىڭچە، نۆۋەتتىكى ئەڭ جىددى مەسىلە مۇشۇ! خەلقئارا

خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىلى دىرىك پىلەيتېر ئەپەندى، ئۆزلىرىنىڭ بۇمەسىلىگە يېقىندىن دىققەت قىلىۋاتقانلىقىنى ۋە خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە ھازىرلىغان 92 بەتلىك دوكلاتىدىمۇ يۇقارقى مەسىلىنىڭ ئالاھىدە تەكىتلەنگەنلىكىنى بايان قىلدى.

قىرغىزىستاندىكى « بېشكەك شەھەرلىك ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى » نىڭ مەسئۇلى تۇرسۇن ئىسلاممۇ يىغىن رىياسەتچىسىدىن قىسقىچە سۆز ھەققى ئېلىپ مۇنداق دېدى:

« خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە ئېلان قىلغان 92 بەتلىك دوكتى بىزئۈچۈن ئىنتايىن زور بىر مۇۋاپىقيەت بولۇپ، ئۇيغۇر خەلقى سىزلەرگە ئالاھىدە تەشەككۇر ئېيتىدۇ. مەن ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇرلارغا ۋاكالىتەن، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىغا ۋە دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتىغا ئالاھىدە رەخمەت ئېيتىمەن. مېنىڭ مۇنداق بىر تەكلىۋىم بار، خىتاي ھۆكۈمىتى ئۇيغۇرلارنىڭ ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەرىكەتلىرىنى خەلقئارادا، « تېرورىزىم » دەپ قارىلاپ كېلىۋاتىدۇ، ئەمىلىيەتتە بولسا خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۆزى ئۇيغۇر خەلقىغە قارىتا دۆلەت تېرورىزىم سىياستىنى يۈرگۈزۈپ كېلىۋاتىدۇ، مېنىڭ دەيدىغىنىم، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ خىزمەت پۇروگراممىسىغا بۇمەسىلە كىرگۈزۈلگەنمىدۇ؟ مېنىڭچە، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى بۇنىڭدىن كېيىن دۇنيا جامائەتچىلىكى ئالدىدا خىتاينىڭ مۇشۇ دۆلەت تېرورىزىم سىياستىنى پاش قىلىشقا يەنىمۇ ئەھمىيەت بەرگەن بولسا، بولۇپمۇ ياۋروپا پارلامېنتىغا بۇمەسىلىنى كۆپرەك ئىزاھلىسىكەن، دىگەن پىكىردىمەن ».

ھاكىمىيىتى شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلىشتىن بۇرۇن، شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتايلارنىڭ ئومۇمىي سانى بىزنىڭ ستىتىستىكىلىرىمىزغا ئاساسلانغاندا 650 مىڭدىن ئاشمايتتى، يەنى، ئومۇمىي نوپوسنىڭ 3.7 پىرسەنتىنى ئىگەللەيتتى، ھازىر خىتايلارنىڭ سانى ئومۇمىي نوپوسنىڭ 52 پىرسەنتىنى ئىگەللىمەكتە. بىزنىڭ ئىگەللىشىمىزچە، خىتاي ھۆكۈمىتى ھەركۈنى 22 مىڭدىن 28 مىڭغا قەدەر خىتاي كۆچمىنىنى پويىزبىلەن شەرقىي تۈركىستانغا يۆتكەپ كېلىپ يەرلەشتۈرۈۋاتىدۇ. بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ قانۇنىغا ئاساسلانغاندا، ھەرقانداق بىر مىللەتنىڭ ئۆزىگە تېگىشلىك بولمىغان يەرلەردىكى خەلقلەرنى ئازسانلىق ھالغا چۈشۈرۈش مەقسىدىدە، بۇيەرلەرگە كۆچمەن كۆتكەپ كېلىش ئەڭ ئېغىر جىنايەت، دەپ بەلگىلەنگەن. مانا شۇنىڭغا كۆرە، خىتايلار بىزنىڭ يۇرتىمىزدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ سانىنى تۇغۇت چەكلەش، خانىملىرىمىزنى مەجبۇرى ھالدا تۇغۇت چەكلەش ئوپېراتسىيەسى قىلدۇرۇش، ئاتوم سىناق قىلىش ئارقىلىق خەلقىمىزنى رادىئاكتىپ نۇرنىڭ تەسىرى بىلەن زەھەرلەپ ئۆلتۈرۈش قاتارلىق ۋاستىلار ئارقىلىق، بىزنىڭ سانىمىزنى ئازايتىپلا قالماي، بەلكى خەلقىمىزنى دۇنيادىكى ئەڭ ئۆمرى قىسقا مىللەتلەر قاتارىغا چۈشۈرۈپ قويدى. خىتايلارنىڭ يۇرتىمىزغا كۆپلەپ خىتاي كۆچمەنلىرىنى كەلتۈرۈشى، يالغۇزلا بىزنىڭ نەسلىمىزنى قۇرۇتۇپ تاشلىماستىن، ئۆز يۇرتىمىزدا بىزنى ئازسانلىق ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى، بۇمۇ بىزئۈچۈن ئەڭ ئېغىر خەۋپلەرنىڭ بىرى بولىۋاتىدۇ. مەن بۇمەسىلىنى خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ دىققىتىگە قايتا سۇنماقچىمەن .

يۇقارقىلاردىن باشقا يەنە كۆپلىگەن ۋەكىللەر يىغىندىكى خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ مەسئۇللىرىغا خىتابەن ئىنتايىن قىممەتلىك سوئال ۋە تەكلىپ ـ پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىللىرىمۇ ئۇلارنىڭ بۇسوئال ۋە تەكلىپ ـ پىكىرلىرىگە ئەستايىدىل ۋە قايىل قىلارلىق هالدا جاۋاپ بەردى هەم بۇ تەكلىپ ـ پىكىرلەرگە ئەستايىدىللىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى بايان قىلىشتى.

تۈركىيەلىك پىراپېسور مەمەت سارايمۇ يىغىن رىياسەتچىسىدىن سوئال ھەققى لېلىپ مۇنداق دىدى:

« مەن ئالدى بىلەن بۇيىغىندىكى خەلقئارالىق تەشكىلاتلارغا ۋە گىرمان دوستلارغا بۇئەھمىيەتلىك يىغىننى تەشكىللىگىنى ئۈچۈن مىننەتدارلىقىمنى ئىزھار قىلىمەن! مەن شەرقىي تۈركىستان تارىخىنى يازغان بىرئوقۇتقۇچى بولۇش سۈپىتىم بىلەن، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى مەسئۇللىرىغا شۇسوئالنى قويماقچىمەنكى، بايا خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىلى ئاندېرىياس سېلمېچى ئەپەندى ئۆزدوكلاتىدا خىتايلارنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا مىڭلىغان فابرىكىلارنى قۇرۇپ، بۇفابرىكىلاردا ئىشلىتىش ئۈچۈن ئىچكىرىدىن خىتاي كۆچمەنلىرىنى يۆتكەپ ئەكەلگەنلىكىنى بايان قىلىپ ئۆتتى، خىتايلارنىڭ ئىزاھلىشىچە، بۇلار تەربىيە كۆرگەن خادىملارمىش! ئۇنداقتا خىتاي ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستاندىكى ئۇيغۇرلارنى نىمە ئۈچۈن تەربىيىلىمىدى؟ يەنەبىرى، مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە، بەزى خەلقئارالىق تەشكىلاتلار سىياسەتنىڭ تەسىر كۆرسۈتىشىگە ئۇچراپ كېلىۋاتىدۇ، قىزىق يېرى شۇكى، شەرقىي تۈركىستاننىڭ مول تەبئى بايلىقلىرى دۇنياغا تونۇلۇشقا باشلىغاندىن كېيىن، غەرىپ دۆلەتلىرىدىمۇ شەرقىي تۈركىستانغا نىسبەتەن قىزىقىش پەيدا بولۇشقا باشلىدى. دۇنيا مەدىنىيىتىگە شۇنچە كۆپ تۆھپىلەرنى قوشقان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ دۇنياغا ئۆزىنىڭ پارلاق مەدىنىيىتى ۋە شانلىق تارىخى بىلەن تونۇلماي، ئەكسىچە تەبئى بايلىقلىرى بىلەن تونۇلۇشى، بىرئازغەلىتىلىك ۋە ئادالەتسىزلىك ئەمەسمۇ؟ بۇھەقتە سىزلەرنىڭ قارىشىڭىزلارنى ئالماقچىمەن ».

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي ئۆزۈلتمىي » نەشىر قىلدى

دېموكراتىك خىتاي ۋەكىللىرىنىڭ بۇقېتىمقى يىغىنغا بولغان قىزىقىشى

بۇقېتىمقى ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنىغا، گېرمانىيەدە پائالىيەت قىلىۋاتقان خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى ئالاھىدە ئەھمىيەت بەردى. يىغىنغا، « خىتاي دېموكراتىك مىللى بىرلىك سېپى » گېرمانىيە شۆبىسىنىڭ مەسئۇلى شۇخەيتاۋ باشچىلىقىدىكى 10 دىن ئارتۇق خىتاي دېموكراتلىرى ئىشتىراك قىلدى. ئۇلار پۈتۈن يىغىن جەريانىدا، چەتئەللىك مۇتەخەسسلەرنىڭ ۋە شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەكىللەرنىڭ، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە قارىتا يۈرگۈزۈۋاتقان فاشىستىك سىياسەتلىرىنى ۋە قىرغىنچىلىق ھەرىكەتلىرىنى پاش قىلىپ بەرگەن دوكلاتلىرىنى سۈكۈت ئىچىدە دىققەت بىلەن تىڭشىدى. يىغىن ئارىلىقىدىكى دەم ئېلىش ۋاقتىدا خىتاي دېموكراتلىرى، شەرقىي تۈركىستان ۋەكىللىرى ئىچىدىكى خىتايچە بىلىدىغان بەزى ۋەكىللىرىمىز بىلەن، خىتاي ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ھەققىدە كەڭ كۆشادە سۆھبەتلىشىپ، ئۆزئارا پىكىر ئالماشتۇردى. ئەمما پۈتۈن يىغىن جەريانىدا بىرمۇ خىتاي دېموكراتى ئوتتۇرىغا چىقىپ پوزىتسىيە بىلدۈرمىدى.

تاشقى دۇنيادا مۇجادىلە تارىخىمىزدىكى تۇنجى يېڭىلىق

بۇقېتىم چاقىرىلغان خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا، ۋەتەن سىرتىدىكى 50 يىللىق مىللىي مۇجادىلە تارىخىمىزدا ھېچقاچانكۆرۈلۈپ باقمىغان بىرمۆجىزە بارلىققا كەلدى. بۇقېتىمقى يىغىندا تۇنجى قېتىم بارلىق دوكلات ۋە نۇتۇقلارنىڭ گېرمانچە، ئۇيغۇرچە ۋە تۈركچە 3 خىل تىلدىكى تەرجىمىسى ئېلېكترونلۇق زامانىۋى قۇلاق تىڭشىغۇچ ئارقىلىق بارلىق ۋەكىللەرگە جانلىق ھالدا يەتكۈزۈلدى. بۇقېتىمقى يىغىننىڭ بارلىق تەرجىمە ئىشلىرىنى، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ قۇرغۇچىلىرىنىڭ بىرى بولغان ئەنۋەرجان بىلەن، قازاقىستاندىن كېلىپ گېرمانىيەدە ئوقۇۋاتقان ئۇيغۇرقىز ـ ھۆرنىسالار تولۇق ئۆزئۈستىگە ئالدى ۋە يىغىننىڭ تەرجىمە ئىشلىرىنى مۇۋاپىقىيەتلىك ھالدا تاماملاپ، بارلىق يىغىن قاتناشقۇچىلىرىنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. يىغىننىڭ ئەمىلى ئەھۋالىنىڭ ئېلېكترونلۇق قۇلاق تىڭشىغۇچ ئارقىلىق تەرجىمە قىلىنىپ يەتكۈزۈلۈشى بىلەن، يىغىننىڭ ئومومى كەيپىياتى جانلىق شەكىلدە ئۆتۈپلا قالماي، بەلكى، ئىنتايىن كۆپ قىممەتلىك ۋاقىت تېجەپ قىلىندى.

« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » گىرمانىيەدە غەلبىلىك ئۆتكۈزۈلدى

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مەركىزى ـ گىرمانىيەنىڭ ميونخىن شەھرى قىلىپ قارارلاشتۇرۇلدى

مىللىي قۇرۇلتاي ـ ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) خەلقىنىڭ خەلقارادىكى بىردىن ـ بىر تولۇق ھوقوقلۇق ئالى ئورگىنى بولۇپ، ئۇ، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستا (ئۇيغۇرىستان) تەشكىلاتلىرىغا سياسى جەھەتتىن رەھبەرلىك ۋە يېتەكچىلىك قىلىدۇ

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى گىرمانىيەنىڭ ميونخىن شەھرىدە رەسمى ئېچىلىشقا باشلانغان « 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ئۆزىنىڭ كۈنتەرتىبىدە بېكىتىلگەن بارلىق پۇروگراممىلىرىنى تولۇق ئورۇنداپ، 10 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى مۇۋاپىقيەتلىك ھالدا ئاخىرلاشتى. توپ ـ توغرا 5 كۈن داۋام قىلغان بۇقېتىمقى تارىخىي قۇرۇلتاي، باشتىن ـ ئاخىر دوستلۇق، ئىتتىپاقلىق، بىرلىك ۋە ئىناقلىق ئىچىدە ئۆتتى.

قۇرۇلتاي رەسمى باشلىنىشتىن بىركۈن بۇرۇن، « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزالىرى

ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا رەسىم كۆرگەزمىسى ئۆتكۈزۈلدى

بۇ قېتىمقى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىنى ئۆتكۈزۈلگەن زالغا، بىرقانچە يىلدىن بۇيان گېرمانىيىدە ئىستىقامەت قىلىپ تۇرىۋاتقان ۋەتەنپەرۋەر رەسسام مەرۋايىت ھاپىزنىڭ، شەرقىي تۈركىستاننىڭ تەبىئىي مەنزىرىسى ۋە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئوبرازى جانلىق ھالدا ئەكس ئەتتۈرۈلگەن 10 پارچىغا يېقىن ماي بوياق رەسىمى كۆرگەزمە قىلىپ قويۇلدى. ئىنتايىن يۇقۇرى ماھارەتتە سىزىلغان بۇ ماي بوياق رەسىملەر، يىغىن ئەھلىنىڭ ئالاھىدە دىققەت ـ ئېتىۋارىنى قوزغىدى.

شەھرىدىكى ئاسترون مېھمانخانىسىنىڭ يىغىن زالىدا باشلاندى. شۇ كۈنى مېونخېن شەھرىنىڭ مەركىزىدىكى ئاسترون مېھمانخانىسىنىڭ ئالدى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاي ـ يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقى بىلەن بېزەلدى ۋە مېھمانخانىنىڭ ئىشىگىنىڭ ئۈستىگە گىرمان « شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى » دېگەن خەت چۈشۈرۈلگەن كۆركەملىك چوڭ لوزۇنكا ئېسىلدى.

بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىغا، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان بىلەن « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومۇتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسا بىرلىكتە رىياسەتچىلىك قىلدى.

يىغىنىنىڭ كۈنتەرتىپىگە ئاساسەن، يىغىندا ئالدى بىلەن، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيتى شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغان 50 يىلدىن بۇيان، ۋەتىنىمىزنىڭ ئازاتلىقىنى، خەلقىمىزنىڭ ھۆرلۈكىنى قولغا كەلتۈرۈش ۋە مۇقەددەس ئىسلام دىنىمىزنىڭ شان ـ شەرىپىنى قوغداش ئۈچۈن باتۇرلارچە كۈرەش قىلىپ قىممەتلىك ھاياتىنى تەقدىم قىلغان ۋە كوممۇنىست خىتاينىڭ دەھشەتلىك زۇلمى تۈپەيلىدىن ھاياتىدىن ئايرىلغان ۋەتەندىكى مىليونلىغان شېھىتلىرىمىزنىڭ روھىغا ئاتاپ مەخسۇس قۇرئانى كەرىم ئوقۇلدى، ئارقىدىن بارلىق ۋەكىللەر شېھىتلىرىمىزغا ھۆرمەت بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن بىرمىنوت سۈكۈتتە تۇردى. قۇرئانى كەرىم ئوقۇش ۋە سۈكۈتتە تۇرۇش جەريانىدا كۆپلىگەن ۋەكىللىرىمىزنىڭ كۆزلىرى ئىسسىق ياشقا تولدى.

سۈكۈتتە تۇرۇش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، يىغىن رىياسەتچىسى دولقۇن ئەيسا، بۇقېتىمقى قۇرۇلتايغا قاتنىشىش ئۈچۈن

تەييارلىق يىغىنى چاقىردى، بۇيىغىندا، « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ئۇنى، « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » دەپ ئاتاش ۋە 1992 ـ يىلى تۈركىيەدە چ[illegible]ان 1 ـ نۆۋەتلىك « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ روھىنى ياشنىتىش ۋە ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلىش ئۈچۈن، بۇقېتىم چاقىرىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتاينى 2 ـ نۆۋەتلىك مىللىي قۇرۇلتاي قىلىپ چاقىرىش ھەققىدە ئورتاق قارار ئالدى ۋە شۇكۈنى « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ پۈتۈن رەھبەرلىك ھەيئىتى ئورتاق ھالدا ئىستىپا قىلدى.

بۇقېتىمقى مىللىي قۇرۇلتاي جەريانىدا دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى ۋەتەن ـ مىللەتكە بولغان يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسى بىلەن، ئۆزلىرىنىڭ تاشقى دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ۋەتەن داۋاسىغا ئائىت تۈرلۈك قاراشلىرىنى، پىلان ـ پۇروگراممىلىرىنى دېموكراتىك ۋە ئەركىن ـ ئازادە ھالدا ئەتراپلىق ئوتتۇرىغا قويۇپ، مىللىي داۋايىمىزنىڭ كەلگۈسى ستراتېگىيەلىرىنى كوللېكتىپ ھالدا ئەستايىدىللىق بىلەن مۇزاكىرە قىلىشتى.

بۇقېتىمقى قۇرۇلتايغا، ئامېرىكا، ئاۋۇستىرالىيە، تۈركىيە، سەئۇدى ئەرەبىستان، گېرمانىيە، شىۋىتسىيە، شىۋېتسارىيە، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان قاتارلىق 10 دۆلەتتىن 15 تەشكىلاتقا ۋاكالەتەن 28 نەپەر رەسمىي ۋەكىل ۋە 50 كە يېقىن مېھمان كېلىپ قاتناشتى.

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلىش مۇراسىمى 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى ئەتىگەن سائەت 9 دا گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن

ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى ئىجرائىيە كومىتېتى » نىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسا، ياشلار قۇرۇلتىي فوندىدا رەئىسى ئابلىكىم خوتەنلەرمۇ بۇقېتىمقى قۇرۇلتايغا ئالاھىدە كۆزەتكۈچى سۈپىتىدە قاتناشتى.

يىغىنغا رەسمىي ۋەكىل سۈپىتىدە قاتناشقانلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

سابىق « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ ۋە تۈركىيەدىكى « شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى » نىڭ رەئىسى گېنىرال مۇھەممەت رىزا بېكىن، نۆۋەتتە تۈركىيەدە ئىستىقامەت قىلىۋاتقان مەشھۇر ئۇيغۇر جامائەت ئەربابىمىز ۋە تارىخچىمىز ھاجى ياقۇپ ئانات، « ئامېرىكا ئۇيغۇرلىرى بىرلىكى » نىڭ رەئىسى غۇلامىددىن ئەخمەت پاختا، « ئاۋۇستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » نىڭ رەئىسى ئەخمەت ئىگەمبەردى، سەئۇدى ئەرەبىستاندىكى مەشھۇر جامائەت ئەربابى ھۈسەيىن قارى ئىسلامى تۈركىستانى، تۈركىيەدىكى دوسسېنت. دوكتۇر سۇلتان ماخمۇت قەشقىرى، « قازاقىستان نوزۇگۇم فوندى جەمىيىتى » نىڭ رەئىسى دىلبىرىم سامساقوۋا، مۇئاۋىن رەئىسى گۈلنۇر جالالوۋا، « قازاقىستان ئۇيغۇر ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى قەھرىمان غوجامبەردى، قازاقىستاندىكى « ئۇيغۇرىستان ئازاتلىق تەشكىلاتى » نىڭ رەئىسى سابىت ئابدۇراخمان، « بىشكەك شەھەرلىك ئىنسان ھەقلىرى كومۇتېتى » نىڭ رەئىسى تۇرسۇن ئىسلام، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان، مەزكۇر تەشكىلاتنىڭ قۇرغۇچى ئەزاسى ئەنۋەرجان، باش كاتىۋى

دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋەكىللىرىنى، مەشھۇر جامائەت ئەرباپلىرىمىزنى ۋە چەتئەللىك مېھمانلارنى بىر ـ بىرلەپ تەپسىلى تونۇشتۇرۇپ ئۆتتى.

يىغىنىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىغا كۆزەتكۈچى سۈپىتىدە قاتناشقان بىرقىسىم ئاساسلىق مېھمانلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

« خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » گېرمانىيە بۆلۈمىنىڭ باشلىقى دېرىك پىلايتەر، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دوكتۇر ئاندىرىياس سىلمىچى، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ئاسىيا بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئولرىخ دېلىيۇس، دالاي لامانىڭ ياۋروپادا تۇرۇشلۇق سابىق ۋەكىلى كېيالسىن گيالتاگ « ئىچكى موڭغۇلستان خەلق پارتىيىسى » نىڭ رەئىسى تەمسىلتۇ، « خىتاي دېموكراتىك مىللى بىرلىك سېپى گېرمانىيە شۆبىسى » نىڭ مەسئۇلى شۈخەيتاۋ، « ياۋروپا ـ تۈرك ئىسلام بىرلىگى » نىڭ رەئىسى موسا سەردار چەلەبى »، تۈركىيەلىك مەشھۇر ئالىم پىراپېسور ئابدۇقادىر دۆنۈك، مەشھۇر ئۆزبېك مۇتەپەككۇرى ۋە پايلاسوپى بايمىرزا ئەپەندى، تۈرك مۇتەپەككۇرى، سىياسىيونى ۋە قانۇنشۇناس مۇزەپپەر ئۆزداغ ئەپەندى، « ئامېرىكا ئەركىن ئاسىيا رادىيوسى » ئۇيغۇر بۆلۈمىنىڭ مەسئۇلى دولقۇنجان قەمبىرى، مەشھۇر نوتيۇرك شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ بىرتۇققان ئىنىسى كەشپۇللا ئەپەندى،ئامېرىكىدىكى « بېيجىڭ باھارى » ژورنىلىنىڭ مەسئۇلى شۈۋېي ئەپەندى، گېرمانىيەلىك قانۇنچى ۋە ئادۋۇكات ئالبېرت گۆرۈك؛ بۇلاردىن باشقا يەنە، « دۇنيا

ئۆتكەندىن كېيىن، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلىش سەۋەبى، مەقسىدى ۋە غايىسى ھەققىدە تەپسىلى چۈشەنچە بەردى (مۇھەممەت رىزابېكىننىڭ ئېچىلىش نۇتقىنىڭ تولۇق تېكستى ئايرىم دىققىتىڭلارغا سۇنۇلدى).

گېنېرال مۇھەممەت رىزابېكىندىن كېيىن، « شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ رەئىسى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجانمۇ مەخسۇس ئېچىلىش نۇتقى قىلىپ، بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتاينىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى، ئاساسى مەقسىدى، غايىسى ۋە ۋەزىپىلىرى ھەققىدە ئومومى يۈزلۈك ئىزاھات بەردى (ئەسقەرجاننىڭ ئېچىلىش نۇتقىنىڭ تولۇق تېكستىنى ئايرىم دىققىتىڭلارغا سۇندۇق).

ئەسقەرجاننىڭ ئېچىلىش نۇتقىدىن كېيىن، بارلىق ۋەكىللەر ، يىغىندا تۈركىيەدىكى يەر تەۋرەش ئاپىتىدە ھاياتىدىن ئايرىلغان تۈرك قېرىنداشلىرىمىز ئۈچۈن بىرمىنۇت سۈكۈتتە تۇردى. ئارقىدىنلا ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ، شەخسلىرىمىزنىڭ ۋە بەزى چەتئەللىك دوستلارنىڭ مىللى قۇرۇلتىيىمىزنى مۇبارەكلەپ يازغان 20 پارچىدىن ئارتۇق تەبرىك خېتى ئوقۇپ ئۆتۈلدى. بۇ تەبرىك خەتلىرىنىڭ ھەممىسىدە دېگۈدەك، بۇقېتىم چاقىرىلغان 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللى قۇرۇلتىيىنىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك ئۆتۈشىگە تىلەكداشلىق بىلدۈرۈلۈش بىلەن بىرگە، مىللى داۋايىمىزنىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ۋە كەلگۈسى ئىستىقبالى ھەققىدە ئىنتايىن قىممەتلىك ۋە ستراتېگىيىلىك پىكىرلەر ئوتتۇرىغا قويۇلغان.

پەرھات مۇھەممەدى، تۈركىيەدىكى « شەرقىي تۈركىستان ھەمكارلىق جەمىيىتى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دوسسېنت ئابلىكىم باقى ئىلتەبىر، « شۋېتسىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى » نىڭ رەئىسى فارۇق سادىق، تۈركىيەدىكى « ئوقۇغۇچى ياشلار بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەركىن ئەكرەم ... قاتارلىقلار. ئۇلاردىن باشقا يەنە تۈركىيەدىن ھامۇتخان كۆكتۈرۈك، مۇرات ئاخۇنباي، ئەركىن ئەمەت، قادىر ئاھان، ئابدۇرىشتلار، شۋېتسارىيەدىن ئەنۋەر راخمان، كېرەم شېرىپ، شۋېتسىيەدىن رەھىمجان، ئۆزبېكستاندىن سىيتجان سېتېشوپ، گېرمانىيەدىن مەرھابا ئىسمايىلوۋا قاتارلىقلارمۇ يىغىنغا رەسمى ۋەكىل سۈپىتىدە قاتناشتى.

ئېچىلىش مۇراسىمىدا، قۇرۇلتايغا كەلگەن مېھمانلارنى تەقدىم قىلىش ئاياقلاشقاندىن كېيىن، سابىق « شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى » نىڭ ۋە « شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى » نىڭ رەئىسى گېنېرال مۇھەممەت رىزابېكىن ئەپەندى تۇنجى بولۇپ مۇنبەرگە چىقىپ، 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللى قۇرۇلتىيىنىڭ ئېچىلىش نۇتقىنى قىلدى. ئۇ ئالدى بىلەن، بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتاينىڭ تەييارلىق ئىشلىرىنى ۋە ساھىپخانلىقىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » قاتارلىق 3 تەشكىلاتقا، شۇنداقلا بۇقېتىمقى يىغىننىڭ ئوڭۇشلۇق چاقىرىلىشى ئۈچۈن يېقىندىن ياردەم بەرگەن « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتىغا ئالاھىدە رەخمەت ئېيتىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ

مۇخبىرلىرى، گىرمانىيەنىڭ ئەڭ نوپوزلۇق سىياسى گېزىتلىرىنىڭ بىرى بولغان « جەنوبى گىرمانىيە گېزىتى » نىڭ مۇخبىرلىرى، گىرمانىيەنىڭ بىرقىسىم رادىيو ۋە تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى، فىرانسىيە ۋە تۈركىيە گېزىتلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى قاتناشتى. مۇخبىرلارنى كۈتىۋېلىش يىغىنىدا قۇرۇلتاي ۋەكىلى ئەنۋەرجان ۋە « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ئاسىيا بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئۇلرىخ ئەپەندىلەر سۆز قىلىپ، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيتى شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغان 50 يىلدىن بۇيان، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ تارىختا ھېچبىر مىللەت كۆرۈپ باقمىغان دەرىجىدە قاتتىق خورلۇق ۋە پۈتمەس ـ تۈگىمەس بالايى ـ ئاپەتلەرگە دۇچار بولغانلىقىنى، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسانى ھەق ـ ھوقوقلاردىن تامامەن مەھرۇم قالغانلىقىنى، گەرچە نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستاندا بىگۇناھ مىڭلارچە ئىنسان كوللىكتىپ ھالدا قىرىلىۋاتقان، تۈرمىلەرگە تاشلىنىپ، ئىنسان قېلىپىدىن چىققان قىين ـ قىستاقلارغا دۇچار بولۇۋاتقان بولسىمۇ، ئەمما دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ بۇ پاجىئەلەردىن تامامەن خەۋەرسىز قېلىۋاتقانلىقىنى، شۇڭا، فاشىست كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە سېلىۋاتقان بۇخىل زۇلۇم ۋە كۈلپەتلىرىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە تېخىمۇ لايىقىدا ئاڭلىتىش ۋە ئۇلارنىڭ شەرقىي تۈركىستانغا بولغان دىققەت ـ ئېتىۋارىنى قوزغاش مەقسىدىدە، بۇگۈن دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا خىتايغا قارشى پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى ۋەكىللىرىنىڭ بىرئارىغا كېلىپ بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينى چاقىرغانلىقىنى بايان قىلىشتى. ئۇندىن

تەبرىك خەتلىرى ئوقۇپ ئۆتۈلگەندىن كېيىن، يىغىنغا قاتناشقان چەتئەللىك دوستلار ۋە دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەكىللەر ئارقا ـ ئارقىدىن سەھنىگە چىقىپ مەخسۇس سۆزقىلدى. يىغىننىڭ توپ ـ توغرا بىرگۈن داۋام قىلغان ئېچىلىش مۇراسىمى جەريانىدا، چەتئەللىك دوستلار ۋە شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەكىللەردىن بولۇپ جەمئى 25 نەپەر كىشى مۇنبەرگە چىقىپ تەبرىك سۆزى قىلدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا ئۆز نۇتۇقلىرىدا بۇقېتىمقى يىغىننىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك ۋە نەتىجىلىك ئېچىلىشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە، خىتاينىڭ ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسىي ۋەزىيىتى، شەرقىي تۈركىستاندىكى مىللىي كۈرەشلەرنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالى، نۆۋەتتە تاشقى دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللىي داۋايىمىزدا ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەر ۋە ئۇنى ھەل قىلىشنىڭ چارە ـ تەدبىرلىرى ... قاتارلىق كۆپلىگەن ئەملى مەسىلەر ھەققىدە ئىنتايىن قىممەتلىك تەكلىپ ـ پىكىر ۋە قاراشلىرىنى ئوچۇق ـ يورۇقلۇق بىلەن ئوتتۇرىغا قويۇشتى.

يىغىن ئارىلىقىدا، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ئاسىيا بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئۇلرىخ دېلىيۇس، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ ۋەكىلى ئەنۋەرجان ۋە 31 يىللىق ھاياتىنى خىتاينىڭ قاراڭغۇ زىندانلىرىدا ئۆتكۈزگەن مەشھۇر جامائەت ئەربابىمىز ھەم تارىخچىمىز ھاجى ياقۇپ قاتارلىقلار قۇرۇلتايغا ۋاكالىتەن مەخسۇس چەتئەل مۇخبىرلىرىنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى چاقىردى. مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىغا، « گېرمانىيە ئاگېنتلىقى » نىڭ

گېنىرال مەھمەت رىزا بەكىننىڭ، «2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللى قۇرۇلتىيى » دا قىلغان ئېچىلىش نۇتقىنىڭ تولۇق تېكىستى

1999 ـ يىل 12 ـ ئۆكتەبىر (گېرمانىيە ـ مىيونخېن)

ھۆرمەتلىك مېھمانلار ، قىممەتلىك ھەمشەھەرلىرىم ،

بۈگۈن بىز، ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستانىنىڭ كەلگۈسىگە مۇناسىۋەتلىك تولىمۇ ئەھمىيەتلىك بولغان بىر تارىخى ھادىسىنىڭ يەنىمۇ ئەمىلىلىشىشىنىڭ خوشاللىغى ۋە ھاياجىنىغا چۆمۈلمەكتىمىز ۋە بۇ موھىم تارىخى ۋەقە ـ مىللى مەركىزىمىز ئۇيۇشتۇرغان بۇ قۇرۇلتايدۇر.

بىزنى بۇ شاتلىققا مۇيەسسەرقىلغان، بۇ ھاياجاننى ياشاتقان ۋە بىزنى كۈتتۈۋالغان « ياۋرۇپا شەرقى تۈركىستان بىرلىگى » ، « شەرقى تۈركىستان ئىنفورماتسيۇن مەركىزى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » تەشكىلاتلىرىغا، خەلقارا تەھدىت ئاستىدىكى خەلقلەرنى ۋە ئاز سانلىقلارنى قوغداش تەشكىلاتىنىڭ قىممەتلىك باشلىغى تىلمان زۈلىچ ئەفەندىگە، ئىشلىرىمىزغا كۆڭۈل بۆلۈپ، ياردەملىرىنى ئايىمىغان بارلىق

باشقا ئۇلار يەنە گېرمانىيەنىڭ نۆۋەتتىكى باش مىنىستىرى شۆدلەر ۋە تاشقى ئىشلار مىنىستىرى فىشېرلارغا خىتابەن سۆز قىلىپ، ئۇلاردىن، بۇنىڭدىن كېيىن خىتاي ھۆكۈمىتى بىلەن بولغان ئۇچرۇشۇشلاردا ، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىنىڭ ئېغىر ھالدا دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقىنى تىلغا ئېلىشنى نەزەردىن ساقىت قىلىۋەتمەسلىكنى، نوقۇل ھالدا خىتاي بىلەن بولغان سودا مەنپەئەتىنىلا كۆزدە تۇتماي، ئىنسان ھەقلىرى مەسىلىسىگىمۇ ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشنى تەلەپ قىلدى. مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىدا يەنە، 31 يىللىق ھاياتى خىتاينىڭ قاراڭغۇ زىندانلىرىدا ئۆتكەن مەشھۇر جامائەت ئەربابىمىز ۋە تارىخچىمىز ھاجى ياقۇپمۇ سۆز قىلىپ، چەتئەل مۇخبىرلىرىغا ئۆزىنىڭ 31 يىللىق تۈرمە ھاياتىنى جانلىق ۋە تەسىرلىك ھالدا تونۇشتۇرۇپ ئۆتۈش بىلەن بىرگە، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ 50 يىلدىن بۇيان شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە سېلىۋاتقان تۈرلۈك زۇلۇملىرىنى جانلىق شاھىد سۈپىتىدە ئەمىلى مىساللار ئارقىلىق قاتتىق پاش قىلدى. ھاجى ياقۇپنىڭ بايانلىرى بارلىق چەتئەل مۇخبىرلىرىنىڭ ئالاھىدە قىزىقىشىنى قوزغىدى. ئۇندىن باشقا ۋەكىللىرىمىز يەنە چەتئەل مۇخبىرلىرىنىڭ ئۇيغۇرلار ۋە شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە سورىغان تۈرلۈك سوئاللىرىغا دەلىل ـ ئىسپاتلىق ۋە پاكىتلىق ھالدا جاۋاپ بەردى.

يىغىنىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمى باشتىن ـ ئاخىر جانلىق ۋە دوستانە كەيپىياتتا ئۆتتى. قۇرۇلتاينىڭ رەسمى ۋوكىللىرى مىيونخىندىكى ئاستىرون مېھمانخانىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

ئاپتورى ھۆرمەتلىك مۇراپپەر ئۆزتاغقا، « شەرقىي تۈركىستان تۈركلىرى تارىخى » ناملىق كىتاپنى يازغان شەرقىي تۈركىستان ۋەقپىنىڭ دائىمى ھەيئەت ئەزاسى قىممەتلىك ئالىم ھۆرمەتلىك پىروفىسسور دوكتۇر مەھمەت ساراي، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ جەسۇر قوغدۇغۇچىسى، بارلىق پالىيەتلىرىمىزگە قاتنىشىپ بىزگە مەدەت بەرگەن، دوكلاتلىرى ۋە يازغان قىممەتلىك ماقالىلىرى بىلەن بىزگە ھەردائىم كۈچ بېغىشلىغان ھۆرمەتلىك پىرافىسسور دوكتور ئابدۇلقادىر دونۇقلار، يەنە بىزنى يالغۇز قويماسلىق ئۈچۈن تۈركىيەدىن كېلىپ ئارىمىزغا قوشۇلدى. بۇنىڭ ئەكسىچە بولىشىمۇ مۇنكىن ئەمەس ئىدى.ھوزۇرۇڭلاردا بۇلارغىمۇ « خوش كەلدىڭلار » دىمەكچىمەن، ئۇلارغا مىننەتدارلىغىمنى ۋە تەشەككۇرۇمنى بىلدۈرىمەن.

ھۆرمەتلىك ھەمشەھەرلىرىم ،

ئەزىز ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستانىنىڭ ئەلەملىك، ۋەھىملىك ئەھۋالى ھەممىمىزگە مەلۇم. بۇ ھەقتە قۇرۇلتاي داۋامىدا سۆزلىشىمىز. كېيىنكى ئەھۋاللار ھەققىدە قۇرۇلتاي قاتناشقۇچىلىرى تەپسىلى توختۇلىدۇ. مەن سىلەرگە شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزىنىڭ تەشكىللىنىش سەۋەپلىرى ۋە مۇھىم پالىيەتلىرى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىش بىلەن چەكلىنىمەن.

خەلقىمىز 1759 ـ يىلدىن بېرى، 240 يىلغا يېقىن ۋاقىت ئىچىدە ئىستىلاچى دۈشمەنگە قارشى قورالىق ۋە قورالسىز ھالدا داۋاملىق قارشىلىق كۆرسۈتۈپ كەلدى. ئىستىقلال ھەركەتلىرى ھېچبىر زامان توختىمىدى. بۇ ئارىلىقتا مىللىتىمىز قىسقا بولسىمۇ

ھەمشەھەرلىرىمىزگە شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى نامىدىن تەشەككۈرلىرىمنى بايان قىلىمەن ھەمدە مۇھەببەتلىك سالاملىرىمنى يوللايمەن.

مۆھتەرەم مېھمانلار، سۆيۈملۈك ۋەكىللەر،

بۇ قۇرۇلتاي، شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى مۇئاۋىن باشلىقى ئەزىز قىرىندىشىم ئەسقەرجاننىڭ رىياسەتچىلىكىدە، ئۇنىڭ تەشەببۇسى ۋە ئەمگەكلىرىنىڭ نەتىجىسىدە قۇرۇلغان قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ ئىستانبولدىكى مىللىي مەركەز قارارگاھى بىلەن مەسلەھەتلىشىشى ئارقىلىق پىلانلاندى ۋە تەييارلاندى . پىلانلاش ۋە تەييارلىق جەريانىدا، ئىمكانلار دائىرىسىدە مىللىي مەركەزگە ئەزا تەشكىلاتلار ۋە كىشىلەر بىلەن مەسلەھەتلىشىشكە ئەھمىيەت بېرىلدى.

چوڭ غەيرەت ۋە پىداكارانە ئەمگەكلىرى ئۈچۈن ئەسقەرجان، ئابدۇجېلىل قاراقاش، دولقۇن ئەيسا قاتارلىق كۆچ سەرىپ قىلغان بارلىق قېرىنداشلارغا ھېساپسىز تەغدىر ۋە تەشەككۈرلىرىمنى سۇنىمەن، شۇنىڭدەك، بەكمۇ قىممەتلىك پىكىر، كۆز قاراشلىرى ۋە تۆھپىلىرى بىلەن قۇرۇلتاينىڭ ئەمەللىشىگە چوڭ رول ئوينىغان قىممەتلىك قىرىندىشىم ئەنۋەرجانغا، پەرھات ۋە ئابلىكىم ئەپەندىلەرگە ھوزۇرۇڭلاردا تەشەككۈر بىلدۈرۈشنى ۋەزىپەم دەپ تونۇيمەن.

مۇجادىلىمىزدە بىزنى ھېچبىر زامان يالغۇز تاشلاپ قويمىغان، مەنئۆي مەنبەيىمىز، داۋايىمىزنىڭ ئالدىنقى قاتاردىكى قوغدۇغۇچىلىرىدىن سابىق پارلامېنت ئەزاسى، ھەربى، ھوقوقشۇناس، ستراتىگىيە ئالىمى، « تۈرك دۇنياسى ۋە شەرقىي تۈركىستان سىياسى ستراتىگىيىسى » نامىلىق كىتاپىنىڭ

ۋە چارىلەرنى قوللىنىش » ھەققىدە بۇيرۇق بېرىلگەن. ئۇلار ئارىمىزدىكى بىرلىك، بارەۋەرلىك ۋە ھەمكارلىقنى بۇزۇشنى، بىر ـ بىرىمىزنى زىت قىلىشنى، بىزدىكى ئۆز ئارا سۆيگۈ، ئىشەنچ تۇيغۇلىرىنى بۇزۇشنى، ئاخىردا بىزنى يوق قىلىشنى مەقسەت قىلماقتا. بۇلۇپمۇ، ئىنقىلابىمىزچە، بىزنى شەپقەت، سۆيگۈ، ۋاپادارلىق تۇيغۇلىرى بىلەن باغرىغا باسقان، قۇچاقلىغان نەسىلداش، دىنداش، ۋەتەنداش دۆلەتلەر خەلقلىرى، تەشكىلاتلىرى، جەمىيەتلىرىنىڭ بىزگە بولغان سۆيگۈ رىشتىلىرىنى ئۈزۈپ تاشلاشنى مەركىزى مەقسەت قىلماقتا.

بىزگە مەلۇم، شەرقىي تۈركىستاننىڭ قەدىمى ۋە يېقىنقى تارىخى، پىتنە ـ پاساتلارنى ئەڭ ئۆتكۈر قورال قىلىپ قوللۇنۇپ، نىشانلىرىمىزنى ئەڭ ئاسان ۋەيران قىلغانلىقنى ئىسپاتلايدىغان ئاچچىق ۋەقەلەر بىلەن تولغان. بۈگۈنكى كۈندىمۇ بۇ قورالنىڭ ئوخشىمىغان تاكتىكىلار بىلەن كەڭ كۆلەمدە قوللۇنۇۋاتقانلىقى ئېنىق.

تارىخىمىزدىن ئىبرەتلىك دەرس ئالغان ۋە كېيىنكى غۇلجا قىرغىنچىلىقى بىزگە يۈكلىگەن ئېغىر ۋە مۇقەددەس ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالغان، خەلقارا ھوقۇق، كىشىلىك ھوقۇق دەۋرىنىڭ تۆرىتكىسىدە، داۋايىمىزنى خەلقئارا سەھنىگە ئېلىپ چىقىش، دۇنيا جامائىتىگە ئاڭلىتىش مەجبۇرىيىتىنى تونۇپ يەتكەن ۋە « بىرلەشكەن يىگەر » ھىكمىتىنىڭ روھى كۈچىنى ھېس قىلغان تەشكىلاتلىمىز ۋە كىشىلىمىز، 1998 ـ يىلى 12 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنىدىن،11 ـ كۈنىگىچە ئىستانبولدا بىر يەرگە جەم بولۇپ، ئۇزۇن ـ ئۇزۇن مۇزاكىرە قىلدى، ۋەزىيەتنى مۇھاكىمە قىلدى، شەرقىي تۈركىستاننى قۇتقۇزۇش داۋاسىنى ئەڭ كۈچلۈك بىر شەكىلدە

ئۈچ قېتىم هۆررىيەت ۋە مۇستەقىللىقنىڭ تەمىنى تېتىشقا مۇيەسسەر بولدى.

خىتتاي، پەقەت شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۆز خوجايىنى بولغان شەرقىي تۈركىستانلىقلارغىلا ئەمەس، پۈتۈن خوشنىلىرى، بارلىق ئاسىيا مىللەتلىرىگە بارغانسىرى تەهدىت پەيدا قىلىۋاتقان يۇقۇرى نوپۇس كۆچى ۋە سىياسى ئۈستۈنلىگىدىن پايدىلىنىپ، 18 ـ ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا نۇرغۇن ھەربى قىسىملىرى بىلەن يۇرتىمىزغا بېسىپ كىرىپ قانلىق قىرغىنچىلىقلارنى ئېلىپ باردى .

خىتتاي دائىرلىرى، ھەربى قىسىملىرىنىڭ ئىشغالىيتى بىلەن، ئىشغال قىلىشقا قادىر بۇلالمىغان چاغلىرىدا ئەنئەنىۋى ئىچكى بىرلىكنى بۇزۇدىغان زىتلىق تەدبىرلىرى بىلەن مىللىتىمىزنى ئاجىزلاشتۇردى، پارچىلىدى.

شەرقىي تۈركىستان، خىتتايلارنىڭ بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلىدىغان، ئاتوم سىناق قىلىدىغان مەيدانى، ئىنسانىيەت دۇنياسىنىڭ مەزلۇم ئەزاسى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قەدىمى ۋەتىنى، ئەبدى يۇرتىدۇر.

ئىنسانىيەت دۇنياسىنىڭ بۇ زۇلۇمغا تاماشاچى بولۇپ قالماسلىقىنى ئۈمىت قىلىمەن.

خىتتاي كومۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزى كومىتېتىنىڭ « شىنجاڭنىڭ مۇقىملىقىنى قوغداش » ھەققىدىكى 1996 ـ يىلى 19 ـ مارتتا ئېلان قىلىنغان 7 ـ نومۇرلۇق ئەڭ مەخپى هۆججىتىنىڭ 8 ـ ماددىسىدا، چەتئەللەردە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مۇستەقىللىق كۆرەشلىرىمىزنى زەئىپلىتىش ۋە يوق قىلىش ئۈچۈن « ھەر قانداق چىقىمدىن قورقماي، ھەر ـ تۈرلۈك ۋاستە

بەزى يەرلىك ۋە چەتئەللىك تەشكىلات ، جەمىيەت، كىشىلەر بىلەن كۆرۈشتۇق . شۇنىڭدەك، بەزى كىشىلەر تەرىپىدىن تەنقىتلەنگەن، خىتتاي دېموكراتلىرىنىڭ ۋەكىلى بىلەن كۆرۈشۈپ ئىمزالىغان سۆھبەت خاتىرىمىزمۇ بار.

ئەزىز ھەمشەھەرلەر، « بېيجىڭ باھارى » ژورنىلىنى چىقىرىۋاتقان خىتتاي دېموكراتلىرى بىلەن مىللىي مەركىزىمىز قۇرۇلغاندىن تارتىپ يىراقتىن بولسىمۇ بىر ئالاقىمىز بار ئىدى، ھەممىزگە مەلۇمكى، خىتتاي دېموكراتلىرى چوڭ قۇرۇغلۇقتا كومۇنىستىك تۈزۈمنى ئاغدۇرۇپ، دېموكراتىك سىستېمىنى تىكلەش ، ھۆكۈمران قىلىش مەقسىدىدە تەشكىللەنگەن ۋە كۈرەش قىلىۋاتقان بىر تەشكىلاتتۇر. بۇ تەشكىلات بىلەن خىتتايدىكى كومۇنىستىك تۈزۈمنىڭ يىقىلىشىنى خالايدىغان ۋە كۈچەيتىۋاتقان دۆلەت، تەشكىلات ۋەجەمىيەتلەر ھەمكارلاشماقتا. بىزمۇ خىتتاي دېموكراتىك ھەركەتچىلىرىنىڭ تەلىۋىگە ئاساسەن، ۋەكىلى شۆ ۋېي ئەفەندى بىلەن 1999 ـ يىل 1 ـ مايدىن 7 ـ مايغىچە ئىستابولدىكى ۋەقىپ مور كىزىمىزدە بىر يەرگە كېلىپ پىكىر ئالماشتۇردۇق. مۇزاكىرىلەردە شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزىنىڭ قۇرۇلتىيىدا ئېلىنغان تارىخى قارارلار بويىچە ئىش ئېلىپ باردۇق. پىكىر ۋە ئارزۇلىمىزنى تۈرۈكچە ۋە خىتتايچە خاتىرلەپ ھۆججەتلەشتۇردۇق. ھۆججەتنىڭ ئىسمى « سۆھبەت خاتىرىسى » بولۇپ ، ھەرگىزمۇ توختام ، كېلىشىم ، بېتىم ئەمەستۇر. سۆھبەت خاتىرىسى ئۆز ۋاقتىدا ئەزالارغا خەۋەر قىلىندى. بەزى تەنقىدلەر كەلدى. ئاساسلىغى 2 ـ ماددا تەنقىت قىلىندى. بىرنى، « خىتتايلار بىلەن ھەمكارلاشتى ، توختام تۈزۈش ھوقوقى يوق » دېيىلدى.

ئېلىپ بېرىشنىڭ يولىنى ۋە يۆلۈنىشىنى ئېــنىقلاش مــەجبۇرىيىتىنى ھېس قىلدۇق.

تــەرەققىي قىلىۋاتقــان ۋە ئۆزگىرىۋاتقــان دۇنيــا شـــەرتلىرىگە ئاساسەن، ھەممىمىز بىر مۇشتۇمدەك بولۇپ، داۋايىمىزنى خەلقارا سەھنىگە ئېلىپ چىقىشقا مەجبۇر ئىكەنلىكىمىزنى بىــردەك تەستىقلاپ، بىر نىزامنامە ئىمزالاپ چىقتۇق. 12 ـ دىكــابىر كۈنــى ئەنقەرەدە ئاتا تۈرۈك كۈلتــۈر، تىــل ۋە تــارىخ ئاكادېمىيىســىنىڭ زالىدا تۈرك ئوچاقلىرى تەشكىللىگەن « دۇنيا ئۇيغــۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » دا، تاللانغــان ۋەكىللــەر ۋە ھەمشــەھەرلەر ئـــالدىدا مىللىي مەركەزگە قاتناشقان ئەزالار قولغــا ـ قــول تۇتۇشــۇپ، بىــر يــۈرەك ھــالىتىدە مىللــى مەركــەزنىڭ قۇرۇلغــانلىقىنى دۇنياغـــا جاكالاشــنىڭ غــۇرۇرى ۋە شـــاتلىقىغا ئېرىشــتى. بــۇ تــارىخى ھادىسىنىڭ ئەكىس ساداسى ۋە تەسىرى بەك كەڭ بولدى.

مىللــى مەركــەزنىڭ پائالىيــەتلىرى ھــەققىدە ئىجــرا ئىيــە كومىتىتى رەئىسى ھۆرمەتلىك ئابدۇل ھېكىم ئىلتــەبىر مــەلۇمات بېرىدىغانلىقى ئۈچۈن، مەن پەقەت بەزى ئالاقە ۋە كۆرۈنۈشــلەر ھەققىدە توختۇلىمەن.

داۋايىمىزنى داۋاملىق تۈردە كېڭەيتىش ھەمدە تــۈرۈك، دۇنيــا جامائەتچىلىكىگە يــەتكۈزۈش مەقســدىدىكى ئالاقــە ۋە خــەت ـ چەكلەر، ئىمكان ھەمدە شارائىتىمىزنىڭ چەكلىمىسى ئۆلچىمىدە ئېلىپ بېرىلدى.

بۇ جــەرياندا، بىــر ھــەيئىتىمىز ئۆزبېكىســتان ۋەكىلىمىزنىڭمۇ قاتنىشى بىلەن قازاغىستان، قىرغىزىستانلاردا زىيارەتتــە بولــدى (بۇ ھەقتە ئەزالارغا ئايرىم دوكلاد قىلىندى). خــەلقارا كــەچۈرۈم تەشكىلاتى، شەرقى تۈركىستان مەسىلىلىرىگە كــۆڭۈل بۆلۈدىغــان

جەمىيەتلـــەرنىڭ قوللىشـــى ۋە ھىمايىســـىنى قولغـــا كەلتۈرەلەيدىغان، دىئالوگقا ئوچۇق بىر سىياسەت، بىزنىڭ ئىجرا قىلىدىغان سىياسىتىمىز بولۇشى كېرەك.

تەڭرىگـە مىڭ قـەترە شـۈكرى، بۈگـۈن داۋايىمىزنـى، 21 ـ ئەسـىرنىڭ تەلەپلىرىگـە، رىئاللىققـا ئۇيغـۇن ھـالدا ئېلىـپ بارالايدىغـان، سىياسـەت ۋە ســتراتېگىيە بەلگىلىيەلـەيدىغان تەربىيەلەنگەن كىشىلىمىز بار. قىممەتلىك زىيالىلىرىمىز، ۋەتـەن ۋە مىللىتىمىزنـىڭ مۇقـەددەس داۋاسىنىڭ تاللانغـان ئـەۋلاتلىرى، خىزمـەت ئـۈۋىتىنى ، بـايراقنى ئۈتكۈزۈۋېلىشـقا تـەييار بولسـا بەختىيار ۋە خاتىرجەم بولىمەن.

مەن ئەندى، مەدەنىيەتلىك دۇنياغـا ۋە پۈتـۈن ئىنسـانىيەتكە شۇنداق مۇراجەت قىلىمـەنكى، بىزنـى ئۇنۇتمـاڭلار! ئىسـتىڭلاردا بولسۇنكى ، شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە ۋە زېمىنىغا قىلىنىۋاتقان تـەھدىد ، ھېچقاچـان بـۇ خـەلق ۋە بۇجۇغراپىيـە بىلـەن چەكلىنىپ قالمايدۇ!!

خىتتـايىنىڭ يۈرگۈزۈۋاتقـان ئىنســان قىلىپىدىــن چىققــان سىياسىتى پەقەت دۇنيا تېنچلىقىنى بۇزۇپلا قالماستىن، بــەلكى خىتتـاي خـەلقىغىمۇ ئـۇزۇن مۇددەتلــك دەرت ۋە نومـۇس كەلتۈرىدۇ.

بىز پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ ، ئىرق ، رەڭ ، نەسىل ، تىل ، دىـن، ئىدىيە زىتلىقلىدىن خالى بولغان ، سـۆيگۈ ۋە ئىنـاقلىق ئىچىـدە ياشايدىغان بىر چوڭ ئائىلە بولۇشىنى ئۈمىت قىلىمىز.

شەرقىي تۈركىستان تۈركلىرى ، بۈگۈنكى كۈندە بۇ ئـائىلىنىڭ ئـەڭ ئەلـەملىك ، تەلەيسىز ، ئـەڭ چـوڭ دەرت تارتقــان بىــر ئەزاسىدۇر .

1992 ـ يىلى 12 ـ دېكابىردا ئىستانبولدا چاقىرىلغان تارىخى ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان تۇنجى قېتىملىق شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى ـ نىشان، چاقىرىق ۋە كۆلىمى جەھەتتىن ناھايىتى غەلىبىلىك بولدى. قۇرۇلتاي ئىشلىرىمىزغا يول كۆرسۈتىدىغان مىللىي سىياسەت ۋە ستراتېگىيىلىك مەقسىدىمىزنى ئايدىڭلاشتۇردىغان بىر ھۆججەت ئېلان قىلدى. مەرھۇم رەھبىرىمىز ئەيسا يۇسۇف ئالىپتېكىن قاتارلىق بارلىق ھەيئەتلەر ئورنىدىن تۇرۇپ قىزغىن ئالقىشلار بىلەن قوبۇل قىلغان بۇ تارىخى ھۆججەتنىڭ 8 ـ ماددىسىدا: « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى ـ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تەغدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلغان ۋە ھىسداشلىق قىلغان، خىتتاينىڭ كوممۇنىستىك رېجىمىگە قارشى پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان خىتتاي دېموكراتىك ھەركەتلىرى بىلەن ھەمكارلىشىدۇ » . مانا بۇ ماددا يۇقۇرىدىكى تەنقىدلەرگە نەق جاۋاپتۇر.

ئەزىز ۋە سۆيۈملۈك قېرىنداشلىرىم، قۇتۇلۇش كۆرۈشىمىز مەقسىدىگە يەتكەنگە قەدەر سۈرئىتىنى ۋە تەسىرىنى ئاشۇرۇپ داۋاملاشتۇرىمىز. مەقسىدىمىزگە ئەڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە يېتىش ھەممىمىزنىڭ ئورتاق تىلىكى. ئىشلىرىمىزنى، غەيرىتىمىزنى ۋە پىداكارلىقىمىزنى بۇ مەقسەت ئۈچۈن سەرىپ قىلىشىمىزلازىم.

بىز ھازىر 21 ـ ئەسىرنىڭ بوسۇغىسىدا تۇرۇۋاتىمىز. دەۋىر، كىشىلىك ھوقوق، ھوقوق، دېموكراتىيە دەۋرىدۇر. بۇ دەۋرنىڭ شەرتلىرىنى ۋە ئۆزگۈرۈۋاتقان دۇنيا شەرتلىرىنى يېقىندىن كۆزىتەلەيدىغان، ئەسەبىيلىكتىن ساقلىنالايدىغان، دېموكراتىك ۋە كىشىلىك ھوقوقلارنى قوغدايدىغان دۆلەت، تەشكىلات ۋە

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىپى ئەسقەرجاننىڭ مىللىي قۇرۇلتايدا قىلغان ئېچىلىش نۇتقىنىڭ تولۇق تېكىستى

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم كۆپ مۆھتەرەم ۋەكىللەر ,ئەزىز مېھمانلار, ئالدى بىلەن مەن ,بۇقېتىمقى مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ رەسمىي ئېچىلغانلىقىنى قىزغىن تەبرىكلەش بىلەن بىرگە ,سىزلەرنىڭ ئارىلىقنى يىراق كۆرمەي ,ھېرىش ـ چارچاشقا قارىماي قۇرۇلتىيىمىزغا قاتنىشىش ئۈچۈن گىرمانىيەگە كەلگەنلىكىڭىزلەر ئۈچۈن سىزلەرگە ئالاھىدە رەخمەت ئېيتىمەن ! شۇنداقلا قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەئىسى بولۇش سۈپىتىم بىلەن، بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقىيەتلىك چاقىرىلىشى ئۈچۈن كۆپ ھەسسە قوشقان « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » گە، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » گە ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » غا ئالاھىدە رەخمەت ئېيتىمەن! شۇنى مەمنۇنىيەت بىلەن تىلغا ئېلىپ ئۆتمەكچىمەنكى، قۇرۇلتاي ھارپىسىدا، بۇ 3 تەشكىلات ئۆزئارا ناھايىتى ياخشى ماسلىشىپ، بىر ـ بىرى بىلەن ئىناق ۋە ئىتتىپاق بولۇپ، قۇرۇلتاينىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى

نەچچە مىڭ يىللىق قەدىمىي ئانا ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان مەڭگۈلۈك يوق قىلىنىشقا، شەرقىي تۈركىستان خەلقى يوقۇلۇش تەھدىتىگە دۇچ كەلمەكتە.

تولۇق ۋە مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ئادا قىلىشىمىز كېرەك . شۇ ۋاقىتتا بىزگە ھېچ بىر دۈشمەننىڭ (ئىچىمىزدىكى ۋە تىشىمىزدىكى) كۈچى يەتمەيدۇ ۋە ئۇيغۇر مىللىتى مەدىنى دۇنيادىكى ئۆزىگە ياراشقان يېرىنى قىسقا بىر زاماندا ئىگەللەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ھەممىمىز ناھايىتى ھوشيار بولۇپ، ناھايىتى پىداكارلىق بىلەن ئىشلىشىمىز ۋە پۈتۈن كۈچىمىزنى ،دىققىتىمىزنى، پىكرىمىزنى ، ئەۋلاتلىرىمىزنى ۋە ھەتتا جېنىمىزنى بۇ مىللىي كۈرەش يولىدا پىدا قىلىشتىن قورۇقماسلىقىمىز كېرەك ,بولمىسا بىز يەنە بىر دۇنيادا خۇدايىمىنىڭ ئالدىدا جاۋاپ بېرىش مەجبۇرىيىتىدە قالىمىز.

مېنىڭچە بۇ قېتىمقى قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئۇتۇغلۇق ئېچىلىشى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن ئۈستىگە ئالغان ۋەزىپىلىرىنى، پۇروگراممىلىرىنى تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن تۆۋەندىكى بەش نەرسىگە ئېھتىياجىمىز بار :

(1) يېتىشكەن خادىملار؛

(2) يېتەرلىك ئىقتىسات؛

(3) ئىتتىپاقچىلىق؛

(4) خالىس نىيەت؛

(5) ئىنتىزامچانلىق ۋە پىلان ـ پۇروگرامما؛

يۇقارقى بەش نەرسىدىن بىرى كام بولۇپ قالسا ئىشىمىز دىگەندەك راۋاج تاپمايدۇ ۋە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ئازاتلىق كۆرۈشى زەربە يەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ھەممىمىز ناھايىتى سەگەك ۋە ھوشيار بولۇپ , بىر ـ بىرىمىزنى رەنجىتمەسلىكىمىز, پىلانلىق ۋە ئىنتىزاملىق ھالدا ئىش قىلىشىمىز، سەممىمى ۋەتەنپەرۋەرلىك بىلەن ئابرويىپەرەسلىكنى ئاجرىتىۋېلىشىمىز ,كۈچىمىزنى بىر ـ بىرىمىزگە

مۇۋاپىقىيەتلىك ئورۇنلىدى، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ مەن سىزلەرنىڭ هوزۇرىڭىزلاردا « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاشقا، « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيساغا، ئابلىكىم خوتەن ۋە ئاكام ئەنۋەرجانلارغا ۋە قۇرۇلتايغا ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتتىن ياردەم بەرگەن گېرمانىيەدىكى بارلىق يۇرتداشلىرىمغا قۇرۇلتاي نامىدىن ئالاھىدە تەشەككۇر بىلدۈرىمەن! ئەگەر ئۇلارنىڭ ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتتىكى ياردىمى بولمىغان بولسا ئىدى، بۈگۈنكى قۇرۇلتايمۇ ئېچىلمىغان بولاتتى.

ئەمدى مەقسەتكە كەلسەك، بىزنىڭ مەقسىدىمىز ھەرگىزمۇ قۇرۇلتاي ئېچىپلا سىزلەرنى بۇيەرگە چاقىرىپ دىدارلىشىپ، مېهمانلىشىپلا تارقىتىۋېتىش ئەمەس. ئەلۋەتتىكى بۇقېتىمقى قۇرۇلتىيىمىزنىڭ بىر مەقسدى ۋە غايىسى بار.

مىللى داۋايىمىز بىر كىشى ۋە يا بىر قانچە كىشىنىڭلا ھۆددىسىدىن چىقالايدىغان بىر ئىش ئەمەس. مىللى كۆرۈشىمىزگە ھەممىمىز ئىگە چىقىشىمىز، ئۆزئارا سەممى بولۇشىمىز، ۋەتىنىمىزنىڭ ۋە خەلقىمىزنىڭ مەنپەئەتلىرىنى ھەممىدىن ئەلا بىلىشىمىز, بۇ يولدا ھەر ۋاقىت ماددى ۋە مەنىۋى پىداكارلىقتىن قاچماسلىقىمىز، ۋاقتى كەلگەندە مېلىمىزنى, قېنىمىزنى, ھەتتاكى جېنىمىزنى بۇ داۋاغا پىدا قىلىشقا تەييار بولۇشىمىز كېرەك . قاچانكى بىز بۇ شەرتلەرنى ئورۇنلىغان چېغىمىزدا، ۋەتىنىمىزنىڭ ئازاتلىق يولى ئېچىلغان بولىدۇ .شۇنىڭ ئۈچۈن مىللىتىمىزنىڭ ھەر بىر نەپىرىنىڭ مەسئۇلىيىتى ناهايىتى چوڭ ۋە ھەر ـ بىرىمىز ئۈستۈمىزگە چۈشكەن ۋەزىپىنى

توي قىلىشتا ۋە تۆر تالىششتا بىر ـ بىرسى بىلەن بەسلەشــكەندەك, ۋەتىنىمىزنىــڭ ئــازاتلىق كۆرۈشــىدە ھــەم شــۇنداق بەسلىشـــىپ, رىقابەتلىشـــىپ ، بــۇ داۋايىمىزنـــى ئىقتىســـادى جەھـــەتتىن كۆتۈرشىمىز كېرەك . ئورتا ئاسيادا (قازاغىســتان , قىرغىســتان , ۋە ئۆزبىكىستا نلاردا) بىر مىليوندىن ئارتۇق ئۇيغۇر بار دەيمىز ، يىلدا بىر دوللـەردىن بەرســەڭلار , بىــر مىليـۇن دوللـەر بولـدۇ .شـۇنىڭ بىلەنلا بىزنىڭ ئىقتىسادى مەســىلىمىز ھـەل بولـدۇ . ئەگـەر بىـز ئــۆزىمىزنى مـەن ئۇيغـۇر دەپ تـۇرۇپ ، ئـەزىز ۋەتىنىمىزنىــڭ ئىچىنىشلىق قـــان يىغـلاپ تۇرغــان ۋەزىيىتىنــى كـۆرۈپ تــۇرۇپ, كۇنـدە، ئـايدا ئەمـەس ، يىلــدا بىـــر دوللـــەرنى مۇشـــۇ داۋاغـــا ئاجىرتالمىساق، ئۇچــاغدا بىـز، ئەبــەدى مۇســتەملىكە بـولۇپ ۋە دۇنيانىڭ ئەڭ مىسكىن بىر مىللىتى بولۇپ بۇ دۇنيادىن ئۆتۈشـــنى ئۆزىمىز قوبۇل قىلغان ۋە نەسلىمىزنىڭ تۆگەپ كېتىشىگە ھەســە قوشـقان بولىمىـز ، بۇنــى ئۇنتـۇپ قالمـايلى ! ۋەتـەن ئۈچـــۈن خەجلەنمىگەن پۇلنىڭ , ۋەتەن ئۈچۈن ئىشلىمىگەن ئــادەمنىڭ, ۋەتەن ئۈچــۈن ئاقمىغـان قــانىنىڭ بىزلەرگـە كېرىگـى يـوق دەپ ئويلايمەن!

ئەزىز يۇرتداشلار، ئالدىمىزدىكى پۇرسەتتىن ناھـايىتى ئوبـدان پايدىنلايلى! قىلىنغان ئەمگەكلەر, خەجلەنگەن پۇللار، ۋەتــەن ـ مىللــەت يولـدا كـۆيۈپ ـ پىشـىپ پىـــدا بولغـــان ئـــەزىزجانلار ,مىللىتىمىزنىڭ ئۇمۇتلىرى ۋە بىر يەرگە كەلگەن پىكىرلەر بىكارغـــا كەتمىسۇن, زىيان بولمىسۇن,ھەممىمىزنىڭ ۋىژدانىنى ئويغاتسۇن! كېلىڭلار ، ھەممىمىز مۇشۇ قۇرۇلتاينى ھەر جەھـەتتىن قوللايلـى! داۋايىمىز , ئۆمرىمىز, ۋاقتىمىز بۇنىڭدىن كىيىن مــەجلىس ئىچـــش بىلەن ئۆتمىسۇن! قول ـ قولچە, ھەر بىرىمىز ئۆزىمىزنىڭ قابىلىيتى

ئەمەس ، دۈشمەنگە قارشى ئىشلىتىشىمىز كېرەك . ئەلۋەتتە بۇ بەش شەرتنىڭ ھەر ـ بىرى ئورۇندىغلى بولمايدىغان شەرتلەر ئەمەس، بۇ، ئۆزىمىزنىڭ غەيرىتىگە، ۋەتىنىمىزنى، مىللىتىمىزنى ھەقىقەتەن كۆڭلىمىزدىن سۆيىدىغان ـ سۆيمەيدىغانلىقىمىزغا، شۇنداقلا قانچىلىك پىداكارلىق كۆرسىتەلەيدىغانلىقىمىزغا ۋە قۇربان بېرەلەيدىغانلىقىمىزغا باغلىق. يۇقاردىكى شەرتلەرنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ موھىمى — ھازىرقى مەزگىلدە ئىقتىساد بولۇپ كېلىۋاتىدۇ .يېتەرلىك ئىقتىساد بولماستىن تولۇق ئىش ئېلىپ بېرىشىمىز مۇنكىن ئەمەس، ۋەتەن سىرتىدا بۇ داۋانى ئېلىپ بېرىۋاتقان شەخس ۋە تەشكىلاتلار ئاراسىدا ئىستانبولدىن ئۈچ ۋە ئامېرىكىدىن بىر كىشىنىڭ سىرتتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆز ئىمكانلىرى بىلەن ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتلىرىدىن پايدىلىنىپ ۋەتەن ـ مىللەت خىزمىتىنى ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ، يەنى ھېچ بىرىمىز ھەر كۈنى 8 ۋە ياكى 10 سائىتىمىزنى كەسپى بىر شەكىلدە بۇ مىللى كۈرەشىمىزگە ئاجىرتالمايۋاتىمىز . ئۇيغۇرلار بار ھەر دۆلەتتىن ئەڭ ئاز بولغاندا ئىككى كىشى بۇ داۋانى كەسپى ۋەزىپە سۈپىتى بىلەن ئېلىپ بارالايدىغان بولسا , مىللى كۈرۈشىمىز خېلىلا تەرەققى قىلاتتى، ئازاتلىق كۈرۈشىمىزنىڭ ۋاقتى قىسقىرايتى.

مېنىڭچە تاشقى دۇنيادا تارقىلىپ ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلاردا ئىقتىساد يوق ئەمەس، لېكىن ئىمىشقىكىن بىز بۇ ئىقتىسادنى بىر يەرگە يىغىپ، ۋەتىنىمىز ۋە خەلقىمىز ئۈچۈن ئىشلىتەلمەيۋاتىمىز. بۇنىڭدا ئەلۋەتتە رەھبەرلىرىمىزنىڭمۇ خاتاسى بار دەپ ئويلايمەن، ئەمما خەلقىمىزمۇ يېتەرلىك دەرىجىدە پىداكارلىق قىلمايۋاتىدۇ. داستىخان سېلىشتا، ئۆي سېلىشتا , ماشىنا ئېلىشتا,

مىللىت بىمىز، شۇنداقلا، ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنىڭ قامچە ئوينۇتۇپ، ئات چاپتۇرۇپ ھۆكۈم سۈرگەن ئاشۇ دەۋىردىكى تومۇرىدا ئاققان قان ئۇزۇلۇپ قالماي يەنە ھازىرقى ئەۋلاتلىرىنىڭ تومۇرىدا دەۋىر قىلىپ ,ئۆزىمىزنى ساقلاپ قېلىپ ,داۋايىمىزنى بۈگۈنگىچە داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتقان بىر مىللەتمىز! ھازىر بىز ھەل قىلغۇچ بىر باسقۇچتا تۇرۇۋاتىمىز، مېنىڭ ئىشەنچىم شۇكى ,بىز چوقۇم 21 ـ ئەسىردە ھۆر ۋە مۇستەقىل بىر دۆلەت بولۇپ دۇنيا سەھنىسىگە قايتا كېلىمىز .ئۇيغۇر مىللىتى ئەلۋەتتە ئۆز دۆلىتىنى قۇرىدۇ ,ئۆز بايرىقىنى تىكلەيدۇ ۋە تارىختا بولغىنىدەك، دۇنيا مەدىنىيتىگە ئۆز ھەسسىسىنى قېتىپ ,ئىنسانلىقتا بولغان ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىدۇ .لېكىن ناھايىتى قاتتىق ئىشلىشىمىز، ناھايىتى ئوبدان تەييارلىق قىلىشىمىز ,پۇرسەتلەردىن ئوبدان پايدىلىنىپ ,دۇنيا سىياسى ۋەزىيىتىنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلىپ ,ئىتىپاقلىق ئاساسىدا ھەر تۈرلۈك پىداكارلىقلارنى قىلىشقا، قۇربان بېرىشكە تەييار بولۇشىمىز كېرەك، شۇ ۋاقىتتا ۋەتىنىمىز چوقۇم ئازات بولىدۇ، ھېچقانداق بىر كۈچ بۇ مىللەتنىڭ ئازات بولىشىنىڭ ئالدىنى ئالالمايدۇ!

بىز ئۆزىمىز شۇنىڭغا تەييار بولايلى ۋە ئىشىنەيلىكى، ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ مىللى ئازاتلىق كۈرىشى ھېچبىر زامان توختاپ قالمايدۇ، بۇ كۆرەش تاكى مۇستەقىل بولغىنىمىزغا قەدەر قەتئى تۈردە داۋاملىشىدۇ! .شۇ كۈنلەرنى ,كۆرەشلەرنى جانابى ئاللاھ ھەممىمىزگە قىسقا بىر ۋاقىت ئىچىدە نېسىپ قىلسۇن!

ئاخىرىدا، بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئۇتۇغلۇق ئۆتكۈزۈلۈشىنى تىلەيمەن ۋە ھەممىڭىزلارغا مۇۋاپىقىيەتلەر تىلەيمەن!

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ مىيونخېن)

بۇيىچە ۋەزىپە ئېلىپ، ۋەتىنىمىزنىڭ ئازاتلىقى ۋە شانلىق تارىخقا ئىگە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ دۇنيا سەھنىسىگە چىقىشى ئۈچۈن بىر كىشىلىك خىزمىتىمىزنى قاتايلى! ئۇيغۇر داۋاسىغا خىزمەت قىلىش غايىسى بىلەن قۇرۇلۇۋاتقان ئالىي بىر ئورگاننىڭ سىرتىدا قېلىپ ئۇنىڭغا چالما ئاتمايلى ! ئۇنى يوق قىلىشقا تىرىشمايلى ! بەرى ـ بىر يوق قىلالمايسىلە ! خەلقىمىزمۇ ھەر زامان ھۇشيار تۇرۇپ، بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق زىيانلىق ھەركەتلەرگە يول قويماسلىقى كېرەك!

بىز ئۇيغۇر مىللىتى 200 يىلدىن ئوشۇقراق بىر زاماندىن بۇيان ئاسارەت ئاستىدا باشقا مىللەتلەرگە بېقىندە بولۇپ ياشاپ كېلىۋاتىمىز، بۇجەرياندا بارلىق ئىنسانىي ھەق ـ ھوقوقلىرىمىز ۋە خىسلەتلىرىمىز ئېغىر دەرىجىدە ئاياق ـ ئاستى قىلىنىپ كەلدى، بىزلەنىڭ ئەمدى بۇنىڭغا تاقىتىمىز قالمىدى، بۇنداق مىسكىن ياشىغىنىمىزدىن ياشىمىغىنىمىز تىخىمۇ ئەۋزەلرەك !

ھەممىمىز ئويلاپ باقايلى، بېشىمىزدىن ئۆتكەن پالاكەتلەر ۋە كۆرۈۋاتقان غەيرى ئىنسانىي قىسمەتلەر يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟ بىز نىمىشقا ھېس ـ تۇيغۇسىز، پاك، كۆر، گاچا ۋە روھسىز بولۇپ قالدۇق؟ بۇ ۋەزىيەتمۇ ئەمدى ئۆتۈپ كېتەر دەيدىغان بوشاڭلىق چاغلىرىمىز ئۆتۈپ كەتتى. بىز ئۇيغۇرنەسلى، ئاشۇ ۋەتەننىڭ پۇشتى ۋىژدانىمىز بىلەن ئويلىساق، بۇنىڭدىن كېيىن بىكارغا ئۆتكۈزىدىغان بىر مىنۇتمۇ ۋاقتىمىز يوق، تاقىتىمىز يوق، چىدىغۇدەك سەۋرى ـ تاقىتىمىز قالمىدى!

ئەزىز يۇرتداشلار، بىز تارىختا بېشىمىزدىن كۆپ ئىش ئۆتكەن، ياتلارنىڭ تەسىرىگە ئېغىر ئۇچراپ، ھەرخىل ئېقىم، ئىدىيە، ئاڭ، كۆزقاراشلاردىكى ياشاش ئۇسۇلىغا دۇچار بولغان بىر

كونسۇلخانىسىغا تەخمىنەن 2 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى شابىن پىلاتس مەيدانىغا توپلاندى، ئارقىدىن ئۇلار ئاي ـ يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقىمىزنى ۋە خىتايغا قارشى شوئارلار يېزىلغان لوزۇنكىلىرىمىزنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، رەتلىك ھالدا سەپ تۈزۈپ، گېرمانىيە ساقچىلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا خىتاي كونسۇلخانىسىغا قاراپ يولغا چىقتى. نامايىشچىلىرىمىز سەپ تۈزۈپ ماڭغان مەشھۇر رومان شتىراسى كوچىسىدىكى قاتناشلار پۈتۈنلەي قامال قىلىندى. نامايىشچىلىرىمىزنىڭ ئالدىنقى سېپىدە 10 دىن ئارتۇق يىگىتىمىز بۇقېتىمقى نامايىش ئۈچۈن تۈركىيەدىن بۇقېتىمقى نامايىش ئۈچۈن ئالاھىدە ئېلىپ كېلىنگەن كەڭلىكى 4 مېتىر، ئۇزۇنلۇقى 6 مېتىر كېلىدىغان چوڭ ئاي ـ يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقىمىزنى قول ـ قولچە ئېگىز كۆتۈرۈپ، دەمبەس قەدەملەر بىلەن ھەيۋەتلىك ھالدا يول ئېچىپ ماڭدى. نامايىشچىلىرىمىز يول بويى خىتايغا قارشى جاراڭلىق ھالدا شوئار تووۋلاپ، ئەتراپتا نامايىشىمىزنى كۆزىتىۋاتقان چەتئەللىك ئاممىنىڭ ئالاھىدە دىققەت ـ ئېتىۋارىنى قوزغىدى. نامايىشچىلار قوشۇنىمىز ھەيۋەت بىلەن خىتاي كونسۇلخانىسىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلگەندە بولسا، كونسۇلخانىنىڭ ئالدىدىكى كىچىك مەيدان تەرتىپ قوغدىغۇچى ساقچىلار بىلەن تولۇپ كەتكەن ئىدى. نامايىشچىلىرىمىز خىتاي كونسۇلخانىسىنىڭ ئالدىدا رەتلىك تىزىلىپ، كونسۇلخانىغا قاراپ جاراڭلىق ھالدا شوئار تووۋلاپ، ئەتراپنى زىل ـ زىلىگە سالدى. نامايىشچىلىرىمىز گېرمانچە، خىتايچە، ئەنگىلىسچە، روسچە ۋە ئۇيغۇرچە تىللاردا ھېچ ئۈزۈلدۈرمەي، « خىتايلار شەرقىي تۈركىستاندىن چىقىپ كەتسۇن! »، « ۋەتەن بىزنىڭ! »، « شېھىتلەر ئۆلمەس! »، «

گېرمانىيەنىڭ ميونخېن شەھىرىدە خىتايغا قارشى داغدۇغۇلۇق نامايىش ئۆتكۈزۈلدى

بۇقېتىمقى نامايىشقا 10 دۆلەتتىن كەلگەن 16 شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىللىرى ۋە مەشھۇر جامائەت ئەرباپلىرىمىز قاتناشتى

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى چۈشتىن كېيىن، كوممۇنىست خىتاي ئاۋرمىيىسىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 ـ يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن گېرمانىيەنىڭ ميونخېن شەھىرىدىكى خىتاي كونسۇلخانىسى ئالدىدا داغدۇغۇلۇق ھالدا نارازىلىق نامايىشى ئۆتكۈزۈلدى. بۇقېتىمقى نامايىشقا، ميونخېن شەھىرىدە چاقىرىلغان 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىش ئۈچۈن دۇنيادىكى 10 دۆلەتتىن كەلگەن 16 شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىللىرى، بىرقىسىم مەشھۇر جامائەت ئەرباپلىرىمىز ۋە گېرمانىيەنىڭ ميونخېن شەھىرىدە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلاردىن بولۇپ 300 گە يېقىن ئۇيغۇر قاتناشتى.

شۇكۈنى چۈشتىن كېيىن گېرمانىيەۋاقتى سائەت 2 ئەتراپىدا شەرقىي تۈركىستانلىق نامايىشچىلار ئالدى بىلەن خىتاي

ئىنسانچە ياشاش ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئىلىپ بېرىۋاتقان ھەققانى كۈرەشلىرىنى قوللاپ ـ قۇۋەتلەشكە ھەم ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلىشقا چاقىردى.

شېھىتلىرىمىزنىڭ قىساسىنى چوقۇم ئالىمىز! »، « شەرقىي تۈركىستانغا مۇستەقىللىق! »، « ياشىسۇن ئەركىنلىك! ياشىسۇن دېموكراتىيە! ياشىسۇن ئىنسان ھەقلىرى! »، « شەرقىي تۈركىستاندىكى قىرغىنچىلىق توختۇتۇلسۇن! »، « پىلانلىق تۇغۇت توختۇتۇلسۇن! »، « ئاتوم سىناقلىرى توختۇتۇلسۇن! » ... دېگەن شوئارلارنى جانلىق، جاراڭلىق ۋە ھېسسىياتلىق ھالدا توۋلاپ، ئۆزلىرىنىڭ خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە بولغان غەزەپ ـ نەپرىتىنى تولۇق نامايەن قىلىشتى.

نامايىش جەريانىدا، « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ يېڭىدىن سايلانغان باش كاتىۋى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن گېرمانچە نۇتۇق سۆزلەپ، 50 يىلدىن بۇيان كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە پۈتمەس ـ تۈگىمەس بالايى ـ ئاپەتلەرنى ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسانى ھەق ـ ھوقۇقلىرىنىڭ تارىختا ھېچ بىر مىللەت دۇچ كېلىپ باقمىغان دەرىجىدە ئېغىر ھالدا دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقىنى، سانسىزلىغان بىگۇناھ ئۇيغۇرلارنىڭ خىتاي دائىرىلىرى تەرىپىدىن ئۆلۈم جازالىرىغا ھۆكۈم قىلىنىپ ئېتىپ ئۆلتۈرۈلۈۋاتقانلىقىنى، ناھەق ھالدا تۈرمىلەرگە تاشلىنىۋاتقانلىقىنى تەپسىلى بايان قىلىپ ئۆتكەندىن كېيىن، غەرىپ باشچىلىقىدىكى پۈتۈن دۇنيا جامائەتچىلىكىنى كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە قارىتا يۈرگۈزىۋاتقان ئىنسان قېلىپىدىن چىققان ۋەھشىي زۇلۇم سىياسەتلىرىنى ئەيىبلەشكە ۋە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ۋە

ۋەتەن سۆيۈش روھىنىڭ ئۈستۈنلىكى،ئۆزئارا ئىناقلىقى مېنى ھەيران قالدۇردى.

5. جاھاننىڭ بۇلۇڭ ـ پۇشقاقلىرىدا ياشاۋاتقان، ۋەتەنسىز مۇساپىرلىقتا يۈرگەن بارلىق ئۇيغۇر ۋەتەنداشلىرى، ميونخىندا ياشاۋاتقان ۋەتەنپەرۋەر ياشلارنىڭ ۋەتەن سۆيۈش، ئىتتىپاق ۋە ئىناق بولۇش روھىنى ئۆگۈنىپ، كېلەچەك كەلگۈسىدىكى قۇرۇلتايلارنىڭ بۇنىڭدىنمۇ ياخشى ئۆتۈشى ئۈچۈن كۈچ چىقىرىشىنى ئۈمىد قىلىمەن!

ھۆرمەت بىلەن: كەشپۇللا مۇتەللىپ

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ ميونخىن)

ئاكام لۇتپۇللا مۇتەللىپىنىڭ شېھىت روھى سىلەرگە مەدەت بولسۇن!

(ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئوت يۈرەك شائىرى لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ نۆۋەتتە قازاقىستاندا ئىستىقامەت قىلىپ تۇرۇۋاتقان ئىنىسى كەشپۇللا مۇتەللىپنىڭ مىللىي قۇرۇلتايغا ئاتاپ يازغان تەشەككۈرنامىسىنىڭ تولۇق تېكىستى)

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنىدىن 16 ـ كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ ميونخېن شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن مىللىي قۇرۇلتىيىمىزغا قاتنىشىپ ئۈستۈن كەيپىيات ئاستىدا تۆۋەندىكىدەك تەسىراتلارنى ئالدىم:

1. بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ دېموكراتىك ۋە خەلقچىللىق ئاساسىدا ئېچىلىشىغا شارائىت يارىتىپ بەرگەن گېرمانىيە هۆكۈمىتىگە چىن قەلبىمدىن مىننەتدارلىقىمنى بىلدۈرىمەن!

2. قۇرۇلتاينىڭ تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەسقەرجاننىڭ ھەممە قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ (بولۇپمۇ ئىقتىسادى جەھەتتىكى قىيىنچىلىقلارنى)، قۇرۇلتاينى ئۇتۇقلۇق ئۆتكۈزگەنلىكىگە كۆپ رەخمەت ئوقۇيمەن!

3. قۇرۇلتايغا ھەرقايسى مەملىكەتلەردىن كەلگەن تەشكىلات ۋەكىللىرى مەھكەم ئىتتىپاقلىشىپ ئۆزلىرىنىڭ ئالىي ئورگىنىنى قۇرۇپ، نىزامنامىسىنى قوبۇل قىلىپ، ۋەتەننى ئازات قىلىش يولىدا مۇستەھكەم بىر كۈچ بولۇپ تەشكىللەندى.

4. بولۇپمۇ ميونخېن شەھرىدە سىياسى پاناھلىق تىلەپ، مۇساپىرلىقنى بېشىدىن كەچۈرۈۋاتقان غايىلىك ياشلارنىڭ

ۋەتەندىن كەلگەن خەت:

« كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۆملۈكتە »

(مەزكۇر خەت، ۋەتەن ئىچىدىكى خەلقىمىز تەرىپىدىن بۇقېتىم گېرمانىيەدە چاقىرىلغان مىللىي قۇرۇلتايغا ئاتاپ مەخسۇس يېزىلغان بولۇپ، بۇ خەت مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش ئەپەندى ئارقىلىق قۇرۇلتاي ئەھلىگە يەتكۈزۈلدى)

قۇرۇلتاي ئېچىلىش ئالدىدا تۇرۇۋاتىدۇ، ئاددى بولسىمۇ يېزىق سوغىسى قىلماقچىمەن:

« كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۆملۈكتە » (قۇرۇلتايغا بېغىشلايمەن)
ھۆرمەتلىك دوستلار، قېرىنداشلار:

شەرقىي تۈركىستان داۋاسىدا ئىنتايىن موھىم ئورۇننى ئۇتقان ھەمدە تارىخىي ۋەزىپىسى، رولى ۋە ئەھمىيتى پەۋقۇلئاددە موھىم بولغان قۇرۇلتاي ئېچىلىش ئالدىدا تۇرۇۋاتىدۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن، پۈتۈن ۋەتەندىكى بارلىق ئوت يۈرەك ئۆز مىللىتىنى تونۇيدىغان، ئۆز ۋەتىنىڭ قايسىلىغىنى بىلىدىغان شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئىنتايىن خوشال ۋە ئۈمۈتۋار. مەن بۇ يەردە ئالدى بىلەن شۇ ئوت يۈرەكلەرگە ۋاكالىتەن قۇرۇلتايغا غايەت زور ئۇتۇغلارنى تىلەيمەن. ئۇلۇغ ئاللاھ بۇ يۈكسەك

تەبرىك ۋە مەكتۇپلار

(ئىزاھات: ـەتلىك ۋەتەنداشلار، مىللىي قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتى قۇرۇلتاي ھارپىسىدا ۋە قۇرۇلتاي جەريانىدا دۇنيانىڭ ھەرقايسى ئەللىرىدە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان مىللىي شەخسلىرىمىزدىن، ئوتتۇرا ئاسىيادا ئۇيغۇرچە نەشر قىلىنىۋاتقان « يېڭى ھايات »، « يېڭى زامان »، « ۋىژدان ئاۋازى » ...قاتارلىق بارلىق گېزىتلەردىن، ھەتتا ۋەتەن ئىچىدىكى بەزى تەشكىلاتلىرىمىزدىن، شۇنداقلا تۈركىيەنىڭ سابىق باش مىنىستىرى ۋە تۈركىيەدىكى « ئانا ۋەتەن پارتىيەسى » نىڭ رەئىسى مەسئۇد يىلماز، تۈركىيەنىڭ دۆلەت ئىشلىرى كومىسسارى ئابدۇلخالۇق چاي، تۈركىيە دۆلەت مۇداپىيە مىنىستىرى ساباھاتتىن چاقماق ئوغلى ... قاتارلىق شەخسلەردىن جەمئى 30 پارچىغا يېقىن تەبرىك تېلىگراممىسى ۋە مەكتۇپ تاپشۇرۇپ ئالغان ئىدى، تۆۋەندە بۇلارنىڭ پەقەت بىرقانچە پارچىسىنىلا دىققىتىڭلارغا سۇندۇق، بەزى مەكتۇپلار قىسمەن قىسقارتىلدى، ئەپۇ قىلغايسىزلەر . تەھرىردىن)

دىننىڭ يېڭىلىق تەرەپتىكىلەر ئۇلارغا قاقشاتقۇچ زەربە بەرگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلار خىتتايلارنى ئۆزىگە پاناھ تارتىپ، ئۆزىنىڭ شۇ نىجىس يولىنى دەسمايە قىلىپ، نادان خەلقىمىزنى مەڭگۈ زۇلمەت قاراڭغۇلۇق ئىچىدە تۇتۇپ تۇرۇش ئۈچۈن جان جەھلى بىلەن تىركەشمەكتە. ئاللاھنىڭ ئۆيى بولغان مەسجىدنى ئۇچۇق ـ ئاشكارە ھالدا كوممۇنىست خىتتايلارنىڭ سىياسىتىنى تەرغىپ قىلىدىغان سىياسى مەيدانغا ئايلاندۇرۇپ قويماقتا. ئۆزىنىڭ رەزىل يولىنى ساقلاپ قىلىش ئۈچۈن خىتتايلارنىڭ بارلىق خورلۇقلىرىنى جان دەپ قۇبۇل قىلماقتا.

(2) پۇل پەرەسلەر، ئۆزىنىڭ كىملىكىنى بىلمەيدىغان، پۇلنى دەپ تۇققان ئانىسىنى ساتىدىغان پۇل پەرەسلەر، مۇناپىقلاردۇر، بۇنداقلار دۇنيادا ھەرقانداق مىللەتتىن چىقىدىكەن. لېكىن بىز ئۇيغۇرلاردا ئالاھىدە كۆپتۇر. مەسىلەن: ھازىر خوتەندە ئاشكارە قىرغىنچىلىق بولىۋاتىدۇ. بۇنىڭ بىرىنجى سەپ يارىدەمچىلىرى ـ دەل ئەنەشۇ كۈنلىكىگە 50 ـ 100 يۈەن خەلق پۇلىغا سېتىلغان مۇناپىق پۇلپەرەسلەر. ئۇلۇغ ئاللاھ ئۇلارنىڭ جازاسىنى لايىغىدا بەرگەي!

2 . مائارىپقا بولغان « مائارىپسىز قالدۇرۇش » سىياستى

خىتتايلار پۈتكۈل دۇنياغا ئۆزىنىڭ يالغان ـ ياۋىداق سۆزلىرى بىلەن « مەجبۇرى مائارىپ » نى تەشۋىق قىلغان بىلەن، ئەمىلىيەتتە ئىش پۈتۈنلەي ئۇنىڭ ئەكسىچە بولىۋاتىدۇ. بىر ئوقۇغۇچىنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرۈشى ئۈچۈن

قۇرۇلتايىمىزغا ئۈملۈك، ئىتتىپاقلىق ۋە ئۇتۇقلارنى ھەسسىلەپ ئاتا قىلغاي، ئامىن!

ئۆۋەندە قۇرۇلتايغا ئاتاپ ۋەتەندىكى بىر قانچە مەسىلە توغرۇلۇق توختالماقچىمەن:

1 . دىنغا بولغان بېسىم

خىتايلار ھازىر ئۆزىنىڭ مۇستەبىت ھاكىمىيىتىنى شەرقىي تۈركىستاندا تېخىمۇ مۇستەھكەملەش ئۈچۈن، دىنىنىڭ ئۆزىگە ئەڭ چوڭ دۈشمەن ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلىپ، جېنىنىڭ بېرىچە دىنغا نىسبەتەن بېسىم ئىشلىتىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاخىرقى مەقسىدى ـ شەرقىي تۈركىستاندا ئىسلام دىنىنى يوق قىلىپ، ئۇيغۇرلارنى ئۆزىگە ئاسسىمىلاتسىيە قىلىپ، ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنى، مىللىتىمىزنى يوق قىلىش ئۈچۈندۇر، خالاس! خىتايلار ئاساسەن ئىككى تەرەپتىن ئۆزىگە پايدىلىق بولغان شارائىتتىن پايدىلىنىۋاتىدۇ. (1) دىنىي ساھەيىمىزدىكى ئىتتىپاقسىزلىق؛ يەنى ھازىر شەرقىي تۈركىستاندا دىنىي ساھە ئىككى تەرەپ بولۇپ كېتىكلىك، بىرسى، ھەقىقى دىندار ۋە يېڭىلىق تەرەپ، ھۆكۈمەتنىڭ يۈركىگە مىق بولۇپ سانجىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ.يەنە بىرسى سوپىلار، يەنى مۇتەئەسسىپلەر، ئۇلار خىتايلارنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئېتىپ، خىتايلارنى ئۆزىگە پاناھ تىلەپ، خىتايلار ئۈچۈن جان دەپ ئىشلەۋاتىدۇ. خىتايلارنىڭ جان دوسلىرى بولغان خىتتاي پەرەسلەر، مەسىلەن: ئۆزىنىڭ رەزىل مەقسىدىگە يېتىش ئۈچۈن دىن تورىغا ئورۇنلۇۋالغان مۇناپىق سوپىلار، ئۇلار دىنىي ئۆزىنىڭ پۇل تېپىشىدىكى موھىم يولى قىلىۋالغان،

خەلقىمىز نادان، گەرچە « ئۇيغۇر » دىگەن سۆزنىڭ « ئۇيۇشماق » دىگەندەك مەنىسى بولسىمۇ، بىزنىڭ ئۆز ئىچىمىزدىكى ئىتتىپاقسىزلىق بىزگە ئەڭ چوڭ دۈشمەن بولىۋاتىدۇ. تارىختىن بېرى بىزنىڭ مىللىي ئازاتلىق ھەركەتلىرىمىزنىڭ قايسى بىرى ئۆز مىللىتىمىزنىڭ سېتىۋېتىشىدىن خالى بۇلالىغان؟ بۇنىڭ ئاساسلىق سەۋەۋى ـ نادانلىق، مەنپەتپەرەسلىك، تاماخورلىقتىن خالى ئەمەس ئەلۋەتتە. بىرسى قۇرتۇلۇش ئۈچۈن، ئۆز قېرىندىشىنى ساتسا، بىرسى ئورنىنى مەڭگۈ ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئۆز قېرىندىشىنى ساتىدۇ. شەرقىي تۈركىستانغا دەسلەپ چاڭگىلىنى ئاچقان ياڭزىڭشىڭدىن تارتىپ ھەممە مۇستەبىت بۇ بوشلۇقتىن ناھايىتى ئۈنۈملۈك پايدىلانغان. ھازىرمۇ ھەم شۇنداق! ئۇنىڭ ئۈستىگە ئوچۇق ـ ئاشكارە ھالدا پايدىلىنىۋاتىدۇ. بەنە قاچانغىچە مۇشۇنداق ئۆتەرمىز؟؟؟. خىتتايلار ھازىر ئوچۇق ـ ئاشكارە ھالدا خىتاي چوڭ مىللەتچىلىكىنى يۈرگىزىۋاتىدۇ، كۆچەيتىۋاتىدۇ. مەسىلەن: خوتەن رايونىنى ئېلىپ ئېيتساق، %98 ئاھالىسى ئۇيغۇر، %2 ئاھالىسى باشقا مىللەت، تېخى پۈتۈنلەي خىتتايمۇ ئەمەس، ئەمما ھۆكۈمەتنىڭ ئورگانلىرىغا قارىساق، %90 خەنزۇ، %10 باشقا مىللەت، تېخى پۈتۈنلەي ئۇيغۇرمۇ ئەمەس. مۇھىمراق بولغان ئورۇنلاردا شۇ خىتتايلارنىڭ قول چۇماقچىلىرىدىن باشقا ئۇيغۇر تېپىش مۈنكىن ئەمەس. مۇشۇنىڭ ئۆزى بىر ئاپتونومىيەلىك ھوقوقى بولغان ئورۇنمۇ؟؟ ياق ئۇنداق ئەمەس، بۇ پەقەت بىر ئۆزىنىڭ جايىغا قۇرۇلغان جازا لاگىرىدىن ئىبارەت. مەسىلەن، يېقىندىن ئىبارەن يۈرگۈزۈلۈۋاتقان بارلىق سىياسەتلەر پۈتۈنلەي خىتتايلار ئۈچۈن

خىتتايلار 400 يۈەن خـەلق پۇلـى كېتـىدۇ دەپ ئېـلان قىلـدى. ماھىيەتتە 400 يۈەن خەلق پۇلى مەكتەپتىكى ھەرخىل بولمىغـۇر سېلىقلار بىلەنلا پاك ـ پاكىز تۈگـەپ تېخـى يەتمـەيدۇ. يىللىـق ئوتتۇرىچە كىرىمـى 600 يۈەنگىمـۇ يەتمـەيدىغان شـۇ دېخـانلار قانداقمۇ ئۆز پەرزەنتلىرىنى ئوقۇتالىسۇن؟ مۇستەبىت مـاۋزېدۇڭ ۋاقتىدىمۇ يېزا مائارىپى ھـەرھالدا ھەقسىز ئىـدى. ھـازىر مىللـى مائارىپقـا ئـالاھىدە « كـۆڭۈل بۆلىۋاتقـان » جـاڭزېمىننىڭ سىياســتىنىڭ نىمــە ئىكــەنلىكىنى ئېنىــق كــۆرىۋالغىلى بولىدۇ،خالاس!

بىر مىللـەتنى باشقۇرۇشنىڭ ئـەڭ ياخشى ئۇسـۇلى ـ ئۇنـى مەڭگۈ نادان، ئېتتىپاقسىز قالدۇرۇش ئەلۋەتتە. ئالى مەكتەپلەردە ئوقۇش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس، تۇرمۇش سەۋىيەسىنىڭ قانچىلىك ئېكەنلىكىنى ئېنىق بىلىدىغان شـۇ خىتتـايلار ياخشـىراق بولغـان شىنجاڭ مېدىسىنا ئېنىستىتوتىنى تۈگۈتـۈش ئۈچـۈن كېتىدىغـان خىراجـەتنى 6000 يۈەنگـە كـۆتۈرۈپ قويـدى. بـۇ، ئوچـۇق ـ ئاشـكارە « ئوقـۇمـا » دېگـەنلىك ئەمـەسمۇ؟ دېخـانلار ئەمـەس، ھۆكۈمەت كادىرلىرىمۇ بالىلىرىنى ئوقۇتالمايۋاتىدۇ، ئۇلار ئاخىرى نىمە ئىش قىلىدۇ؟ ئېنىقلا خىتتايلار ئۆزىگە قۇل قىلىدۇ. يىمەي ـ ئېچمەي بالىلىرى تولۇق ئوتتۇرىنى تۈگۈتۈپ، بالىلىرىنى ئـالى مەكتەپكە كىرگۈزەلمەيۋاتقان ئاتا ـ ئانىلار شـەرقى تۈركىستاندا سان ـ ساناقسىدۇر. دۆلەتنىڭ موھىـم ، ئۇختـۇلۇق كەسـىپلىرىگە ئۇيغـۇرلار قوبـۇل قىلىنمـايدۇ. ئاساسـەن نەزىرىيـە ـ سىياسـەت كەسىپلىرىدۇر.

3 . مىللىتىمىزنىڭ ئۆز ئىچىدىكى ئىتتىپاقسىزلىق

كۆپىيىش نىسبىتى 3.77 پىرسەنت بولغان، ئۆلۈش نىسبىتى بولسا 10.3 پىرسەنت بولغان. ئەگەر مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، مىللىتىمىز يەنە قانچىلىك ۋاقىت مەۋجۇت بولۇپ تۇرالار؟؟؟. مەجبۇرى تۇغۇت چەكلەش ئوپىراتسىيەسى جەريانىدا ئۆلۈپ كەتكەنلەر، مەجرۇھ بولغانلار، كېسەل ئاسارىتىدە قالغانلار سان ـ ساناقسىز، ئەلۋەتتە. خىتتايلار بۇ جەھەتتىكى ستاتىستىكىسىنى قەتئى مەخپى تۇتىدۇ. شۇنداقتىمۇ خەلقىمىزنىڭ كۆزى بار، كۆرىدۇ، قۇلىقى بار، ئاڭلايدۇ. بۇ ۋەھشىلىكلەرنىڭ پاكىتىنى، ئەتىجىسىنى يوشۇرۇپ قالالمايدۇ ئەلۋەتتە. ئاللاھ بەرگەن بالىنى خىتتاينىڭ ئىرادىسى بويىچە تۇغىمىز. بىز موسۇلمانلار ئۇچۇن بۇنىڭدىنمۇ ئوشۇق خورلۇقلار بارمۇ؟؟.

6 . نادانلىق

يۈز نەچچە يىل مۇناپىق سوپىلار، مۇناپىق خىتتايلار ۋە باشقا كاپىرلار سەۋەۋىدىن نادانلىق، مەدىنىيەتسىزلىك، مائارىپسىزلىقنىڭ ئاسارىتىدە ئۆتتۇق. ھازىر ئويغۇنۇۋاتىمىز ھەم ئويغۇنۇۋاتىدۇ. ئەمما، موھىم بىر مەسىلە ـ خەلقىمىز نادان. ئىمىنىڭ ئۈزۋەتىنى، ئىمىنىڭ ئەركىنلىك ئېكەنلىكىنى چۈشۈنىدىغانلار گەرچە كۆپىيىۋاتقان بولسىمۇ، يەنىلا ئۇرغۇن خەلقىمىزنىڭ ئىدىيەسىدە يورۇق ئەمەس، ئۇلارنىڭ يۈرۈگىنى خىتتايلار ئۈز تاجاۋۇزىدىن بۇيان ئېلىپ بېرىلغان بىر قانچە قېتىملىق پەيدىن ـ پەي ئېلىپ بېرىلغان ھەركەتلىرىدە قاتتىق ئېزىۋەتكەچكە، « ئاكاڭ كىمنى ئالسا، يەڭگەڭ شۇ » دەيدىغان خەلقىمىزمۇ ئاز ئەمەس. شۇڭا، ۋەتەننى خەلقىمىزنىڭ

چىقىرىلغان. ئاددىسى، ئۆز نـامى بولغـان خىتتـايىنى « كـاپىر » دېيىشكىمۇ يول قويۇلمايۋاتىدۇ.

4 . قانۇنسىزلىق

ھازىر شەرقىي تۈركىستاندا خىتتـايلارنىڭ قـانۇنى پەقـەت « ئىبقى قەغەز، قارىسى سىيا » دۇر، خالاس! پۈتكۈل قانۇن پەقەت خىتتاي ئۈچۈنلا خىزمەت قىلىدۇ. مىللىتىمىـز ئۈچـۈن ئەلۋەتتـە تەتۈرىسچە، خالىغانچە ئۆي ئاختۇرۇش، كىشىـلەرنى خالىغانچـە تۇتقـۇن قىلـش، دەپسـەندە قىلـش، خالىغانچـە ھــەر خىـل بۆھتانلار بىلەن ئۆلتۈرۈش ئادەتتىكى ئىشلارغا ئايلىنىپ قالدى.

5 . پىلانلىق تۇغۇت

« پىلانلىــق تۇغــۇت » ــــ خىتتــايلارنىڭ مىللىتىمىزنـــى ئاجىزلاشتۇرۇشتىكى ئەڭ رەزىل سىياستى. ھازىر پۈتۈن شــەرقى تۈركىستاندا تۇغۇت يېشىدىكى ئايالارنىڭ %80 تىن كۆپىرەكى مەجبۇرى ھەرخىل تۇغــۇت چەكلـەش تـەدبىرلىرىنىڭ قۇربـانى بـولۇپ بولـدى. ئۇلارنــىڭ ئىچىدىكـى يېرىمىدىــن كــۆپىرەگى مەڭگۇ تۇغۇت ئىقتىداردىــن مـەھرۇم قىلىنـدى. ھـازىر ئـۆلۈش نىســبىتى تــەبئى كــۆپىيىش نىســبىتىدىن خېلــلا يۇقــۇرى بولۇۋاتىدۇ. بۇ، ھەرقانداق بىر ئەقىل ئىگىســى كۆرۈۋالالايدىغــان تەبئى يوقۇتۇش ئۇسۇلىدۇر. مەسىلەن، ئاددىسى خوتــەن كېرىيــە ناھىيەسىنىڭ مەلۇم بىــر يېزىســىنىڭ ستاتىستىكىســدا (پىلانلىــق تۇغــۇت ئورۇنلىرىنىــڭ ئــۆزىنىڭ ستاتىستىكىســى) تـــەبئى

ئەجداتلىرىمىزنىڭ ئەن ـ ئەنىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، ۋەتەننى خىتتايلارنىڭ چاڭگىلىدىن تارتىپ ئېلىپ، نەچچە مىڭ يىلدىن بېرى ھېچكىمگە تارتقۇزۇپ قويماي مەھكەم يۇرتىنى، ۋەتىنىنى قوغدىغان شۇ ئەجداتلىرىمىز روھىنى خوش قىلىش، ۋەتەندىكى خىتتايلار تەرىپىدىن ئېزىلىۋاتقان شۇ گۇناھسىز خەلقىمىزنى تىزراق قۇتۇلدۇرۇش بەكمۇ زۆرۈر. بۇ ئۇزۇن مۇددەتلىك كۆرەشنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن ھەم ئۇنىڭ غەلبىسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن، يىمىرىلمەس، مۇستەھكەم، ئىتتىپاق بولغان بىر بۈيۈك تەشكىلات كېرەك ئەلۋەتتە.

مۇشۇ ئۈنچىلىك يازدىم. ئەگەر شارائىتىم بولغان بولسا، قۇرۇلتايغا ئىقتىسادى جەھەتتىمۇ ياردەم قىلغان بولسام تېخىمۇ ياخشى بولغان ئىدى. شۇ كۈنلەرمۇ كېلەر!

ئاللاھ شۇ كۈننى تىزراق كۆرۈشكە نىسىپ قىلغاي، ئامىن!

تىنچلىققا سالامەتلىك تىلەپ:
ئېنىڭىز ئۈچقۇندىن

(ئانا ۋەتەندىن) 07 ـ 10 ـ 1999

ئېدىيەسىدە ئازات قىلىشمۇ بىر موھىم مەسىلە دەپ ئويلايمەن.
ۋەتەن، ئەۋۋەل خەلقىمىزنىڭ ئېدىيەسىدە ئازات بولسا، خىتتايلارغىمۇ ئۆز مۇستەبىتىنى داۋاملاشتۇرۇشقا چوڭ توسالغۇ، ۋەتىنىمىزنىڭ ئازات بولۇشىغا ئەڭ چوڭ يولەك بولار ئىدى دەپ ئويلايمەن.

7 . ئۈمۈدىمىز

ۋەتەن قاراڭغۇلۇق ئىچىدە، بىر ـ بىرىمىزنى كۆرەلمەيۋاتىمىز. نادانلىق، ئىشتىپاقسىزلىق، تاماخورلۇق، مەن ـ مەنچىلىك، مەنپەتپەرەسلىك، مۇناپىقلىق ئىنتايىن ئېغىر. ۋەتەن ئىچىدە نۇرغۇن قېتىم نۇرغۇنلىغان ئازاتلىق تەشكىلاتلىرى قۇرۇلدى، خېلى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى، ئەمما ئاخىرىدا يۇقارقى سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن مەغلۇپ بولدى. ھەر قايسى تەشكىلاتلار ۋە گۇروھلار ھەممىسى ئۆز ئالدىغا ئىش كۆرۈۋاتىدۇ، ھەركەت قىلىۋاتىدۇ، بۇ، ئەلمىساقتىن قالغان تەجرىبە ـ ساۋاق، شۇڭا، بۈيۈك مەقسىدىمىزگە يېتىش ئۈچۈن ھەم پۈتكۈل خەلقارانىڭ ياردىمىگە ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۆزىمىزگە لايىغىدا ھەركەت قىلمىساق بولمايدۇ دەپ قارايمەن. بۇنىڭ ئۈچۈن بىز ۋەتەندىكى ۋە پۈتكۈل خەلقارادىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنى بىرلىككە كەلتۈرەلەيدىغان، ئىتتىپاق ، ئىناق، ھەقىقى بىر شەرقىي تۈركىستان ئازاتلىقى ئۈچۈن جان دىلى بىلەن خىزمەت قىلىدىغان نوپۇزلۇق بىر تەشكىلاتنىڭ تىزراق قۇرۇلىشىنى تۆت كۆزىمىز بىلەن كۈتۈۋاتىمىز، ئۈمۈت قىلىۋاتىمىز، ھەقىقى « ئىش ئۆملۈكتە. كۈچ بىرلىكتە » دىگەن

بولمىغانلىقىنىڭ نەتىجىسى. بۇلار ھەم ياشلارغا ئىتىبار بەرمەسلىكتىن بوز بەرگەن كامچىللىقلاردۇر.

يۇقۇردىكى ئۆتكۆزۈلگەن خاتالىقلارنى يەنە تەكرارلىماسلىقىمىز لازىم.

بۇ جەرياندا بۇ قېتىم ميۇنخىن شەھرىدە ئۆتكۆزۈلىدىغان خەلقئارا ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي قۇرۇلتىينى ئۆتكۆزۈشىدە ئۆتكەنكى خاتالىقلارنى يەنە تەكرارلىماسدىن، قۇرۇلتاينىڭ تىزگىننى ئاساسى جەھەتتىن ياشلارنىڭ قولغا ئېلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

ئۆتمۈشىمىزنىڭ نەتىجىلىك بولۇشىنى تۆرت كۆزىمىز بىلەن كۈتۈپ نۇچۇق خەت يازغان ئالمۇتىدىكى ئۇيغۇر جامائەتلىرى، ھەر ساھە يۇرت چوڭلىرى ۋە ئاقساقاللىرى ئۆز ئىمزالىرى بىلەن قول قويۇپ سىزلەرگە ئۇشبۇ نۇچۇق خىتىمىز بىلەن يوللىدۇق.

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى گوروت ئالمائاتا

(بۇ خەتكە 75 كىشىنىڭ ئىسىم فامىلىسى يېزىلغان ۋە ئىمزاسى قويۇلغان)

قازاقىستاننىڭ ئالمۇتا شەھرىدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇر ئاقساقاللىرىدىن مىيونخىندا ئېچىلىدىغان مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ھەيئەت ئەزالىرىغا ئوچۇق خەت

(ھۆرمەت بىلەن: قازاقىستاننىڭ ئالماتا شەھرىدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇر ئاقساقاللىرىدى نامىدىن)

بۇ، سىزلەرگە ئۆزىمىزنىڭ ھاياتىدىن، ئۆتمۈشىدىن ۋە بۈگۈنكى كۈنلەردە يۈز بېرىپ كېلىۋاتقان ئەھۋاللاردىن، ئەمىلىي پاكىتلاردىن ئالغان تەجرىبىلىرىمىزدىن سىزلەرنىڭ ئويلۇشۇپ مۇزاكىرە قىلىشىڭلار ئۈچۈن ئۇشبۇ ئوچۇق خېتىمىز بىلەن كۆڭلىمىزدىكى بىر نەچچە تۈرلۈك پىكىر - مەسلىھەتلىرىمىزنى مەلۇم قىلىشنى ئۆزىمىزنىڭ ئىنسانىي بۇرچىمىز دەپ بىلىمىز:

ھەرىيەردە مۇھاجىرەتتە ياشاپ كېلىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ قىلىپ كېلىۋاتقان ئىشلىرىدىن دىگەندەك بۇنچىلىك ئىشلارنىڭ مەيدانىغا چىققىنى يوق. شۇنىڭدەك بىر پۈتۈن تەشكىلى ئورۇنغا مەركەزلىشىپ ۋەتەن داۋاسىنى خەلقئارا مەيدانىغا ئېلىپ چىقمىدى.

1992 - يىلى تۈركىيەنىڭ ئىستانبول شەھرىدە ئېچىلغان مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئۈنۈمى بولمىدى ھەمدە قۇرۇلتايغا قاتناشقان شەخسلەر بىر نەتىجىگە كەلمەي قۇرۇق قول قايتىشتى. ئەمىلىيەتتە بۇ ھەم بىزنىڭ ئىتتىپاقىمىزنىڭ

« خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ ئىشتىراكچىلىرىغا:

ھۆرمەتلىك ۋەتەنداشلار! 12 ـ ئۆكتەبىر كۈنى گېرمانىيەنىڭ ميونخېن شەھرىدە ئېچىلىدىغان خەلقئارا « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » مۇستەملىكىچىلەر ئاسارىتىدىكى خەلقىمىزنىڭ ھاياتىدا ئىنتايىن چوڭ ۋەقە بولىدۇ. بىز قۇرۇلتاي ئىشىغا مۇۋاپىقىيەتلەر تىلەيمىز ۋە مەزكۇر قۇرۇلتاينىڭ قوبۇل قىلىدىغان قارارلىرى خەلقىمىزنىڭ تۈپ مەنپەئەتلىرىگە جاۋاپ بېرىدىغانلىقىغا كامىل ئىشىنىمىز!

« يېڭى ھايات » گېزىتى تەھرىراتى

قازاقىستان جۇمھۇرىيتى، ئالمۇتا شەھرى

ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم

« شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى »گە ۋە قۇرۇلتايغا قاتناشقۇچى بارلىق ۋەتەنداشلارغا كامالى ئىھتىرام بىلەن سالامىمنى يوللايمەن، قۇرۇلتاينىڭ غەلىبىلىك تامام بولۇشى ئۈچۈن تىلەكداشمەن. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، بارلىق ۋەكىللەرگە سالامەتلىك ۋە خاتىرجەملىك تىلەيمەن. جانابى ھەق ھەر بىر باسقان قەدىمىڭلارغا مەدەتكار بولسۇن!

ئالىي ھۆرمەت ۋە ئىھتىرام بىلەن:

ئابدۇرەئۇپ مەخسۇم ئىبراھىمى

1999 ـ يىلى 30 ـ سىنتەبىر

1419 ـ يىلى 21 ـ جەمادىيەل ئاخىر

ئالمۇتا شەھرى

ۋەتەندىن مىللىي قۇرۇلتايغا يېزىلغان مەكتۇپ

(مەزكۇر مەكتۇپ، ۋەتەن ئىچىدىكى خەلقىمىز تەرىپىدىن بۇقېتىم گېرمانىيەدە چاقىرىلغان مىللىي قۇرۇلتايغا ئاتاپ مەخسۇس يېزىلغان بولۇپ، بۇ خەت مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش ئەپەندى ئارقىلىق قۇرۇلتاي ئەھلىگە يەتكۈزۈلدى ۋە قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىدا يىغىن رىياسەتچىسى دولقۇن ئەيسا تەرىپىدىن ئوقۇپ ئۆتۈلدى)

ھۆرمەتلىك ئابدۇجېلىل ئاكا، سىز ئارقىلىق قۇرۇلتاي ئەھلىگە:

خېتىمىزنىڭ بېشىدا، ۋەتەن ئىستىقلالى ئۈچۈن بىر ئۆمۈر كۆرەش قىلغان سابىت داموللام، خوجا نىياز ھاجى، ئېلىخان تۆرە، ئەخمەتجان ئەفەندىم، مەھەممەت ئىمىن بۇغرا، ئەيسا ئالىپ تېكىن ... قاتارلىق پېشقەدەملىرىمىزگە ئاللاھتىن رەھمەت تىلەپ ۋە ئۇلارنى چوڭقۇر ياد ئېتىش بىلەن بىرگە، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن كېلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ بارلىق ئارزۇ ـ ئىستەكلىرىنى ئۆزىگە يۈكلەپ، بۈگۈن گېرمانىيەگە توپلانغان بارلىق قۇرۇلتاي ئەھلىگە ئاللاھتىن رەخمەت تىلەپ، ئالىي ئېھتىرام بىلدۈرىمىز ۋە سىزلەردىن تۆۋەندىكىدەك ئۈمۈتلەرنى كۈتۈمىز:

بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم

كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 ـ يىللىق مۇناسىۋىتى بىلەن گېرمانىيىنىڭ مىيۇنخېن شەھىرىدە ئويۇشتۇرۇلغان ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتنىشىۋاتقان بارلىق مىللەتپەرۋەر ئۇستازلار، ئاكىلار ۋە دوستلارغا چىن قەلبىمىزدىن سېغىنىپ سالام يوللايمىز. ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ۋەرەھمۇتۇللاھى ۋەبەركاتىھو!

گەرچە بىز ۋىزا ئېلىش قىيىنچىلىقى ۋە باشقا بىر نەچچە سەۋەپلەر تۈپەيلى بۇ يىغىنغا قاتنىشالمىغان بولساقمۇ، بىزنىڭ قەلبىمىز ۋە ھىس تۇيغۇمىز دائىم سىلەر بىلەن بىرگە ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيمىز.

بىز بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ چوقۇم غەلبە قىلىشىغا تىلەكداشمىز. بىز بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ ئىلگىرىكى يىغىنلارغا ئوخشاش « يىغىن مەيدانىدا تازا قايناپ، يىغىن تۈگىگەندىن كېيىن جىم بوپ كېتىدىغان » يىغىن بولماستىن، بەلكى چوقۇم بىرەر نەتىجە چىقىرىدىغان ۋە نەتىجە يارىتىدىغان يىغىن بولۇشىغا تىلەكداشمىز ھەمدە شۇنداق بولۇشىغا چىن يۈرىكىمىزدىن ئىشىنىمىز. بىز ھەممىڭلار ئۈچۈن ۋە پۈتۈن سەرقىي تۈركىستان داۋاسىگە خىزمەت قىلىۋاتقانلار ئۈچۈن مۇۋاپىقىيەت تىلەيمىز.

سەئۇدى ئەرەبىستان ـ مەككە مۇكەررەمە
رادىيو ئىستانبۇل تۈركىستانچە بۆلۈمگە ۋاكالىتەن:
ئابدۇللەھەد ئېلى
سىراجىددىن ئەزىزى

12 ـ ئۆكتەبىر 1999 ـ يىل سەيشەنبە

ياشىسۇن شەرقىي تۈركىستان داۋاسى!

يوقالسۇن ئىستىبداتچى خىتايلار سادىسى!

ھوقوقى بېرىپ باققان ئەمەس. نوقۇل ھالدا قوراللىق توقۇنۇش قىلىشقا خەلقىمىز تېخى تەييار ئەمەس. خەلقارا جامائەتچىلىكتىمۇ تەسىرى ياخشى بولمايدۇ. شۇڭلاشقا، ئىچكى جەھەتتە ھەر ـ خىل ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، خىتتايلارغا بىر كۈنمۇ ئاراملىق بەرمەسلىك، شۇ ئارقىلىق خەلقارادا تەسىر قوزغاپ، دېموكراتىك دۆلەتلەرنىڭ خىتتايغا بېسىم ئىشلىتىشىنى قولغا كەلتۈرۈپ، خىتتاينى يول قويۇشقا مەجبۇرلاش كېرەك. ھەر بىرىڭلارنىڭ ۋەتەننىڭ كېلەچىكى توغرۇسىدىكى پىلانلىرىڭلاردا بۇ پىكرىمىزنى ئويلىشىپ كۆرۈشۈڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز.

3. قۇرۇلتايدا ھۆكۈمەت سايلاپ چىقىلغاندىن كېيىن، بارلىق ئىمكانىيەتلەردىن پايدىلىنىپ تەشۋىقات سالمىقىنى كۈچەيتىپ، كىشىلەرنىڭ ۋەتەنگە بولغان تۇيغۇسىنى ئويغىتىپ، ۋەتىنىمىزنىڭ مۇستەقىللىقىغا بولغان ئىشەنچىسىنى تۇرغۇزۇپ، ۋەتىنىمىزنى ئاۋال بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ قەلبىدە ئازات قىلىشىمىز لازىم.

ئاخىردا قۇرۇلتايغا قاتناشقان بارلىق ۋەتەنپەرۋەر زاتلىرىمىزغا ئۇلۇغ ئاللاھدىن سالامەتلىك، ئىشلىرىغا ئۇتۇق تىلەيمىز. مىليونلىغان شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ مۇستەقىللىق ئارزۇسى ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ يېتەكلىشىدىن قالسا، ھەر ـ بىرىڭلارنىڭ يېتەكلىشىگە مۇھتاج.

ئىنشائاللاھ، ئاللاھ بىزلەرنى پات ئارىدا ۋەتىنىمىزدە ئاي ـ يۇلتۇزلۇق كۆك بايراقنىڭ ئاستىدا جەم قىلغاي!

دەپ ۋەتەنداشلاردىن.

ئۈچقۇن

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى.

« ئۇيغۇر » دېگەن مۇبارەك نامىمىزغا مۇناسىپ ھەربىرىڭلاردىن شەخسىي مەنپەئەتتىن كېچىپ، ۋەتەن ـ مىللەتنىڭ مەنپەئىتىنى ھەممىدىن ئەلا بىلىپ، مۇشۇ سايلامغا قاتنىشىۋاتقان ھەر بىر ئىنسان، ۋىجدان ئەھلى ۋەتىنىمىزدە قىزىل كوممۇنىستلىرىنىڭ ئىنسان قېلىپىدىن چىققان زۇلۇملىرى ئاستىدا ئىڭراۋاتقان، خورلىنىۋاتقان مەزلۇم خەلقىنىڭ ئاھۇ ـ زارىنى ئۇنتۇماي، ۋەتىنىمىزگە، خەلقىمىزگە داھىي بولۇشقا مۇناسىپ كىشىلەرنى سايلاپ، ياخشى بىر ھۆكۈمەت قۇرۇپ چىقىشىڭلارنى ئۈمۈت قىلىمىز. شەيتاننىڭ ئازدۇرۇشى بىلەن، قابىلىيىتى يەتمىسىمۇ ئەمەل تاماسىغا چۈشكەن ھەر قانداق ئىنسان، ۋەتىنىمىزنىڭ تۈرمىسىدە دەھشەتلىك قىيىن ـ قىستاقلار دەستىدىن ئۆلۈۋاتقان، پۈتكۈل تىرناقلىرى سۇغۇرۇلىۋاتقان ھالدىمۇ تىز پۈكمەي، ئازاپقا چىداۋاتقانلارنى ھەم ئىچكى ئەزالىرى سۆكۈلۈپ خىتاينىڭ ئىچكىرى ئۆلكىلىرىگە سېتىلىۋاتقان باللارنى، موسۇلمان بولغانلىقى ئۈچۈن ئىش ئورنىدىن قوغلىنىۋاتقان، سەرسان بولۇۋاتقان زىيالىيلىرىمىزنى، ھاشا ـ سېلىق دەستىدىن، مەجبۇرىيەت ئەمگەك دەستىدىن كۈن ئېلىشقا ئامالسىز قېلىپ، خىتاينىڭ ئىچكىرى ئۆلكىلىرىگە بېرىپ مەدىكارچىلىق قىلىۋاتقان، قوغلۇنۇپ سەرسان بولۇۋاتقان كىشىلىرىمىزنىڭ ئاھۇ ـ زارىنى ئويلاپ ۋە كۆزئالدىغا كەلتۈرۈپ، ھەقىقىي قابىلىيەتلىك كىشىلەرگە ئورۇن بېرەيلى.

2 . خىتتايغا تاقابىل تۇرۇشتا ، تىنچلىق، دېموكراتىك ئۇسۇللار بىلەن قوراللىق قارشى تۇرۇشنىڭ ھەر ـ ئىككىلىسىدە چىڭ تۇرۇشنىڭ زۆرۈرلىكىنى ئۇنتۇپ قالمايلى. چۈنكى خىتتاي ھېچ قاچان ئۆز خەلقىگىمۇ دېموكراتىيە، ئىنسان ھەق ـ

ئامېرىكا

1 . غۇلامىدىن ئەخمەت پاختا ـــ (« ئامېرىكا ئۇيغۇرلار بىرلىكى » نىڭ رەئىسى)

ئاۋۇستىرالىيە

1 . ئەخمەت ئىگەمبەردى ـ (« ئاۋۇستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيتى » نىڭ رەئىسى)

شىۋىتسارىيە

1 . ئەنىۋەر راخمان ـــ (ۋەكىل)
2 . كېرەم شېرىپ ـــ (ۋەكىل)

شىۋىتسىيە

1 . فارۇق سادىق ـــ (« شىۋىتسىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيتى » نىڭ رەئىسى)
2 . رەھىم ـــ (« شىۋىتسىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيتى » نىڭ ۋەكىلى)

تۈركىيە

1 . مۇھەممەت رىزا بېكىن ـــ (« شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى » نىڭ رەئىسى)

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەسمى ۋەكىللىرىنىڭ تىزىملىكى

1 . ئامېرىكا	1
2 . ئاۋۇستىرالىيە	1
3 . شىۋىتسارىيە	2
4 . شىۋىتسىيە	2
5 . تۈركىيە	14
6 . سەئۇدى ئەرەبىستان	1
7 . قازاقىستان	4
8 . قىرغىزىستان	1
9 ـ ئۆزبەكىستان	1
10 . گېرمانىيە	8

جەمئى 10 دۆلەت، 35 ۋەكىل

قازاقىستان

1 . دىلبىرىم سامساقوۋا ـــ (« قازاقىستان ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزى » نىڭ رەئىسى)
2 . قەھرىمان غوجامبەردى ـــ (« قازاقىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى)
3 . سابىت ئابدۇراخمان ـ (« ئۇيغۇرىستان ئازاتلىق تەشكىلاتى » نىڭ رەئىسى)
4 . گۈلنۇر جالالوۋا ـــ (قازاقىستاندىكى « ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزى » نىڭ ئەزاسى)

قىرغىزىستان

1 ـ تۇرسۇن ئىسلام ـ (« بىشكەك شەھەرلىك ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى » نىڭ مەسئۇلى)

ئۆزبېكىستان

1 ـ سېيىتجان سېيىتوپ (ۋەكىل)

گېرمانىيە

1 . ئەسقەرجان ـــ (« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى)

2 . ئابلىكىم باقى ـــ (« شەرقىي تۈركىستان ھەمكارلىق جەمىيتى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى)
3 . ھاجى ياقۇپ ـ (ئالاھىدە ۋەكىل)
4 . ئابلىمىت تۇرسۇن ـ (ئالاھىدە ۋەكىل)
5 . جامال ئىلرانچى ـ (ۋەكىل)
6 . سەيپۇللا ھاجىم ـ (« شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى » نىڭ ۋەكىلى)
7 . ھامۇتخان كۆكتۈرۈك ـ (« شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى » نىڭ ۋەكىلى)
8 . قادىر ئاھان ـ (ۋەكىل)
9 . ئەركىن ئەكرەم ـ (« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ ۋەكىلى)
10 . ئابدۇرىشىت ئابدۇل ھېمىت ـــ (« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلار قۇرۇلتىيى » نىڭ ۋەكىلى)
11 . ھاشىمجان ـ (« تۈركىيە ئوقۇغۇچى ياشلار بىرلىكى » نىڭ ۋەكىلى)
12 . مۇرات ئاخۇنباي ـــ (« شەرقىي تۈركىستان ھەمكارلىق جەمىيتى » نىڭ ۋەكىلى)
13 . ئىسمايىل چىڭگىز ـ (« تۈركىيە ئاۋراسسىيا فېدىراتسىيونى » نىڭ ۋەكىلى)
14 . ئەركىن ئەمەت ـ (« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ تۈركىيەدىكى ۋاكالەتچىسى)

سەئۇدى ئەرەبىستان

1 . ھۈسەيىن قارى ئىسلامى ـ (ئالاھىدە ۋەكىل)

قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامە لايىھەسى قاراپ چىقىلىپ ماقۇللاندى

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ 2 ـ كۈنى، يەنى 10 ـ ئاينىڭ 13 ـ كۈنى گېرمانىيە ۋاقتى ئەتىگەن سائەت 8.30 دىن ئېتىبارەن قۇرۇلتاينىڭ رەسمى ۋەكىللىرى (جەمئى 28 نەپەر ۋەكىلى) « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ ئىشخانىسىغا جەم بولۇپ، قۇرۇلتاينىڭ رەسمى كۈنتەرتىپى بويىچە قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامە لايىھەسىنى مۇزاكىرە قىلىشقا باشلىدى. بۇقېتىمقى قۇرۇلتايغا سۇنۇلغان نىزامنامە لايىھەسى، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » قاتارلىق 3 تەشكىلات تەرىپىدىن هازىرلاپ چىقىلغان ئورتاق لايىھە بولۇپ، يۇقارقى 3 تەشكىلات مەزكۇر لايىھىنى تەييارلاشتا، « شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى »، « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى »، تۇنجى نۆۋەتلىك « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى » ... قاتارلىق كۆپلىگەن تەشكىلات ۋە ئورگانلارنىڭ نىزامنامىسىدىن ۋە ئەركىن ئالېتېكىن قاتارلىق مەشھۇر شەخسلىرىمىز تەرىپىدىن تۈزۈپ چىقىلغان بەزى لايىھەلەردىن مۇۋاپىق شەكىلدە پايدىلانغان ئىدى. شۇڭا بۇ نىزامنامە لايىھەسى قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ ئالقىشىغا سازاۋەر بولدى ۋە بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتاينىڭ بىردىن ـ بىر نىزامنامە لايىھىسى سۈپىتىدە مۇزاكىرىگە قويۇلدى. بۇنىزامنامە جەمئى 23 چوڭ ماددىدىن ۋە 100 دىن ئارتۇق پىراگىراپتىن تەركىب تاپقان.

2 . ئابدۇجېلىل قاراقاش ـ (« شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى)
3 . دولقۇن ئەيسا ــ (« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى ئىجرائىيە كومىتېتى » نىڭ رەئىسى)
4 . پەرھات مۇھەممىدى ــ (« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ باش كاتىۋى)
5 . ئەنىۋەرجان ـ (« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ غەزنىدارى)
6 . ئابلىكىم خوتەن ــ (« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى فوندى » نىڭ رەئىسى)
7 . مەرھابا ئىسمايىلوۋا ـ (« شەرقى تۈركىستان ئىنفورماتسيون مەركىزى » نىڭ ۋەكىلى)
8 . ئۆمەرجان بومبا ـ (« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ ۋەكىلى)

مۇزاكىرىدە ۋەكىللەرنىڭ تەكلىۋىگە ئاساسەن، قول كۆتۈرۈپ ئوچۇق ئاۋاز بېرىش ئۇسولى ئارقىلىق قارار ئېلىش يولغا قويۇلدى، نەتىجىدە ئومومى ۋەكىللەرنىڭ بىرىمدىن كۆپىرەكىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن، يۇقارقى 2 ـ لاھىيە، يەنى شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى دەپ ئاتاش رەسمى قارارلاشتۇرۇلدى.

نىزامنامە لايىھەسىنىڭ 1 ـ ماددىسى ماقۇللۇنۇپ بولغاندىن كېيىن، 2 ـ ماددە مۇزاكىرىگە ئېچىلدى. لاھىيەنىڭ 2 ـ ماددىسىدا، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مەركىزى ـ گىرمانىيەنىڭ ميونخېن شەھرىدە دەپ كۆرسىتىلگەن ئىدى. مەزكۇر تەكلىپ پۈتۈن ۋەكىللەرنىڭ بىردەك ئاۋاز قوشۇشى بىلەن تولۇق ماقۇللاندى.

بۇيەردە شۇنى ئالاھىدە ئەسكەرتىپ ئۆتۈش زۆرۈركى، مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ مەركىزىنىڭ گىرمانىيەدە قىلىپ قارارلاشتۇرۇلغانلىقى، ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان 50 يىللىق مىللىي مۇجادىلە تارىخىمىزدىكى زور بىر سىياسىي ۋەقەدىن ئىبارەت بولۇپ، بۇ، مىللىي داۋايىمىزنى خەلقئارالاشتۇرۇش قەدىمىنى تېزلىتىشتە پەۋقۇلاددە تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە. چۈنكى مىللىي داۋايىمىزنى خىتايغا سىياسىي، ئىقتىسادى جەھەتتىن بېقىنمايدىغان، خىتايغا ھېچبىر جەھەتتىن مۇھتاجلىقى بولمىغان ۋە خىتاينىڭ تەھدىدىدىن قورقمايدىغان غەربىي باشچىلىقىدىكى كۈچلۈك دۆلەتلەردە ئېلىپ بېرىش ـ ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى خەلقىمىزنىڭ ئورتاق تەلىۋى ۋە ئارزۇسى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى يىللاردىن بۇيان بىزنىڭ داۋايىمىزغا يار، دەم بېرىۋاتقان، قوللاۋاتقان ۋە

يىپىق ئۆتكەن بۇقېتىمقى مۇزاكىرە جەريانىدا، ئالدى بىلەن نىزامنامە لايىھەسىنىڭ 1 ـ ماددىسى، يەنى بۇقېتىم قۇرۇلىدىغان ئورگاننىڭ نامى تالاش ـ تارتىش قىلىندى. نىزامنامە لاھىيىسىدە ئورگاننىڭ نامى ـ شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغان ئىدى، ئەمما قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى يەنە ئوخشىماغان تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى. ئاساسەن تۆۋەندىكىدەك 3 خىل تەكلىپ ئوتتۇرىغا قويۇلدى:

(1) دۇنيا ئۇيغۇرلىرىنىڭ ۋەتەن قۇتقۇزۇش كومىتېتى ؛ بۇتەكلىپ، قازاقىستاندىكى ئۇيغۇرىستان ئازاتلىق تەشكىلاتى نىڭ رەئىسى سابىت ئابدۇراخمان تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

(2) شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى ؛ بۇتەكلىپ، ئاۋۇستىرالىيە شەرقىي تۈركىستان جەمىيىتى نىڭ رەئىسى ئەخمەت ئىگەمبەردى ۋە مەشھۇر جامائەت ئەرباپىمىز هاجى ياقۇپ ئانات تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلدى، يەنى ئۇلار، شەرقىي تۈركىستان دىگەن نامنىڭ ئارقىغا تىرناق ئىچىدە (ئۇيغۇرىستان) دىگەن سۆزنى ئىلاۋە قىلىپ قويۇش پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

(3) شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى ؛ بۇتەكلىپ، ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى ، دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى ۋە شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى قاتارلىق 3 تەشكىلات تەرىپىدىن هازىرلانغان ئورتاق لايىھەدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان نام ئىدى.

تەرىپىدىن تولۇق تەستىقلاندى ۋە بۇ نىزامنامە 10 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنىدىن ئېتىبارەن رەسمىي كۈچكە ئىگە قىلىندى.

قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىغا ئاساسەن، بۇقېتىمقى مىللىي قۇرۇلتاي قارمىقىدا تۆۋەندىكىدەك ئورگانلار تەسىس قىلىندى:

(1) قۇرۇلتاي رەئىسلىكى (بىرنەپەر رەئىس ۋە 2 نەپەر مۇئاۋىن رەئىس)

(2) قۇرۇلتاي دائىمىي كومىتېتى (15 نەپەر ئەزادىن تەركىب تاپىدۇ)

(3) مەسلىھەتچىلەر كېڭىشى (بىرنەپەر رەئىس ۋە بىرقانچىلىغان مەسلىھەتچىلەردىن تەركىب تاپىدۇ)

(4) تەپتىش ھەيئىتى (بىرنەپەر باش تەپتىش ۋە 2 نەپەر تەپتىشتىن تەركىب تاپىدۇ)

(5) باش كاتىپلىق (بىرنەپەر باش كاتىپ، بىرنەپەر مۇئاۋىن باش كاتىپ ۋە 7 نەپەر خىزمەت باشقارمىسىدىن تەركىب تاپىدۇ)

(6) ۋەتەن فوندى (بىرنەپەر رەئىس ۋە 4 نەپەر مۇئاۋىن رەئىستىن تەركىب تاپىدۇ)

قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىنىڭ روھىغا ئاساسەن، مىللىي قۇرۇلتاي ھەر 2 يىلدا بىرقېتىم توپلىنىدۇ ۋە قۇرۇلتاينىڭ ئورگانلىرىغا سايلانغانلارنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 2 يىل بولىدۇ.

ھېسداشلىق قىلىۋاتقان چەتئەللىك دوستلىرىمىزنىڭمۇ ئورتاق قارىشى ئىدى. بۇنىڭ جانلىق مىساللىرىنىڭ بىرى شۇكى، دالاي لاما باشچىلىقىدىكى تىبەت خەلقى 50 يىللاردا چەتئەلگە قېچىپ چىققاندىن كېيىن، ئىزچىل تۈردە ھىندىستاننى مەركەز قىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ داۋاسىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە ئاڭلىتىشقا تىرىشىپ كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما دىگەندەك مۇۋاپىقىيەتكە ئېرىشەلمىگەن ئىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار 80 يىللاردىن ئېتىبارەن ستىراتىگىيىسىنى ئۆزگەرتىپ، مۇجادىلە مەركىزىنى ھىندىستاندىن شۋىتسارىيەگە يۆتكەپ كەلدى ۋە دالاي لاما ئۆزى شەخسەن غەربىي دۆلەتلىرىگە يەرلىشىپ، نەچچەمىڭلىغان تىبەتلىكنى ھىندىستاندىن شۋىتسارىيەگە يۆتكەپ كېلىپ ئورۇنلاشتۇرۇپ، مىللىي مۇجادىلىسىنى ئوختولۇق ھالدا غەربىي ئەللىرىدە قانات يايدۇردى، نەتىجىدە تىبەت داۋاسى غەربىي دۇنياسىدا تىزلا روناق تېپىپ، قىسقىغىنە 10 نەچچەيىل ئىچىدە تىبەت ۋە تىبەتلىكلەر دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ ئەڭ موھىم دىققەت ئوختىسىغا ئايلاندى، دالاي لامانىڭ نوبىل تېنچلىق مۇكاپاتىغا ئېرىشىشى بىلەن تىبەت داۋاسى ئەڭ يۇقۇرى پەللىگە كۆتۈرۈلدى. ھازىر پۈتۈن غەربىي ئەللىرىدە تىبەتلىكلەرنى بىلمەيدىغانلار يوق، تىبەت داۋاسىمۇ ئاساسەن چەتئەللىكلەر تەرىپىدىن ئېلىپ بېرىلماقتا. ئىنشا ئاللا بىزنىڭ مىللىي داۋايىمىزمۇ يېقىن كەلگۈسىدە غەربىي دۇنياسىدا خۇددى تىبەت داۋاسىدەك تېگىشلىك يېرىنى ئالار!

توپ ـ توغرا بىركۈن داۋام قىلغان يېپىق مۇزاكىرە ئارقىلىق، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامە لايىھەسى قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى

4 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ گىربى

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ گىربى ــــ 1933 ـ يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان « شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى » تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنغان دۆلەت گىربىدىن ئىبارەت.

5 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مەقسىدى:

شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسانى هەق ـ هوقوقلىرىنى قوغداش، ئۆز تەغدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش هوقوقىنى قولغا كەلتۈرۈش ۋە شەرقىي تۈركىستانىنىڭ تولۇق مۇستەقىللىقى ۋە ئەركىنلىكى ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ.

6 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ سالاھىيتى:

مىللىي قۇرۇلتاي ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ خەلقارادىكى بىردىن ـ بىر تولۇق هوقوقلۇق ئالىي ئورگىنى بولۇپ، ئۇ ـ ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىغا سىياسىي جەھەتتىن رەھبەرلىك ۋە يېتەكچىلىق قىلىدۇ.

7 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ پىرىنسىپلىرى:

مىللى قۇرۇلتاي ــ شەرقىي تۈركىستانىنىڭ مىللى داۋاسىنى يۈرگۈزۈشتە، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان هەقلىرى

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىزامنامىسى

(ئۇشبۇ نىزامنامە، 1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنىدىن 14 ـ كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە چاقىرىلغان 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى ۋەكىللىرى تەرىپىدىن مۇزاكىرە قىلىنىپ ماقۇللاندى ۋە 10 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنىدىن ئېتىبارەن رەسمىي كۈچكە ئىگە قىلىندى.)

1 . تەشكىلات نامى

تەشكىلات نامى (ئورگاننىڭ نامى) ــ شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى.

2 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مەركىزى

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مەركىزى ــ گېرمانىيەنىڭ مۇيۇنخېن شەھرىدە

3 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ شۆبە ۋە ۋاكالەتچىلىرى

ھەر قايسى دۆلەتلەردە، مىللىي قۇرۇلتايغا قاراشلىق بىردىن شۆبە ياكى ۋاكالەتچىلەر تەسىس قىلىنىدۇ، بۇ شۆبىلەر ياكى ۋاكالەتچىلەر شۇ دۆلەتلەردە مىللىي قۇرۇلتايغا ۋاكالەتلىك قىلىدۇ.

(6) مىللىي قۇرۇلتاي ـــ خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھەر قايسى ساھەلەردە جىددى يولغا قويۇۋاتقان تالان ـ تاراج ۋە ئاسسىمىلاتسىيە قىلىش، خىتاي كۆچمىنى يۆتكەش سىياسەتلىرىنى يېقىندىن كۆزىتىپ ۋە تەتقىق قىلىپ، ئەمىلىي پاكىتلار ئارقىلىق بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى باشچىلىقىدىكى پۈتۈن خەلقارالىق تەشكىلاتلارنى، شۇنداقلا دۇنيا جامائەتچىلىكىنى ۋاقتىدا خەۋەردار قىلىشقا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

مىللىي قۇرۇلتاي، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ چەتئەللەردىكى تولۇق ھوقوقلۇق ۋەكىلى ۋە باياناتچىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن، ۋەتەن ئىچىدىكى خەلقىمىزنىڭ ئىنسان ھەقلىرىگە مۇناسىۋەتلىك ھەر بىر ئارزۇ، ئۈمىت، تەلەپ، ئىستەك ۋە نارازىلىقىنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلىپ، ئۇنى مۇناسىۋەتلىك خەلقارا تەشكىلاتلارغا ۋاقتىدا يەتكۈزۈشكە ۋە ئۇنىڭ جاۋابىنى سۈرۈشتۈرۈپ ئېلىشقا تىرىشىدۇ.

(7) مىللىي قۇرۇلتاي ـ خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ مۇستەملىكىچى سىياسىتى نەتىجىسىدە، شەرقىي تۈركىستاندا يۈز بەرگەن ئىنسان ھەقلىرىگە زىت ۋەكىل خارەكتىرلىك پاجىئەۋەقەلەرگە قارىتا، خىتاي ھۆكۈمىتىگە ئىنكاس قايتۇرۇشقا ۋە نارازىلىق بىلدۈرۈشكە كاپالەتلىك قىلىدۇ.

(8) مىللىي قۇرۇلتاي ـ ھەر قايسى دۆلەتلەردە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ، مىللىي ئالاھىدىلىكلىرىنى قوغداش ھەم تەرەققىي قىلدۇرۇش بىلەن بىرگە، شەرقىي تۈركىستانغا خىزمەت قىلىدىغان ئىقتىساس ئىگىلىرىنى يېتىشتۈرۈش ئۈچۈن مائارىپ ئىمكانلىرىنى يارىتىپ بېرىدۇ.

ئومومىي باياننامىسى ۋە بارلىق خەلقارالىق تەشكىلاتلارنىڭ
سىياسى، ئىقتىسادى، ئىجتىمائى، دىنى ۋە مەدەنىي ھەقلىرىنى
ئۆز ئىچىگە ئالغان پۈتۈن شەرتنامىلىرىنىڭ روھىغا ھۆرمەت
قىلىش ئاساسىدا، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ بەخت -
سائادىتى ۋە مۇستەقىللىقى ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ.

8 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ خىزمەت دائىرىسى:

(1) شەرقىي تۈركىستان مىللىي ئازاتلىق ھەركەتلىرىنىڭ
ئورتاق ستراتېگىيەسىنى تۈزۈش ۋە ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش
ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ.

(2) شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى خەلقئارالاشتۇرۇش
ئۈچۈن زۆرۈر بولغان ھەر تۈرلۈك پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بارىدۇ.

(3) مىللىي قۇرۇلتاي ـــ ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى
مۇستەملىكىچى خىتايغا قارشى پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان بارلىق
تەشكىلاتلىرىمىز بىلەن زىچ مۇناسىۋەت ئورنىتىدۇ.

(4) دۇنيادىكى پۈتۈن خەلقارا تەشكىلاتلار بىلەن ۋە بىزگە
ھېسداشلىق قىلىۋاتقان دۆلەت، رايون، پارتىيە، گورۇھ ، جەمىيەت
ۋە ئاتاغلىق ئەربابلار بىلەن يېقىن مۇناسىۋەت ئورنىتىدۇ ۋە
ھەمكارلىشىدۇ.

(5) مىللىي قۇرۇلتاي شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز
تەغدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ۋە ئىنسانىي ياشاش ھوقۇقىنى
ئېتىراپ قىلغان ، ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلغان خىتاي ئىچى ۋە
سىرتىدىكى بارلىق خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى ۋە زاتلىرى
بىلەن يېقىندىن ھەمكارلىشىدۇ.

ئـاكتىپ رول ئوينـاش بىلـەن بىللـە، بـۇ خـەلقئارالىق تەشـكىلاتلارنىڭ، خىتتـايىنىڭ شـەرقىي تۈركىستاندىكى غـەيرى ئىنسانىي سىياسـىتىگە قارشـى قـارارلار چىقىرىشـىغا، شـەرقىي تۈركىستانغا مەخسۇس كۆزەتكۈچىلـەرنى ئەۋەتىـپ، ۋەقەلـەرنى نەقمەيداندا كۆزىتىش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق دوكۇلات هـازىرلاپ چىقىشىنى ۋە بـۇ دوكۇلاتلارنىـڭ خـەلقارا مـەتبۇئاتلاردا ئېـلان قىلىنىپ، دۇنياۋى جامائەت پىكرى توپلاشنى قولغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىدۇ.

9 . مىللىي قۇرۇلتاينىڭ هوقوق دائىرسى:

(1) مىللـىي قۇرۇلتـاي ــــ شــەرقىي تۈركىســتان مىللــي هەركىتىنىڭ مۇهاجىرەتتىكى ئەڭ يۈكسەك سىياسى ۋە تەشـكىلى ئورگىنى؛

(2) مىللىي قۇرۇلتاي 2 يىلدا بىر قېتىم توپلىنىدۇ؛

(3) مىللـىي قۇرۇلتـاينىڭ رەئىسـى ۋە 2 نەپــەر مۇئـاۋىن رەئىسلىرى مىللـي قۇرۇلتـاي ۋەكىللىرى تـەرىپىدىن سـايلاپ چىقىلىدۇ.

(4) مىللـي قۇرۇلتـاي رەئىسـى ۋە مۇئـاۋىن رەئىسـلىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 2 يىل بولىدۇ، مۇئاۋىن رەئىستىن بىـرى رەئىس ۋەكىلى بولۇپ سايلىنىدۇ.

(5) مىللىي قۇرۇلتاي قارمىقىدىكى تەشـكىلاتلار ئـۆزلىرىنىڭ نىزامنامــە ۋە پۇروگراممىلىرىــدا بەلگىلەنگــەن مەقســەت ۋە ۋەزىپىلىرىنى ئورۇنلاشتا مۇستەقىل هەرىكـەت قىلىـش هوقوقىغـا

(9) شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسىي ، ئىقتىسادى، دىنى ۋە ئىقتىسادى ئەھۋاللىرىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلمىي تەتقىقات مەركەزلىرى ۋە ئورگانلىرىنى قۇرۇشقا تىرىشىدۇ.

(10) خەلقارادىكى جىددى سىياسىي ئۆزگۈرۈشلەرنى ، شۇنداقلا خىتاي ھۆكۈمىتى ۋە شەرقى تۈركىستان ھەققىدە ئوتتۇرغا قويۇلغان نوختۇلۇق مەسىلەرنى ۋاقتىدا تەتقىق قىلىپ ۋە رەتلەپ چىقىپ ، خەلقىمىزگە بىۋاستە ياكى ۋاستىلىق يەتكۈزۈپ تۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

(12) مىللىي قۇرۇلتاي، شەرقى تۈركىستان خەلقى بىلەن تەغدىرداش بولغان تىبەت، ئىچكى موڭغولىيە، مانجۇرىيە خەلقلىرىنىڭ ئۆز تەغدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقوقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەققانى كۈرەشىنى قوللاپ قۇۋۋەتلەيدۇ ۋە ئۇلار بىلەن يېقىندىن ھەمكارلىق مۇناسىۋتى ئورنىتىدۇ.

(13) مىللىي قۇرۇلتاي تۈرلۈك خەلقارالىق كونفىرانسىلارنى ئۇيۇشتۇرۇپ ئىلمىي مۇھاكىمە ۋە خاتىرلەش يىغىنلىرىنى ئۆتكۈزۈش، نامايىش قىلىش، ھەر تۈرلۈك ئاخبارات ۋاستىلىرىدىن پايدىلىنىپ، دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ، شەرقى تۈركىستانغا بولغان دىققەت ـ ئېتىۋارىنى قوزغاشقا، شۇنداقلا شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ تارىخىنى ۋە مەدىنىيتىنى تونۇتۇشقا تىرىشىدۇ.

(14) مىللىي قۇرۇلتاي، ھەر قايسى دۆلەتلەرنىڭ مىللى پارلامېنتلىرى، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ھەرقايسى كومىتىتلىرى، ياۋروپا پارلامېنتى ۋە خەلقارا تەشكىلاتلار بىلەن يېقىن مۇناسىۋەتتە بولۇپ ۋە خەلقارا تەشكىلاتلارغا ئەزا بولۇپ،

(3) ۋەكىل نامزاتلىرى، ھەرقايسى ئەلدە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى ۋە جامائەت ئەرباپلىرىنىڭ ئىچكى سايلىمى ئارقىلىق كۆرسىتىلىپ بېرىلىدۇ. مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ۋەكىللىرى 2 يىلدا بىر قېتىم سايلىنىدۇ. مەلۇم سەۋەپلەردىن ئورنى بوش قالغان ۋەكىللەرنىڭ ئورنىغا، شۇ تەشكىلاتتىن (جامائەتتىن) يېڭى ۋەكىل سايلىنىدۇ.

(4) مىللىي قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ سانى 51 بولۇپ، ھەرقايسى تەشكىلاتلار قۇرۇلتايغا بىردىن 3 كىچە ۋەكىل ئەۋەتىش سالاھىيىتىگە ئىگە، ۋەكىللەر قۇرۇلتاي دائىمىي كومىتېتى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ.

11 . ۋەكىللەرنىڭ ھوقوقى ۋە مەجبۇرىيىتى:

(1) ۋەكىللىك سۈپىتى بىلەن قۇرۇلتاينىڭ پۈتۈن پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىدۇ؛

(2) سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقىغا ئىگە بۇلىدۇ؛

(3) قۇرۇلتاينىڭ ئومومىي يىغىنىدا ۋە قۇرۇلتاينىڭ ئىجرائاتى جەريانىدا ھەرتۈرلۈك پىكىر ۋە تەكلىپ بېرىش ھوقوقىغا ئىگە بۇلىدۇ.

(4) مىللىي قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ مەركىزى كومۇتېتىنىڭ رۇخستىنى ئالماستىن خىتايغا بېرىشى ۋە خىتتاينىڭ ھۆكۈمەت خادىملىرى بىلەن رەسمى ياكى غەيرى رەسمى ئالاقە قىلىشى قەتئى مەنئى قىلىنىدۇ.

ئىكە، ئەمما مىللى قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسى ۋە پروگراممىلىرىغا زىت كەلمەسلىكى كېرەك.

(6) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ سايلاش شەكلى مەخپى ئاۋاز بېرىش ياكى قول كۆتۈرۈپ ئوچۇق ئاۋاز بېرىش ئۇسۇلى بىلەن بولىدۇ. مىللى قۇرۇلتايدا رەھبەرلىككە سايلانغان كىشىلەر جەزمەن ئومومى ۋەكىللەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنىڭ ئاۋازىغا ئىگە بولۇشى كېرەك.

(7) جىددىي ئەھۋال ئاستىدا قۇرۇلتاي مەركىزى كوممۇتېتىت ئەزالىرىنىڭ 3 تە 2 ئاۋاز كۆپلىكى بىلەن ياكى قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنىڭ تەكلىپى بىلەن پەۋقۇلاددە قۇرۇلتاي چاقىرىلىدۇ.

10. مىللى قۇرۇلتاينىڭ ۋەكىللىرى:

مىللى قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىنى ھەم قائىدە - پىرىنسىپلىرىنى ئېتىراپ قىلغان ۋە ئۇنىڭغا رىئايە قىلغان ھەر بىر شەرقى تۈركىستانلىق، مىللى قۇرۇلتايغا ۋەكىل بولۇش سالاھىتىگە ئىگە بولۇپ، ۋەكىللە :

(1) ھەر قايسى دۆلەتلەردە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان شەرقى تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋەكىللىرى؛

(2) مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن يەككە پالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان، ئەمما شەرقى تۈركىستانلىقلار ئىچىدە بەلگىلىك تەسىرگە ئىگە، ۋەتەن مىللەت داۋاسىدا مەلۇم تۆھپىسى بولغان كىشىلەردىن تەشكىل تاپىدۇ؛

توختامنامە ئىمزالىغان ۋە مىللىي قۇرۇلتايغا ۋاكالىتەن بايانات ئېلان قىلغان شەخسلەر ۋەكىللىك سالاھىيتى ئېلىپ تاشلىنىدۇ؛

(7) ۋەكىللىكتىن قالدۇرۇش قارارىنى پەقەتلا ئومۇمىي قۇرۇلتاي ياكى مىللىي قۇرۇلتاي مەركىزى كومىتېتى بەلگىلەيدۇ، ھەر قايسى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى رەھبەرلىرىنىڭ مىللىي قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنى سالاھىيتىدىن قالدۇرۇش ھوقوقى يوق، ئۇلار پەقەتلا ۋەكىللەرنىڭ ۋەكىللىك سالاھىيتىنى ئېلىپ تاشلاش ھەققىدە مىللىي قۇرۇلتاي ياكى مەركىزى كومىتېتقا تەكلىپ بېرىش ھوقوقىغا ئىگە.

13. مىللىي قۇرۇلتاينىڭ كۆنتەرتىبى

مىللىي قۇرۇلتايدا تۆۋەندىكى مەزمونلار كۆنتەرتىپكە قويۇلىدۇ:

(1) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىگە تۈزۈتۈش كىرگۈزۈش ۋە ئۇنى ماقۇللاش؛

(2) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ خىزمەت پروگراممىسىنى تۈزۈپ چىقىش ۋە ئۇنى ماقۇللاش؛

(3) قۇرۇلتاي ئورگانلىرىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى كۆزدىن كەچۈرۈش ۋە ماقۇللاش؛

(4) ۋەزىپىگە تەيىنلىنىدىغان ۋە قالدۇرۇلىدىغانلارنى ماقۇللاش؛

(5) ۋەتەن فوندىنىڭ كىرىم ـ چىقىم ھېساۋىنى كۆزدىن كەچۈرۈش ۋە قۇرۇلتاينىڭ ئومۇمىي خام ـ چوت پىلانىنى ماقۇللاش؛

(5) ۋەكىللەر، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىدە كۆرسىتىلگەن پىرىنسىپ، بەلگىلىمىلەرگە قەتئىي بويسۇنۇشى كېرەك؛

(6) قۇرۇلتاي تەرىپىدىن بېكىتىلگەن ۋەزىپىلەرنى شەرتسىز ئورۇنلىشى كېرەك.

(7) ئۆزلىرى تۇرۇۋاتقان دۆلەتلەردە مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئىززەت ـ ئابروينى مۇھاپىزەت قىلىش مەجبۇرىيىتى بار.

12. ۋەكىللىكتىن قالدۇرۇش

ۋەكىللەرنىڭ سالاھىتىنى ئېلىپ تاشلاش قائىدىلىرى مۇنداق:

(1) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىگە ۋە قائىدە ـ پىرىنسىپلىرىغا بويسۇنمىغان ھەم قارشى چىققانلار؛

(2) مىللىي قۇرۇلتاي تەرىپىدىن ئېتىراپ قىلىنمىغان باشقا تەشكىلاتلارغا ئەزا بولغانلار؛

(3) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ بىرلىك ۋە ئىتتىپاقلىقىغا خىلاپ ھەرىكەت قىلغانلار؛

(4) قۇرۇلتاي تەرىپىدىن سايلىنىپ چىقىلغان رەھبەرلەرگە بويسۇنمىغانلار؛

(5) شەرت ـ شارائىتى بار تۇرۇپ قۇرۇلتاينىڭ قارارلىرىنى ۋە قۇرۇلتاي تاپشۇرغان ۋەزىپىلەرنى ئورۇندىمىغانلار؛

(6) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ قارارى ۋە ھاۋالىسى بولمىغان شارائىتتا ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن ھەر قانداق بىر دۆلەت ، رايون ياكى باشقا بىر تەشكىلات بىلەن شەرتنامە ، كېلىشىم ۋە

بىرىش سالاھىيىتىگە ئىگە. ئۇنىڭ تەكلىپى دائىمىي كومىتېتنىڭ قارارى ياكى ۋەكىللەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنىڭ ماقۇللىقى بىلەنلا كۈچكە ئىگە بولالايدۇ.

(4) مىللىي قۇرۇلتاي نامىدىن ھەرقايسى دۆلەت رەھبەرلىرى بىلەن، خەلقئارا تەشكىلاتلار بىلەن ئالاقە باغلايدۇ، پەقەت خىتاي دائىرلىرى بىلەنلا بولغان ئۇچرىشىشنى دائىمىي كومىتېتنىڭ قارارى ۋە دائىمىي كومىتېت تەرىپىدىن تەيىنلەنگەن ھەيئەتلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا ئېلىپ بارىدۇ، ئۇلاربىلەن ۋەتەن داۋاسىغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر بويىچە شەرتنامە، كېلىشىمنامە ۋە باشقا ھۆججەتلەرنى ئىمزالايدۇ.

(5) مۇئاۋىن رەئىسلەر، رەئىستىن كېيىنكى ئالىي ئىمتىيازلىق خادىملار ھېسابلىنىدۇ. قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى رەئىسنىڭ خىزمىتىگە ياردەمچى بولىدۇ ۋە ماسلىشىپ بېرىدۇ. رەئىس بولمىغان پەۋقۇلاددە ئەھۋال ئاستىدا (ئاغرىپ قالغان، ئىستىپا قىلغان، ۋاپات بولغان ئەھۋال ئاستىدا) رەئىس ۋەكىلى رەئىسكە ۋاكالەتلىك قىلىدۇ.

16 . دائىمىي كومىتېت

(1) دائىمىي كومىتېت ـ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئەڭ ئالىي دائىمىي قارار ۋە رەھبەرلىك ئاپپاراتىدۇر.

(2) دائىمىي كومىتېت — قۇرۇلتاي رەئىسى، مۇئاۋىن رەئىسلىرى، بىر نەپەر مەسلىھەتچى، باش كاتىپ، فوند رەئىسى ۋە قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى تەرىپىدىن سايلانغان 9 نەپەر دائىمىي كومىتېت ئەزاسى بولۇپ، جەمى 15 كىشىدىن تەركىب تاپىدۇ.

(6) قۇرۇلتاينىڭ بايانات ۋە قارارلىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈش ۋە ماقۇللاش؛

14. قۇرۇلتاينىڭ ئورگانلىرى

(1) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئورگانلىرى ـــ قۇرۇلتاي رەئىسلىكى،دائىمى كومىتېت، مەسلىھەتچىلەر كېڭىشى، تەپتىش ھەيئىتى، باش كاتىپلىق، ۋەتەن فوندىدىن تەركىپ تاپىدۇ.

(2) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئورگانلىرى دېموكراتىك پىرىنسىپلارغا تولۇق ئەمەل قىلىدۇ ۋە مىللى قۇرۇلتايدا ۋەكىللەر تەرىپىدىن دېموكراتىك سايلام ئارقىلىق ۋۇجۇتقا چىقىدۇ.

15 . مىللى قۇرۇلتاي رەئىسى ۋە مۇئاۋىن رەئىسلىرىنىڭ ھوقوق دائىرسى

مىللىي قۇرۇلتاي رەئىسىنىڭ ھوقوقى ۋە ۋەزىپىسى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

(1) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئومومى خىزمەتلىرىگە رەھبەرلىك ۋە نازارەتچىلىك قىلىدۇ؛

(2) قۇرۇلتاي قارارلىرىنىڭ ۋە خىزمەت پىروگراممىلىرىنىڭ ئىجرا قىلىنىپ ـ قىلىنمىغانلىقىنى تەكشۈرۈپ بىرتەرەپ قىلىدۇ.

(3) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ۋاقتىنى ئىلگىرى سۈرۈش ياكى كېچىكتۈرۈش، قۇرۇلتاي ئېچىلىدىغان ئورۇننى بەلگىلەش ۋە كۈنتەرتىپنى بېكىتىش، قۇرۇلتاي رەھبەرلىرىنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش ۋاقتىنى ئۇزارتىش ياكى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ھەققىدە تەكلىپ

قارارلىرىنى مەركەز ۋە يېتەكچى ئىدىيە قىلىشقا سەپەرۋەرلىك قىلىدۇ.

(5) ۋەتەن فوندىنىڭ يېرىم يىللىق كىرىم ـ چىقىم ھىساۋاتىنى كۆزدىن كەچۈرىدۇ ۋە ئۇنىڭغا نازارەتچىلىك قىلىدۇ.

(6) دائىمى كومىتېتنىڭ كېيىنكى قېتىملىق يىغىنلىرىنىڭ ۋاقتىنى ۋە ئورنىنى بەلگىلەيدۇ.

(7) دۇنيادىكى ۋە خىتايدىكى جىددى ئۆزگۈرۈشلەرنى كۆزىتىپ، مىللى ئازاتلىق ھەرىكىتىمىزگە بولۇدىغان تەسىرلىرىنى ئانالىز قىلىپ سىياسەت بەلگىلەپ چىقىدۇ.

(8) خىتاي رەسمى دائىرلىرى بىلەن بولىدىغان مۇناسىۋەتلەر ھەققىدە قارار ئالىدۇ.

(9) دائىمى كومىتېت يىغىنلىرىنى ئېچىشتىن ئەڭ كام بولغاندا 15 كۈن بۇرۇن يىغىنىنىڭ كۈنتەرتىبى قۇرۇلتاي رەئىسىنىڭ ئىمزاسى بىلەن مەركىزى كومىتېت ئەزالارغا ئۇختۇرىلىدۇ.

(10) دائىمى كومىتېت يىغىنلىرىغا قۇرۇلتاي رەئىسى بىلەن مەركىزى كومىتېت رەئىسى بىرلىكتە رىياسەتچىلىك قىلىدۇ.

18. مەسلىھەتچىلەر كېڭىشى

(1) مەسلىھەتچىلەر كېڭىشى ـــ مىللى ئازاتلىق ھەرىكىتىمىزگە ئالاھىدە تۆھپە قوشقان، مول تەجرىبىسى بولغان ۋە خەلقىمىزئىچىدە مەلۇم ئىجابى تەسىرى ۋە ئىناۋىتى بولغان شەرقىي تۈركىستانلىقلار ۋە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا

(3) دائىمىي كومىتېت ھەر 6 ئايدا بىر تويلىنىدۇ. جىددىي ئەھۋاللاردا يەۋقۇللادە يىغىلىدۇ.

(4) دائىمىي كومىتېت قارارلىرى، دائىمىي كومىتېت ئەزالىرىنىڭ يېرىمىدىن كۆپىرەكىنىڭ ئاۋازى بىلەن ئېلىنىدۇ (مەلۇم سەۋەپلەردىن يىغىنغا قاتنىشالمىغان ئەزالارنىڭ ئاۋازى يازما شەكلى بىلەن بىلدۈرۈلىدۇ).

(5) دائىمىي كومىتېتنىڭ يىغىنلىرى ـ دائىمىي كومىتېت ئەزالىرىنىڭ يېرىمىدىن كۆپىرەكىنىڭ قاتنىششى بىلەن سالاھىيەتلىك ھىساپلىنىدۇ.

(6) دائىمىي كومىتېت قارارلىرى، قۇرۇلتاي رەئىسى ۋە مەركىزى كومىتېت رەئىسىنىڭ ئورتاق ئىمزالىشى بىلەن ئېلان قىلىنىدۇ.

17 . دائىمىي كومىتېتنىڭ ۋەزىپىلىرى

(1) قۇرۇلتاي نىزامنامىسى ئاساسىدا قارارلارنى قوبۇل قىلىدۇ.

(2) باش كاتىپنىڭ يېرىم يىللىق خىزمەت پۈروگراممىسىنى قاراپ چىقىپ تەستىقلايدۇ. باش كاتىپنىڭ خىزمەتلىرىگە نازارەتچىلىك قىلىدۇ.

(3) مىللىي قۇرۇلتاي قارارلىرىنىڭ ئىجراھاتىنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىدۇ ۋە ئۇنىڭغا نازارەتچىلىك قىلىدۇ.

(4) مىللىي قۇرۇلتاينى كەڭ ئاممىۋىلىققا ئىگە قىلىش ئۈچۈن جامائەت پىكرى توپلايدۇ، خەلقىمىزنى ۋە تەشكىلاتلىرىمىزنى ئىدىيە جەھەتتە ۋە ھەرىكەت جەھەتتە مىللىي قۇرۇلتاينىڭ

(7) دائىمىي كومىتېتنىڭ قارارلىرىنىڭ نىزامنامىگە خىلاپ بولۇپ ـ بولمىغانلىقىنى تەكشۈرۈپ چىقىدۇ ۋە نازامنامىگە خىلاپ كەلسە، قارارلارغا ئېتىراز بىلدۈرىدۇ.

(8) مىللىي قۇرۇلتاينىڭ پائالىيەتلىرىدە دېموكراتىك پىرىنسىپلارنىڭ قانداق ئىجرا قىلىنىۋاتقانلىقىنى تەكشۈرىدۇ.

(9) قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرىدۇ.

20 . باش كاتىپلىق

(1) باش كاتىپلىق ـــ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ تولۇق ھوقوقلۇق دائىمىي ئىش بېجىرىش ئاپاراتىدۇر.

(2) باش كاتىپلىق ـــ مىللىي قۇرۇلتاي ۋە دائىمىي كومىتېتنىڭ قارارلىرىنى ئىجرا قىلىدۇ ۋە ئۇلار ئالدىدا جاۋاپكار بولىدۇ.

(3) باش كاتىپلىق ـــ قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى تەرىپىدىن سايلاپ چىقىلغان بىرنەپەر باش كاتىپ، 1 نەپەر مۇئاۋىن باش كاتىپ ۋە تۆۋەندىكى بۆلۈملەردىن تەركىپ تاپىدۇ:

1. ئىنفورماتسىيون، تەشۋىقات، تەتقىقات باشقارمىسى
2. تاشقى ئالاقىلار باشقارمىسى
3. ئاياللار باشقارمىسى
4. مائارىپ ۋە مەدىنىيەت باشقارمىسى
5. ياشلار باشقارمىسى
6. قانۇن باشقارمىسى
7. ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى

يېقىندىن ھېسداشلىق قىلىۋاتقان چەتئەللىك مۇتەخەسسلەردىن تەشكىل تاپىدۇ.

(2) مەسلىھەتچىلەر كېڭىشى ئەزالىرىنىڭ بىر ـ ئىككى نەپىرى دائىمى كومىتېتنىڭ ئەزاسى بولىدۇ.

(3) مەسلىھەتچىلەر كېڭىشى ـ مىللىي قۇرۇلتاي ۋە قۇرۇلتاينىڭ دائىمى ئاپپاراتلىرىغا ھەرجەھەتتىن مەسلىھەت بېرىدۇ.

19. تەپتىش ھەيئىتى

(1) تەپتىش ھەيئىتى ـ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئەڭ يۇقىرى نازارەت ئورگىنى بولۇپ، قۇرۇلتايغا ۋاكالىتەن پۈتۈن ئورگانلارنىڭ پائالىيەتلىرىگە نازارەت قىلىدۇ.

(2) تەپتىش ھەيئىتى، بىرنەپەر باش تەپتىش ۋە 2 نەپەر تەپتىشتىن تەشكىلى تاپىدۇ. بۇلار قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى تەرىپىدىن سايلىنىدۇ، ئۇلارنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 3 يىل بولىدۇ.

(3) قۇرۇلتاي ئورگانلىرىنىڭ پائالىيەتلىرىنىڭ نىزامنامىگە مۇۋاپىق بولۇپ ـ بولمىغانلىقىنى تەكشۈرىدۇ.

(4) قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ ۋە ئورگانلىرىنىڭ ھەق ـ ھوقۇقىنى قوغدايدۇ.

(5) قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى ۋە ئورگانلىرى ھەققىدىكى شىكايەتنامىلارنى تەكشۈرۈپ دائىمى كومىتېتقا بىلدۈرىدۇ.

(6) ۋەتەن فوندىنىڭ كىرىم ـ چىقىملىرىغا نازارەت قىلىدۇ ۋە فوند ھېساۋىنى تەكشۈرۈپ، قۇرۇلتايغا دوكلات بېرىدۇ.

(8) ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكىلەر بىلەن بولغان بارلىق مەخپىي ئالاقە، خەت ـ چەك، دوكىلات، ئارخىپ ـ بۇيۇملارنى بىۋاستە باشقۇرۇش ھوقوقىغا ئىگە بولۇپ، ئۇنىڭ جاۋابكارلىقىنى ئۈستىگە ئالىدۇ.

(9) باش كاتىپلىق ـ پۈتۈن خىزمەتلىرىدە مىللىي قۇرۇلتاي ئالدىدا تولۇق جاۋابكار بولىدۇ ۋە ئېلىپ بارغان پائالىيەتلىرىدىن قۇرۇلتاي رەئىسى ۋە دائىمىي كومىتېتنى ۋاقتى ـ ۋاقتىدا خەۋەرلەندۈرۈپ تۇرىدۇ، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ تەكلىپ ـ پىكىرلىرىنى جانلىق ئىجرا قىلىدۇ.

(10) باش كاتىپلىق ـ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ پۈتۈن پائالىيەت پىلانلىرىنى تۈزۈپ چىقىپ، قۇرۇلتاي دائىمىي كومىتېتىغا سۇنىدۇ ۋە تەستىقلىتىدۇ.

(11) باش كاتىپلىق ـ خىزمەت جەريانىدا ھەر يېرىم يىللىق خىزمەت پىلانىنى دائىمىي كومىتېتقا سۇنۇپ تەستىقلىتىدۇ.

(12) باش كاتىپلىق تەركىبىدىكىلەرنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 2 يىل. ئۇلار باش كاتىپ ۋە دائىمىي كومىتېت تەرىپىدىن ۋەزىپىگە تەيىنلىنىدۇ ياكى ئېلىپ تاشلىنىدۇ.

22 . ۋەتەن فوندى

(1) ۋەتەن فوندى ـ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئىقتىسادى ئورگىنى بولۇپ، قۇرۇلتاينىڭ پۈتۈن پائالىيەتلىرىنى ئىقتىسات بىلەن تەمىنلەيدۇ.

(2) ۋەتەن فوندىنىڭ بىرنەپەر رەئىسى، 4 نەپەر مۇئاۋىن رەئىسى قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى تەرىپىدىن سايلاپ چىقىلىدۇ.

21 . باش كاتىپلىقنىڭ ۋەزىپىسى ۋە ھوقوقى

باش كاتىپ تۆۋەندىكى ھوقوق ۋە ئىمتىيازلارغا ساھىپ:

(1) مىللىي قۇرۇلتاي دائىمىي كومىتېتىنىڭ خىزمەت پىروگىراممىلىرىنى ئىجرا قىلىدۇ.

(2) مىللىي قۇرۇلتايغا ۋاكالىتەن كۈندىلىك خىزمەتلىرىنى بىجىرىدۇ.

(3) باش كاتىپلىق ـ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ پۈتۈن پائالىيەت خامچوتىنى تۈزۈپ چىقىپ، دائىمىي كومىتېتقا سۇنىدۇ ھەمدە پائالىيەت چىقىملىرى ئۈچۈن تولۇق سالاھىيەت ئالىدۇ.

(4) باش كاتىپلىق ـ پائالىيەت راخسوتلىرىغا ئائىت ھىساۋات دەپتىرىنى ھەر يېرىم يىلدا بىرقېتىم دائىمىي كومىتېتقا تەكشۈرۈش ئۈچۈن سۇنىدۇ.

(5) باش كاتىپلىق ـ مىللىي قۇرۇلتايغا ۋاكالىتەن پۈتۈن خەلقئارا تەشكىلاتلار، دۆلەت ۋە رايونلار بىلەن بىۋاستە ئالاقە باغلايدۇ ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى قۇرالايدۇ.

(6) خەلقئارادىكى ھەرقانداق سورۇندا، شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى نىزامنامىسى ۋە قارارلىرى ئاساسىدا شەرقىي تۈركىستان ۋە مىللىي قۇرۇلتايغا ۋاكالىتەن سۆز قىلىش، باياناتئېلان قىلىش ھوقوقى ۋە سالاھىيىتىگە ئىگە.

(7) مىللىي قۇرۇلتاي تەركىۋىدىكى ھەرقايسى تەشكىلاتلارنىڭ پائالىيەتلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىش، پائالىيەت پۇروگراممىسىغا قارىتا تەكلىپ ـ پىكىر بېرىش ۋە بىر تۇتاش پائالىيەت ئېلىپ بېرىشقا سەپەرۋەرلىك قىلىش سالاھىيىتىگە ئىگە.

4. شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا ھېسداشلىق قىلغان دۆلەت، رايون، خەلقئارالىق تەشكىلات ۋە شەخسلەرنىڭ شەرتسىز ھالدا قىلغان ئىئانىسىنى قوبۇل قىلىدۇ.

23 . مىللى قۇرۇلتاينىڭ ئىجرا قىلىنىشى

قۇرۇلتاي ئۆزىنىڭ پروگراممىلىق ۋەزىپىلىرىنى ئورۇنداپ بولغاندا، قۇرۇلتاينىڭ مەخسۇس قارارى بىلەن (ئومومى ۋەكىللەر سانىنىڭ 3 تە 2 قىسىم ئاۋاز كۆپلىكى بىلەن) تارقىتىلىدۇ ياكى ئىناۋەتسىز قىلىنىدۇ.

قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ ئىمزاسى:

ئىسىم ـ فامىلىسى	... ئىمزا ...

1 . غۇلامىددىن ئەخمەت پاختا (ئامېرىكا)

2 . ئەخمەت ئىگەمبەردى (ئاۋۇستىرالىيە)

3 . ئەنۋەر راخمان (شۋېتسارىيە)

4 . كېرەم شېرىپ (شۋېتسارىيە)

5 . فارۇق سادىق (شۋېتسىيە)

6 . رەھىم (شۋېتسىيە)

(3) ۋەتەن فونىدىغا توپلانغان ئىقتىسات، باش كاتىپنىڭ خامچوت لاھىيەسى ئاساسىدا مىللى قۇرۇلتاي ۋەياكى دائىمى كومۇتېتنىڭ تەستىقى بىلەن چىقىم قىلىنىدۇ.

(4) مىللى قۇرۇلتاينىڭ ھاۋالىسى ياكى ۋەتەن فوندىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا، قۇرۇلتاي تەركىۋىدىكى ھەرقانداق بىر تەشكىلات ياكى شەخسلەرنىڭ قۇرۇلتاي نامىدىن ئىقتىسات توپلىشىغا ۋە چىقىم قىلىشىغا يول قويۇلمايدۇ.

(5) قۇرۇلتاينىڭ نامىدىن توپلانغان ھەرقانداق ئىقتىسات، ئەڭ كېچىككەندە 2 ئاي ئىچىدە ۋەتەن فوندى ھىساۋىغا ياتقۇزۇلۇپ بولۇشى كېرەك.

(6) ۋەتەن فوندى ــ پۈتۈن ئىقتىسادى پائالىيەتلىرىدىن مىللى قۇرۇلتاي ۋە دائىمى كومۇتېت ئالدىدا تولۇق جاۋاپكار بولىدۇ.

(7) ۋەتەن فوندى ــ خىزمەت پىلانىنى تۈزۈپ چىقىپ، مىللى قۇرۇلتاي ۋە مدائىمى كومۇتېتقا تەستىقلىتىدۇ.

(8) مىللى قۇرۇلتاينىڭ پۈتۈن پائالىيەت راخسوتلىرىنى قۇرۇلتاي رەئىسى ۋە فوند رەئىسى ئىمزالايدۇ.

(9) ۋەتەن فوندى ئىقتىسات يىغىشتا تۆۋەندىكى ئۇسوللارنى قوللىنىدۇ:

1. مىللى قۇرۇلتايغا ئەزا تەشكىلاتلاردىن بەدەل پۇلى يىغىدۇ.

2. ھەرخىل تىجارى پائالىيەتلەرنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ.

3. ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلاردىن ئىئانە توپلايدۇ.

21 . ئابدۇجېلىل قاراقاش (گېرمانىيە)

22 . پەرھات مۇھەممىدى (گېرمانىيە)

23 . ئەنىۋەرجان (گېرمانىيە)

24 . مەرھابا ئىسمايىلوۋا (قىرغىزىستان)

25 . سىيىتجان سىيىتوپ (ئۆزبېكىستان)

7 . مۇھەممەت رىزا بېكىن (تۈركىيە)

8 . ئابلىكىم باقى (تۈركىيە)

9 . ھامۇتخان كۆكتۈرك (تۈركىيە)

10 . ئەركىن ئەكرەم (تۈركىيە)

11 . مۇرات ئاخۇنباي (تۈركىيە)

12 . ھاجى ياقۇپ ئانات (تۈركىيە)

13 . ئەركىن ئەمەت (تۈركىيە)

14 . ھۈسەيىن قارى ئىسلامى (سەئۇدى ئەرەبىستان)

15 . دىلبىرىم سامساقوۋا (قازاقىستان)

16 . قەھرىمان غوجامبەردى (قازاقىستان)

17 . سابىت ئابدۇراخمان (قازاقىستان)

18 . گۈلنۇر جالالنوۋا (قازاقىستان)

19 . تۇرسۇن ئىسلام (قىرغىزىستان)

20 . ئەسقەرجان (گېرمانىيە)

قەھرىمان غوجامبەردى (« قازاقىستان ئۇيغۇر ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى)

قۇرۇلتاينىڭ باش تەپتىشى :
تۇرسۇن ئىسلام (« بېشكەك شەھەرلىك ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى » نىڭ رەئىسى)

تەپتىشلەر:
فەرھات ھاسانوپ (« قازاقىستان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزى » نىڭ رەئىسى)
ھامۇتخانكۆكتۈرۈك (« شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى » نىڭ باش كاتىۋى)

قۇرۇلتاي مەسلىھەتچىلەر كېڭىشىنىڭ رەئىسى :
ھاجى ياقۇپ ئانات (31 يىللىق ھاياتى خىتاينىڭ قاراڭغۇ زىندانلىرىدا ئۆتكەن مەشھۇر جامائەت ئەربابىمىز ۋەتارىخچىمىز)

مەسلىھەتچىلەر:
غۇلامىددىن پاختا (ئامېرىكا ئۇيغۇرلار بىرلىكى نىڭ رەئىسى)
سېيىتجان قەيسەر (ئۆزبېكىستان ۋەكىلى)
(ئىزاھات: مەسلىھەتچىلەر كېڭىشىنىڭ باشقا ئەزالىرى قۇرۇلتاي دائىمى كومىتېتى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ)

قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى :

2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللى قۇرۇلتىيىدا ئورگانلارغا سايلاپ چىقىلغانلارنىڭ ئىسىملىكى :

يىغىننىڭ 3 ـ كۈنى، يەنى 10 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنى قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى نىزامنامە ئاساسىدا، بۇقېتىمقى مىللى قۇرۇلتاينىڭ رەھبەرلىك ھەيئىتىنى سايلاپ چىقتى. سايلامدا، خەت ئارقىلىق يوشۇرۇن ئاۋاز بېرىش ۋە قول كۆتۈرۈپ ئوچۇق ئاۋاز بېرىپ سايلاش ئۇسۇللىرى يولغا قويۇلدى، پەقەتلا قۇرۇلتاي رەئىسىنى سايلاش جەريانىدىلا خەت ئارقىلىق يوشۇرۇن ئاۋاز بېرىش ئۇسۇلى قوللىنىلدى، باشقا سايلاملارنىڭ ھەممىسىلا قول كۆتۈرۈپ ئوچۇق ئاۋاز بېرىش شەكلى بىلەن ئېلىپ بېرىلدى.

قۇرۇلتاي ئورگانلىرى ۋە ئۇنىڭغا سايلاپ چىقىلغانلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

قۇرۇلتاي رەئىسى :

ئەنۋەرجان (ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى نىڭ قۇرغۇچى ئەزاسى)

قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى:

ئابدۇجېلىل قاراقاش (شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى نىڭ رەئىسى)

ئابدۇل ئەزىز يۇنۇس (سەئۇدى ئەرەبىستان)

قۇرۇلتاي دائىمىي كومىتېتىنىڭ ئەزالىرى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1. ئەنۋەرجان (گېرمانىيە)
2. ئابدۇجېلىل قاراقاش (گېرمانىيە)
3. ئەسقەرجان (گېرمانىيە)
4. ئابلىكىم باقى (تۈركىيە)
5. سېيىت تىلىانچى (تۈركىيە)
6. ھاجى ياقۇپ ئانات (تۈركىيە)
7. ئەركىن ئەكرەم (تۈركىيە)
8. ئەنۋەر راخمان (شۋېتسارىيە)
9. فارۇق سادىق (شۋېتسىيە)
10. غۇلامىددىن ئەخمەت پاختا (ئامېرىكا)
11. ئەخمەت ئىگەمبەردى (ئاۋۇستىرالىيە)
12. ساۋۇت ئابدۇراخمان (قازاقىستان)
13. قەھرىمان غوجامبەردى (قازاقىستان)
14. دىلبىرىم سامساقوۋا (قازاقىستان)
15. گۈلنۇر جالانوۋا (قازاقىستان)

رەئىسى)

مۇئاۋىن باش كاتىپ:
كېرەم شېرىپ (شىۋىتسارىيەدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ۋەكىلى)
باش كاتىپلىق ـــ قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى تەرىپىدىن سايلاپ چىقىلغان بىرنەپەر باش كاتىپ، 1 نەپەر مۇئاۋىن باش كاتىپ ۋە تۆۋەندىكى 7 باشقارمىدىن تەركىپ تاپىدۇ:

1. ئىنفورماتسىيون، تەشۋىقات، تەتقىقات باشقارمىسى
2. تاشقى ئالاقىلار باشقارمىسى
3. ئاياللار باشقارمىسى
4. مائارىپ ۋە مەدىنىيەت باشقارمىسى
5. ياشلار باشقارمىسى
6. قانۇن باشقارمىسى
7. ئىچكى ئىشلار باشقارمىسى

قۇرۇلتاي ۋەتەن فوندى نىڭ رەئىسى:
سىيت تارانچى (تۈركىيەدىكى شەرقىي تۈركىستان ھەمكارلىق جەمىيتى نىڭ رەئىسى)

ۋەتەن فوندى نىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى :
دىلبىرىم ساماساقوۋا (قازاقىستاندىكى نوزۇگۇم فوندا جەمىيتى نىڭ رەئىسى)
نىغمەت بوساقوپ (قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى نىڭ رەئىسى)
ئابدۇل ئەزىز يۇنۇس (سەئۇدى ئەرەبىستان)

ئىجرالىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ غەزىنىدارى، مۇئاۋىن رەئىسى ۋە رەئىسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن. ئەنۋەرجان رادىيودا خىزمەت قىلىش جەريانىدا ئىشتىن سىرتقى ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ ئەنگلىز تارىخچىسى ئاندىرىۋ فوربىس ئەپەندىنىڭ « شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىستىلاچىلار » دىگەن مەشھۇر تارىخى ئەسىرىنى ئەنگلىزچىدىن تۈرۈكچىگە تەرجىمە قىلىپ نەشىر قىلدۇرۇپ تارقاتقان. ئەنۋەرجان ئەنگلىزچە، گىرمانچە ۋە تۈرۈكچە تىللارنى يۇقۇرى سەۋىيەدە بىلىدۇ.

قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش

ئابدۇجېلىل قاراقاش 1959 - يىلى خوتەننىڭ قاراقاش ناھىيىسىدە تۇغۇلغان، ئۇ، 1966 - يىلىدىن 1972 - يىلىغىچە قاراشەھەر - خاجىڭدا باشلانغۇچ ۋە تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى ئوقۇغان، 1973 - يىلى يەنە قاراقاشقا قايتىپ، 73 - يىلدىن 75 - يىلىغىچە تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى ئوقۇپ تاماملىغاندىن كېيىن، يەرئاستى مەدرىسلەردە 5 يىل ئۇدا دىنى تەلىم ئالغان، 1979 - يىلى ئابدۇجېلىل قاراقاش خوتەندىن ئىلىغا كېلىپ يەرلەشكەن ۋە ئىلى رايونىدا تاكى 83 - يىلىغا قەدەر بىرتەرەپتىن دىنى تەتقىقات ۋە دىنى خىزمەتلەر بىلەن شۇغۇللانسا، يەنە بىر تەرەپتىن يوشۇرۇن قۇرئان كۇرۇسلىرىدا باللارغا دىنى دەرس بەرگەن، ئىلىدا دىنى پائالىيەت بىلەن شۇغۇللۇنۇش جەريانىدا دىنى ئەسەرلەرنىڭ ئىنتايىن كامچىللىقىنى چوقۇر ھېس قىلغان ئابدۇجېلىل ئەپەندى،

قۇرۇلتاينىڭ بىرقىسىم رەھبەرلىرىنىڭ قىسقىچە تەرجىمەھالى:

قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجان

مەركىزى گېرمانىيەدىكى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ قۇرغۇچى ئەزالىرىنىڭ بىرى بولغان ئەنۋەرجان 1949 ـ يىلى غۇلجا شەھرىدە تۇغۇلغان، 1956 ـ يىلدىن 1960 ـ يىلغىچە غولجىدا باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇغان، 60 ـ يىلدىن 61 ـ يىلغىچە غۇلجا تىببى مەكتەپىنىڭ تەييارلىق سىنىپىدا بىلىم ئاشۇرغان، 62 ـ يىلدىن 67 ـ يىلغىچە ئافغانىستاندا تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇغان، 1970 ـ يىلدىن 72 ـ يىلغىچە تۈركىيە ئارمىيىسىدە ئەسكەر بولغان، 1972 ـ يىلدىن 74 ـ يىلغىچە تۈركىيەدە تىجارەت بىلەن شۇغۇللانغان، ئەنۋەرجان 1975 ـ يىلى تۈركىيەدىن گېرمانىيەگە كېلىپ ئورۇنلاشقان ۋە 1975 ـ يىلدىن 1995 ـ يىلغىچە ئامېرىكا تەرىپىدىن گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدە تەسىس قىلىنغان « ئازاتلىق رادىيوسىدا خىزمەت قىلغان ۋە كېيىنكى 5 يىلدا مەزكۇر رادىيونىڭ ئۆزبېكچە بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بولۇپ ئىشلىگەن، بۇجەرياندا ئۇ، ئامېرىكىنىڭ ئىندىئانا ئۇنىۋېرسىتىتىدە سىياسى پەنلەر بويىچە مەخسۇس بىلىم ئاشۇرغان، ئەنۋەرجان ھازىرغا قەدەر « 1 ـ نۆۋەتلىك خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، « شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغولىستان خەلقلىرى بىرلىكى »

1992 ـ يىلىدىن ئېتىبارەن ئۆزى تۈزگەن ئۇيغۇرچە پىروگراممىنى ئارقىلىق دەسلەپكى قەدەمدە بەزى دىنىي ئەسەرلەرنى بېسىپ نەشر قىلىشقا باشلىدى ۋە بۇجەريانىدا ، « لوقمان ھېكىمنىڭ 100 نەسىھىتى »، « جەۋامىئۇل كەلىم » ... قاتارلىق كىتاپلارنى ئۆزى بېسىپ نەشر قىلدۇرۇپ تارقاتتى، 1994 ـ يىلىدىن ئېتىبارەن ئۇ، پەسىللىك دىنى، سىياسىي ۋە ئىلمىي ژورنال — « تامچە » نى نەشر قىلىشقا باشلىدى ۋە ھازىرغا قەدەر بۇ ژورنال جەمئى 10 سان نەشر قىلىنىپ، ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى خەلقىمىزنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشتى. 1996 ـ يىلى ئابدۇجېلىل ئەپەندىنىڭ شەخسەن رىياسەتچىلىكىدە « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى »، 1998 ـ يىلى 8 ـ ئايدا « گېرمان ـ ئۇيغۇر دوستلۇق جەمىيتى » قۇرۇلدى، 1999 ـ يىلى 3 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنىدىن ئېتىبارەن ئۇنىڭ بىۋاستە باشقۇرۇشىدا « ئۇچقۇن » ھەپتىلىك گېزىتى نەشر قىلىنىشقا باشلىدى.

ئابدۇجېلىل ئەپەندى 1996 ـ يىلى گېرمانىيەدە چاقىرىلغان تۇنجى نۆۋەتلىك « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » دا قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ سايلانغان ئىدى، 1998 ـ يىلى ئىستانبۇلدا قۇرۇلغان « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولۇپ سايلانغان. ھازىر ئۇ، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى، « گېرمان ـ ئۇيغۇر دوستلۇق جەمىيتى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىس، « ئۇچقۇن » ھەپتىلىك گېزىتى بىلەن « تامچە » ژورنىلىنىڭ ساھىبى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىپ كەلمەكتە، ئۇ، بۇقېتىم گېرمانىيەدە چاقىرىلغان 2 ـ نۆۋەتلىك «

يوشۇرۇن مەتبە قۇرۇپ دىنىي ۋە تارىخىي ئەسەرلەرنى نەشىر قىلدۇرۇپ تارقىتىش غايىسى بىلەن، 1983 ـ يىلى باسما زاۋۇتلىرى بىلەن ئالاقىلىشىش ئۈچۈن شاڭخەيگە باردى ۋە تاكى 86 ـ يىلىغا قەدەر شاڭخەي شەھرىدە قېلىپ، بىرتەرەپتىن شاڭخەيدە تىجارەت بىلەن تۇرىۋاتقان ئۇيغۇرلارغا دىنىي تەلىم ـ تەربىيە بېرىپ ئۇلارغا ئىماملىق قىلسا، يەنەبىر تەرىپتىن بەزى مەتبەلەر بىلەن مۇناسىۋەت ئورنۇتۇپ، 30 مىڭ پارچىدىن ئارتۇق دىنىي كىتاپنى باستۇرۇپ، بۇكىتاپلارنى ۋەتەن ئىچىگە كەڭ دائىرىدە تارقاتتى.

1986 ـ يىلى ئابدۇجېلىل ئەپەندى يەرئاستى مەتبەنى كۆچەيتىش ۋە چەتئەللەردە ئوقۇغۇچى تەربىيلەش مەسلىسى ھەققىدە تاشقى دۇنيادىكى ئۇيغۇرلار بىلەن ئالاقىلىشىش مەقسىدىدە چەتئەلگە چىققان ئىدى، ئەمما شارائىتنىڭ چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن ئۇ چەتئەلدە قېپ قېلىشقا مەجبۇر بولدى ۋە 1987 ـ يىلى 2 ـ ئايدا گېرمانىيەنىڭ ميونخىن شەھرىگە كېلىپ ئورۇنلاشتى. ئەمما ئابدۇجېلىل ئەپەندى ئۆزىنىڭ ئەسلى غايىسىدىن ئەسلا ۋاز كەچمىدى، ئۇ، 1987 ـ يىلدىن 90 ـ يىلغىچە ميونخىندىكى تۈرك جەمىيەتلىرىدە ۋە جامىلىرىدە ئىمام ـ مايزىنلىق قىلىپ، تۈرك قېرىنداشلىرىغا دىنىي جەھەتتىن تەلىم بەردى، 1990 ـ يىلدىن ئېتىۋارەن ئۇ كومپيۇتۇر تېخنىكىسىنى ئۆگۈنۈشكە كىرىشىپ، 91 ـ يىلغىچە كېچە ـ كۈندۈز تىرىشىش ئارقىلىق ئاخىرى كومپيۇتۇردا ئۇيغىچە ھەرىپنى ياساپ چىقىپ، ئۇنى مەخسۇس پۇروگراملاشتۇردى، بۇ، تاشقى دۇنيادا ياساپ چىقىلغان تۇنجى ئۇيغۇرچە ئېلىكتىرونلۇق خەت نۇسخىسى ئىدى. ئابدۇجېلىل ئەپەندى

ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى بولۇپ سايلاندى ۋە ھازىرغا قەدەر شۇ ۋەزىپىسىنى ئۆتەپ كەلمەكتە. قەھرىمان غوجامبەردى 1998 ـ يىلى ئىستانبۇلدا قۇرۇلغان « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ سايلانغان. ھازىرغا قەدەر ئۇنىڭ 50 پارچىدىن ئارتۇق سىياسىي ـ ئىلمىي ماقالىسى تۈرلۈك مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنغان. ئۇ ھازىر ئايالى ۋە ئىككى بالىسى بىلەن بىرگە ياشىماقتا.

قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىپى ئەسقەرجان

قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىپى ئەسقەرجان 1958 ـ يىلى شەرقىي تۈركىستاننىڭ غۇلجا شەھرىدە تۇغۇلغان، 1961 ـ يىلى ئائىلىسى بىلەن بىرگە ئافغانىستانغا كېلىپ ئورۇنلاشقان، 1967 ـ يىلى يەنە ئائىلىسى بىلەن بىرگە تۈركىيەنىڭ قەيسىرى شەھرىگە كېلىپ يەرلەشكەن، ئۇ، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 1 ـ يىللىقىنى ئافغانىستاندا، داۋامىنى ۋە تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ 3 ـ يىلىقىغا قەدەر قەيسىرى شەھرىدە ئوقۇغان، 1975 ـ يىلى شىمالى قىبرىس تۈرك جۇمھۇرىيىتىگە ئوقۇغۇچى بولۇپ بېرىپ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ داۋامىنى ۋە تولۇق ئوتتۇرىنى قىبرىسنىڭ پايتەختى لەپكوشا شەھرىدە ئوقۇپ پۈتتۈرگەندىن كېيىن، 1978 ـ يىلى ئۇنىۋېرسىتىتتا ئوقۇش ئۈچۈن گېرمانىيەگە كېلىپ ئورۇنلاشقان. ئەسقەرجان گېرمانىيەدە ئىقتىسات فاكولتىتىنى تاماملىغاندىن كېيىن، 1989 ـ يىلى مىيونخىن شەھەرلىك ھۆكۈمەتكە مەمۇرى خادىم بولۇپ ئىشقا كىردى، ئۇ يەنە 1993 ـ يىلدىن 1995 ـ يىلغىچە ئالىي دەرىجىلىك مەمۇرى

شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ سايلاندى. ھازىر ئۇ ئايالى ۋە 3 پەرزەنتى بىلەن بىرگە ياشىماقتا.

قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قەھرىمان غوجامبەردى

قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قەھرىمان غوجامبەردى — 1946 ـ يىلى قازاقىستاننىڭ ئالمۇتا ۋىلايىتىدە تۇغۇلغان، ئۇ، ئۆزى تۇرۇۋاتقان رايوندىكى قازاق ئوتتۇرا مەكتۈپدە تولۇقسىز ۋە تولۇق ئوتتۇرنى تاماملىغاندىن كېيىن، موسكۋادىكى ئالى ھەربى ئوقۇتۇش يۇرتىدا ئوفىسسەرلىك ۋە ھەربى كوماندىرلىق كەسپى بويىچە مەخسۇس تەلىم كۆرگەن. ئۇ، 1964 ـ يىلدىن 1990 ـ يىلغىچە سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىدە ۋىزۋوت، روتا، باتالىيون كوماندىرى، پولىك شتاپ باشلىقى، دىۋىزىيە ئوپىراتىۋ پولىمىنىڭ باشلىقى ... قاتارلىق ئىنتايىن موھىم ۋەزىپىلەردە بولغان، 1990 ـ يىلى ئۇ ھەربى ۋەزىپىسىدىن ئىستىپا بەرگەن، ئۇنىڭ ھەربى ئۇنۋانى ــ پود پولكولنىك.

قەھرىمان غوجامبەردى 1991 ـ يىلى قازاقىستان ئاكادېمىيەسىنىڭ ئۇيغۇرشۇناسلىق ئىنستىتوتىغا ئىلمى خادىم سۈپىتىدە ئىشقا كىرگەن ۋە 93 ـ يىلىغا قەدەر مۇشۇ خىزمەتتە بولغان. 1992 ـ يىلى قەھرىمان غوجامبەردى « ئۇيغۇرلارنىڭ جۇمھۇرىيەتلەر ئارا ئىتتىپاقى » غا پرېزىدېنت بولۇپ سايلانغان، 94 ـ يىلى ئۇ يەنە 2 ـ قېتىم بۇ تەشكىلاتقا پرېزىدېنت بولۇپ سايلاندى. 1995 ـ يىلى ئۇ قازاقىستاندىكى «

دۆلەتلىك ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ قانۇنشۇناسلىق فاكولتېتىدا ئوقۇغان ۋە ئۇنىۋېرسىتېتنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، 1972 ـ يىلدىن 1996 ـ يىلغىچە قىرغىزىستاندا سوتچى، ئادۋوكات، قىرغىزىستان قارا پالتا شەھەرلىك ھۆكۈمەت قارمىقىدىكى قانۇن باشقۇرۇش بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ... قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن ۋە 1996 ـ يىلى پېنسىيەگە چىققان، ئۇ، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسان ھەق ـ ھوقۇقلىرىنى قوغداش مەقسىدىدە، 1997 ـ يىلى قىرغىزىستاندا « بېشكەك شەھەرلىك ئىنسان ھوقۇقىنى قوغداش (دېموكراتىيە) » تەشكىلاتىنى قۇرۇپ چىقتى ۋە ئۇنىڭ رەيىسى بولۇپ سايلاندى.

قۇرۇلتاي سىياسى مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ رەئىسى ھاجى ياقۇپ

« ھاجى ياقۇپ » دىگەن بۇ ئىسىم، پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە ئىنتايىن تونۇش بىر ئىسىم، مەشھۇر جامائەت ئەربابىمىز ۋە تارىخچىمىز ھاجى ياقۇپ ئاكا بۇيىل 79 ياشتا بولۇپ، ئۇنىڭ ھاياتىنىڭ 31 يىلى تۈرمىلەردە، جازا لاگىرلىرىدا ئۆتكەن، ھاجى ياقۇپ ئاكا شەرقىي تۈركىستان تارىخىدا ئابدۇل ئەزىز مەخسۇمدىن قالسا ئۇيغۇرلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ ئۇزۇن تۈرمىدە ياتقان شەرقىي تۈركىستانلىق بولۇپ ھىساپلىنىدۇ. ھاجى ياقۇپ ئاكىنىڭ دەسلەپكى تۈرمە ھاياتى 1939 ـ يىلى باشلانغان بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇ خوتەن گېزىتخانىسىنىڭ مۇدىرى ۋە باش مۇھەررىرى ئىدى، شىڭشىسەي ئۇنى « ياپونىنىڭ جاسوسى » دىگەن تۆھمەت بىلەن قولغا

خادىم يېتىشتۈرۈش ئاكېدېمىيەسىدە ئوقۇدى، شۇندىن كېيىن ئەسقەرجان مىيونخىن شەھەرلىك ھۆكۈمەت قارمىقىدا يۇقىرى دەرىجىلىك خادىم ۋە بىر بۆلۈمنىڭ مۇدىرى بولۇپ خىزمەت قىلىپ كەلمەكتە.

ئەسقەرجان ھازىرغا قەدەر « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ قۇرغۇچى ئەزاسى ۋە غەزىنىدارى، باش كاتىۋى ۋە رەئىسى، 1998 ـ يىلى تۈركىيەدە قۇرۇلغان « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللى مەركىزى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، « شەرقىي تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى تەييارلىق كومىتېتى » نىڭ رەئىسى ، « شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغولىستان خەلقلىرى ئىتتىپاقى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ... قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن.

قۇرۇلتاينىڭ باش تەپتىشى تۇرسۇن ئىسلام

قۇرۇلتاينىڭ باش تەپتىشى تۇرسۇن ئىسلام 1936 ـ يىلى 5 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ غۇلجا شەھىرىدە ئىشچى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن، 1943 ـ يىلدىن 1952 ـ يىلغىچە باشلانغۇچ، تولۇقسىز ۋە تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى غۇلجا شەھىرىدە تاماملىغان، 1952 ـ يىلدىن 1954 ـ يىلغىچە ئۈرۈمچىدىكى « ئۆلكىلىك سودا ـ ئىقتىسات تېخنىكومى » دا ئوقۇغان، 1954 ـ يىلدىن 55 ـ يىلى 6 ـ ئايغىچە غولجا شەھەرلىك يىپ ماللار سودا شىركىتىدە ماگازىن مۇدىرى بولۇپ ئىشلىگەن، ئۇ، 1955 ـ يىلى 7 ـ ئايدا قىرغىزىستانغا كېلىپ ئورۇنلاشقان، 1966 ـ يىلدىن 1972 ـ يىلغىچە قىرغىزىستان

« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ قارارى

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنىدىن 16 ـ كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدە 2 ـ نۆۋەتلىك « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى مۇۋاپىقىيەتلىك ھالدا چاقىرىلدى. قۇرۇلتاي ئاياقلاشقاندا، قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجان، مىللىي قۇرۇلتاي دائىمىي كومىتېتى نامىدىن تۆۋەندىكى قارارلارنى ئېلان قىلدى:

1. ۋەتىنىمىزنىڭ نامى ـ شەرقىي تۈركىستاندۇر؛

2. شەرقىي تۈركىستاننىڭ دۆلەت گېربى ۋە مىللىي بايرىقى ـ 1933 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى قەشقەردە قۇرۇلغان مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنغان دۆلەت گېربى ۋە ئاي ـ يۇلتۇزلۇق كۆك بايراقتۇر؛

3. مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئاساسىي مەقسىدى ـ شەرقىي تۈركىستاننىڭ مىللىي مۇستەقىللىق كۈرىشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتىن ئىبارەت بولۇپ، بىز شۇنىڭغا ئىشىنىمىزكى، شەرقىي تۈركىستان خەلقى پەقەتلا تولۇق مۇستەقىللىقنى قولغا ئېلىش ئارقىلىقلا ھەقىقىي ئەركىنلىك ۋە بەختكە ئېرىشەلەيدۇ؛

ئېلىپ تۈرمىگە تاشلىدى ۋە 45 - يىلى تۈرمىدىن چىقتى،
ئارىدىن 4 يىل ئۆتۈپ، يەنى 1949 - يىلى 12 - ئايدا يەنە
پانتۈركىسىزىمچى ، پانئىسلامىزىمچى دىگەن قالپاق بىلەن
قولغا ئېلىنىپ تۈرمىگە تاشلاندى ۋە شۇ ياتقانچە قالپاق -
ئۈستىگە قالپاق كەيگۈزۈلۈپ، تاكى 70 - يىللارنىڭ ئاخىرىغا
قەدەر ئىزچىل هالدا تۈرمىلەردە ۋە جازا لاگىرلىرىدا قامالدى. ئۇ
تۈرمىدىن چىققاندىن كېيىن، شىنجاڭ ئۈنىۋېرسىتىتى نىڭ
تىل فاكولتىتىغا ئوقۇتقۇچىلىققا ئورۇنلاشتۇرۇلدى، هاجى
ياقۇپ ئاكا داۋاملىق تۈردە خىتاي دائىرىلىرىنىڭ نازارىتىگە،
سىياسى ۋە روهى جەهەتتىكى بېسىمىغا ئۇچراپ كەلگەنلىكى
ئۈچۈن، 1996 - يىلى يوشۇرۇن هالدا ۋەتەندىن ئايرىلىپ،
تۈركىيەگە كېلىپ ئورۇنلاشتى ۋە هازىر تۈركىيە تارىخ تەتقىقات
ئورنىدا تەتقىقاتچى بولۇپ ئىشلىمەكتە. مىللى ئۇستاز هاجى
ياقۇپ ئاكا، شەرقىي تۈركىستاندا ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان داۋام
قىلىپ كېلىۋاتقان پانتۈركىسىزىمچىلىق (مىللەتچىلىك)
ئېقىمىنىڭ ئاساسلىق ۋەكىللىرىنىڭ بىرى بولۇپ،
پانتۈركىسىزىملىق ئىدىيىسى - خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى
ئۈچۈن باشتىن - ئاخىر ئەڭ زور تەهدىتلەرنىڭ بىرى بولۇپ
كەلمەكتە.

8. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە ئوخشاش خىتاينىڭ بېسىمى ۋە زۇلمى ئاستىدا ياشاۋاتقان تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش يولىدىكى ھەققانىي كۆرەشلىرىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدۇ ۋە ئۇلار بىلەن ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەمكارلىقىنى ئۈزلۈكسىز ھالدا كۈچەيتىشكە تىرىشىدۇ، شۇنداقلا خىتاي ھۆكۈمىتىنى شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيەدىكى تاجاۋۇزچىلىق ۋە مۇستەملىكىچىلىكىدىن دەرھال ۋاز كېچىشكە، بۇ مەملىكەتلەردىكى مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەشتەك ھەققانىي ھوقۇقىنى ئېتىراپ قىلىشقا چاقىرىدۇ؛

9. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ مىللىي داۋايىمىزنى خەلقئارا سەھنىگە ئېلىپ چىقىپ، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ھەرقايسى تارماقلىرىغا، دۇنيا ئىسلام كونفىرانسى، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى ۋە باشقا خەلقئارالىق تەشكىلاتلارغا، شۇنىڭدەك دۇنيا دۆلەتلىرىگە يەتكۈزۈپ، ئۇلارنىڭ قوللىشىنى ۋە ياردىمىنى قولغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىدۇ؛

10. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ 1996 ـ يىلى گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھىرىدە قۇرۇلغان « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ پائالىيەتلىرىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدۇ ۋە ئۇلار بىلەن بولغان ھەمكارلىقىنى داۋاملاشتۇرىدۇ، شۇنداقلا ياشلار قۇرۇلتىيىنىڭ ئۆزىنىڭ نىزامنامىسىگە ماس ھالدا مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ياشلار كومىتېتى سۈپىتىدە يەر ئېلىپ پائالىيەت ئېلىپ بېرىشىنىڭ، مىللىي داۋايىمىزنى يەنىمۇ

4. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ مۇھاجىرەتتىكى ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي ئازاتلىق ھەرىكىتىنىڭ خەلقئارادىكى بىردىن ـ بىر تولۇق ھوقۇقلۇق قانۇنىي ۋەكىلى ھېساپلىنىدۇ، ئۇ، ۋەتىنىمىزنىڭ ۋە مىللىتىمىزنىڭ [illegible]رىگە مۇناسىۋەتلىك بارلىق ئىشلاردا سۆھبەت ئۆتكۈزۈش، كېلىشىم تۈزۈش، ئىمزالاش، بېكار قىلىش، ئاخبارات ياكى باياناتلارنى ئېلان قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە، مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ خىتاي ئىچىدە يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان ھەرقانداق پەۋقۇلئاددە زور بىر سىياسىي ئۆزگىرىشنى نەزەردە تۇتقان ھالدا، ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللىي ئازاتلىق ھەرىكىتىمىزنىڭ ستراتېگىيەسىنى، تاكتىكىسىنى بەلگىلەيدۇ ۋە ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ؛

5. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ شەرقىي تۈركىستاندا خەلقىمىز تەرىپىدىن ئېلىپ بېرىلىۋاتقان بارلىق مۇستەقىللىق ۋە ئەركىنلىك كۈرەشلىرىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدۇ ۋە ئۇنىڭغا ماسلىشىپ ھەرىكەت قىلىدۇ؛

6. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ تاشقى دۇنيادا شەرقىي تۈركىستان مىللىي ھەرىكىتى ئۈچۈن خىزمەت قىلىۋاتقان بارلىق تەشكىلات ۋە شەخسلىرىمىزنى ئورتاق غايە ئاستىدا قۇرۇلتىيىمىز ئەتراپىدا بىرلەشتۈرۈشكە تىرىشىدۇ؛

7. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆزتەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلغان ۋە ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلغان، خىتايدىكى كوممۇنىستىك رېجىمغا قارشى پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان خىتاي دېموكراتىك تەشكىلاتلىرى ۋە زاتلىرى بىلەن ھەمكارلىشىدۇ؛

مىللىي قۇرۇلتاي خىتاپنامىسى

(مەزكۇر خىتاپنامە، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ 10 - ئاينىڭ 16 - كۈنى چۈشتىن كېيىن ئۆتكۈزۈلگەن يېقىلىش مۇراسىمىدا قۇرۇلتاي نامىدىن ئېلان قىلىندى)

ئالدى بىلەن ، ئانا ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى بارلىق قېرىنداشلىرىمىزغا، بىزگە خوشنا قېرىنداش ئەللەردە ياشاۋاتقان ۋە دۇنيانىڭ 6 قىتئەسىدىكى 20 دىن ئارتۇق دۆلەتلەردە مۇھاجىر بولۇپ ياشاۋاتقان بارلىق يۇرتداشلىرىمىزغا ھۆرمەت بىلەن ئالى سالام يوللايمەن!

بارچە يۇرتداشلىرىمىزنى يېقىن تارىخىمىزدا يۈزبەرگەن موھىم، ئىجابى بىر يېڭىلىق بىلەن تەبرىكلىيمەكچىمەن، بۇ يېڭىلىق بولسا - شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسانى ھەق - ھوقوقلىرىنى، جۈملىدىن، مىللى، دىنى، مەدىنى، ئىجتىمائى ۋە شۇنىڭدەك سىياسى ھوقوقلىرىنى قوغداش ھەم خەلقىمىزنىڭ ئۆز ۋەتىنىدە ئەركىن ۋە ھۆر ياشىشىنى قولغا كەلتۈرۈش مەقسىدىدە قۇرۇلغان رەسمى ۋە قانۇنلۇق خەلقئارالىق تەشكىلاتىمىزدىن ئىبارەتتۇر، بۇ تەشكىلاتىمىزنىڭ نامى - « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللى قۇرۇلتىيى » دىن ئىبارەت!

مىللىي قۇرۇلتىيىمىز، تۈرلۈك سەۋەپلەر بىلەن ھەرقايسى دۆلەتلەردە مۇھاجىرەتتە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز تەشەببۇسى بىلەن ۋە ھەرتۈرلۈك پىداكارلىقلىرى بىلەن ۋۇجۇتقا

كۆچلەندۈرىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ، مىللىي قۇرۇلتىيىمىز، ياشلار قۇرۇلتىيى رەھبەرلىك ئورگىنىنى ئەڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە بۇ يولدا ئىجابىي قەدەم تاشلاشقا چاقىرىدۇ ۋە قۇرۇلتاي رەھبەرلىك ئورگىنىمىزمۇ بۇ مەقسەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئەمەلىي ھەرىكەتكە كىرىشىدۇ؛

11. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ چەتئەللەردە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئارىسىدا تىل، دىن، تارىخ، مەدەنىيەت ـ سەنئەت، ئۆرپ ـ ئادەت قاتارلىق مەدەنىي مىراسلىرىمىزنى پىرپۈتۈن ھالدا ساقلاپ قېلىش ۋە ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلىشنى موھىم مەقسەتلىرىنىڭ بىرى قىلىدۇ ۋە بۇھەقتە پىلانلىق ھەم قەدەمباسقۇچلۇق ھالدا پائالىيەت ئېلىپ بېرىشقا تىرىشىدۇ؛

مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ مىللىي داۋايىمىزغا ۋە كەلگۈسىدە ۋەتىنىمىزگە يارامىلىق ئىختىساس ئىگىلىرىنى يېتىشتۈرۈپ چىقىش ئۈچۈن، چەتئەللەردە ياشاۋاتقان ياش ـ ئۆسمۈرلىرىمىزنى شەرت ـ شارائىتىمىز يارىبەرگەن دائىرە ئىچىدە تۈرلۈك مائارىپ ۋە ئىقتىسادى ئىمكانلار بىلەن تەمىنلەشكە تىرىشىدۇ؛

12. مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ بۇقېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ مۇۋاپىقيەتلىك چاقىرىلىشىغا ئالاھىدە كۈچ سەرىپ قىلغان ۋە قۇرۇلتايغا ساھىپخانلىق قىلغان ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى گە، دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى غا، شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى گە ۋە تۈركىيە، ئاۋۇستىرالىيە، ئامېرىكا، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، شۋېتسىيە، شۋېتسارىيە ۋە سەئۇدى ئەرەبىستان قاتارلىق دۆلەتلەردىكى تەشكىلات ۋە شەخسلىرىمىزگە ئالاھىدە رەخمەت ئېيتىدۇ!

مىللىي داۋايىمىز بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان ھەركىم ئۆزىنىڭ ئائىلە تۇرمۇشىنى قامدىغاندىن سىرت، قالغان ۋاقىتلىرىدا پۈتۈن كۈچى بىلەن ۋەتەن - مىللەت ئۈچۈن خالىسانە ھالدا خىزمەت قىلىپ كەلمەكتە) . ئەپسۇسكى، ھەرقايسى ئەللەردىكى كۆپ ساندىكى تەشكىلات ۋە شەخسلىرىمىز بىر - بىرى بىلەن تولۇق ئالاقە ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى ئورنىتالماي تارقاق ھالدا پائالىيەت قىلىپ كەلگىنى ئۈچۈن، خەلقئارا سىياسىي سەھنىلەردە تولۇق بىر نەتىجە يارىتالمىدۇق. بىزنىڭ مەقسىدىمىز، مانا مۇشۇ تارقاق كۈچلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۇيۇلتاشتەك مۇستەھكەم بىرلەشتۈرۈپ، بىر يەكدىل قول چىقىرىپ، مىللىي داۋايىمىزنى خەلقئارا سەھنىلەرگە مۇۋاپىقىيەتلىك ھالدا ئېلىپ چىقىشتىن ئىبارەتتۇر! شۇنىڭغا ئىشىنىمىزكى، يېڭى قۇرۇلغان بۇ تەشكىلاتىمىز ئارقىلىق، نۆۋەتتە ئېلىپ بېرىۋاتقان ئىشلىرىمىزنىڭ ئۈنۈمى تەبىئىي ھالدا بىرنەچچە ھەسسە يۇقىرى كۆتۈرۈلگۈسى! چۈنكى بىز بۇ مىللىي قۇرۇلتاي ئارقىلىق، ھەرقايسى جەھەتلەردىكى مەۋجۇت كۈچىمىزنى كۈچەيتكەن بولدۇق. ئەمما، خىزمەتلىرىمىزنىڭ تېخىمۇ ئۇتۇقلۇق بولۇشى ۋە خەلقئارا سەھنىلەردە ئۆزىمىزگە لايىق ئورۇننى ئىگەللىشىمىز - ئەلۋەتتىكى بىزنىڭ بىرلىك - باراۋەرلىكىمىزگە، ئۆزئارا سەممىيىتىمىزگە، تىرىشچانلىقىمىزغا، ئىقتىسادىي كۈچىمىزگە ۋە پىداكارلىقىمىزغا باغلىق!

تاشقى دۇنيادا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى - ئۆزلىرى تۇرىۋاتقان ھەرقايسى ئەللەردە مىللىي مۇجادىلىمىزنىڭ تەرەققىياتىنى نەزەردە تۇتقان ھالدا تەشكىلاتلىنىشقا قاراپ يۈزلىنىشىمىز ۋە بۇ يول بىلەن مىللىي

كەلدى. بۇ قۇرۇلتىيىمىزنى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئەركىن، دېموكراتىك ياۋروپا ئەللىرىنىڭ بىرىدە رەسمى تەشكىلات سۈپىتىدە قانۇنلۇق تىزىمغا ئالدۇردۇق.

بىز بۇ يېڭى ئورگىنىمىزنى قۇرۇش ئارقىلىق، چەتئەللەردە ۋەتەن داۋاسى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان باشقا تەشكىلاتلىرىمىزنى ۋە بەزى سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن يەككە ھالدا ئۆز ئالدىغا پائالىيەت قىلىپ كېلىۋاتقان ۋەتەنپەرۋەر زاتلىرىمىزنى بىر ئومومى ئۇيۇشما ئىچىدە ئاساسى جەھەتتىن بىرلەشتۈرگەن بولدۇق!

ئەسلىدە تاشقى دۇنيادا ياشاۋاتقان بارلىق ئۇيغۇر ئەۋلاتلىرى ۋەتەنپەرۋەردۇر، ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى باللىق چاغلىرىدىن تارتىپلا ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى بىلەن چوڭ بولغان بولسا، يەنە بىر قىسمى چەتئەللەردە مۇھاجىر بولۇپ يۈرۈپ ۋەتەنسىزلىكنىڭ دەرت ـ پىراقىنى يەتكىچە تارتقاندىن كېيىن ئۆز ۋەتىنىنىڭ قەدرىگە يەتكەنلەردىن ئىبارەتتۇر. ئۇلارنىڭ ھەممىسى دىگۈدەك چامىسىنىڭ يېتىشىچە يا تەشكىلاتلارنىڭ ئىچىدە تۇرۇپ ۋەياكى يەككە ھالدا ۋەتىنىمىزنىڭ مۇستەقىللىقىنى ۋە خەلقىمىزنىڭ ھۆر ـ ئازاتلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش غايىسى بىلەن، ھەرقايسى ھۆر ۋە دېموكراتىك ئەللەردە ئىمكانىيىتىنىڭ بېرىچە تىرىشچانلىق كۆرسۈتۈپ كەلمەكتە. چەتئەللەردىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىزمۇ ، « بىز قانداق قىلساق ۋەتەن ئىچىدە ئېزىلىۋاتقان ۋە خارلىنىۋاتقان خەلقىمىزگە تېخىمۇ پايدىلىق خىزمەت قىلالايمىز؟ » دىگەننى كۆڭلىگە پۈكۈپ، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خىزمەت قىلىپ كەلمەكتە (شۇنى ئەسلىتىپ ئۆتمەكچىمەنكى،

باش ماقالە:

« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ جەڭگىۋار روھىنى تولۇق ئەمەللەشتۈرۈپ، ۋەتەن داۋاسىنى يېڭى پەللىگە كۆتۈرەيلى!

(1992 ـ يىلى ئىستانبۇلدا چاقىرىلغان 1 ـ نۆۋەتلىك خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ سابىق رەئىسى ۋە گېزىتىمىزنىڭ تەھرىر ھەيئەت ئەزاسى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ گېزىتىمىزگە ۋاكالىتەن يازغان مەخسۇس ئوبزورى)

قەدىرلىك ۋەتەنداشلار:

دۇنيادىكى 10 دۆلەتتىن 16 تەشكىلاتنىڭ ۋەكىللىرىنىڭ ۋە بىرقىسىم مەشھۇر جامائەت ئەرباپلىرىمىزنىڭ ئىشتىراكى بىلەن بۇيىل 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنىدىن 16 ـ كۈنىگىچە ياۋروپانىڭ يۈرىكى بولغان گېرمانىيەنىڭ ميونخىن شەھرىدە تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى تەنتەنىلىك ھالدا ئۆتكۈزۈلدى، شۇنداقلا يىغىن ۋەكىللىرىنىڭ بىردەك ماقۇللىقى بىلەن، تاشقى دۇنيادىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ خەلقئارادىكى بىردىن ـ بىر ئالىي ئورگىنى ـ « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي

قۇرۇلتاي سىپىگە قوشۇلۇپ، بىرياقىدىن باش چىقىرىپ، داۋاملىق تەشكىلىي رەۋىشتە ھەممىمىزنى ئۆزئىچىگە ئالغان بىرپۈتۈن تەشكىلات سۈپىتىدە دادىل قەدەملەر بىلەن خەلقنارا سەھنىگە چىقىشتىن ئىبارەت!

ھۆرمەت بىلەن: ئەنۋەرجان
(« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى)
1999 ـ يىلى 16 ـ ئۆكتەبىر (گىرمانىيە ـ مىيونخىن)

ئابرۇيلۇق، كۈچلۈك تەشكىلى ئاپپاراتىمىزنى تىكلەپ چىقتۇق. شۇنىڭ ئۈچۈن، مەملىكەت ئىچىدىكى قەھرىمان خەلقىمىزنىڭ ئىنقىلاۋى ھەركەتلىرى ۋە خەلقارادىكى ناھايىتى تېز ئۆزگىرىۋاتقان ۋەزىيەتتىن كېيىن قالدۇق.

كوممۇنىستىك خىتتاي باسقۇنچىلىرى شەرقىي تۈركىستاننى قانۇنسىز ئىشغال قىلغان 50 يىلدىن بۇيان، خەلقىمىزنىڭ ئىنسان ھوقوقى، دېموكراتىيە ۋە ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى ھەل قىلىش ھەققىدىكى ئېنىق ئىنسانى ئارزۇ ـ ئىستەكلىرىنى ھېچقاچان نەزەرگە ئالغىنى يوق. خىتتاي مۇستەملىكىچىلىرى تىنچلىقپەرۋەر خەلقىمىزنىڭ قانۇنى ، سىياسىي تەلەپلىرىنى تىنچ يول بىلەن ھەل قىلماي، خەلقىمىزنى ئۆزىنى قوغداش ئۈچۈن قوراللىق توقۇنۇشلارنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشقا مەجبۇرلىدى. بېيجىڭ دائىرلىرىنىڭ ئاتسىملاتسىيەنى ۋە قىرغىنچىلىقنى ئاساس قىلغان دۆلەت تېرور سىياستى يېرىم ئەسىردىن بۇيان كۈن ساناپ كۈچەيسە ـ كۈچەيدىكى، ھېچ ئاجىزلاشمىدى. مەسىلەن، 1990 ـ يىلى ئاپرىل « بارىن ئىنقىلاۋى »، 1995 ـ يىلى « 7 ئىيۇل خوتەن ۋەقەسى »، 1997 ـ يىلى فېۋرالدىكى « غولجا ۋەقەسى » قاتارلىق خەلقىمىزنىڭ سىياسى كۆرەشلىرىنى بېيجىڭ ھۆكۈمرانلىرى رەھىمسىزلارچە قانلىق باستۇردى.

خىتتاي ھۆكۈمتى ئۆزىنىڭ مۇستەملىكىلىرىدە، بولۇپمۇ شەرقىي تۈركىستاندا مىللىتىمىزنى دۇنيا خەرىتىسىدىن ئۆچۈرۈپ تاشلاش ئۈچۈن، مىللىتىمىزگە قارىتا قىرىپ يوقۇتۇش سىياستىنى يۈرگۈزىۋاتىدۇ. ئۇلار دۇنيانىڭ بەزى جايلىرىدا يۈز بەرگەن تېرورىستىك ۋەقەلەرگە قارىتا غەرپتىكى

قۇرۇلتىيى قۇرۇپ چىقىلدى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنى چىن دىلىمىزدىن قىزغىن تەبرىكلەيمىز ھەم مىللىي كۈرىشىمىزگە مۇۋاپىقىيەتلەر تىلەيمىز!

ھەممىمىزگە مەلۇمكى، بۇنىڭدىن 7 يىل مۇقەددەم، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا پائالىيەت قىلىۋاتقان بارلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى تۈركىيەنىڭ ئىستامبول شەھرىگە جەم بولۇپ، تارىخى ئەھمىيەتلىك 1 ـ قېتىملىق « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نى ئېچىپ، دەسلەپكى قەدەمدە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ ستىراتىگىيە ۋە تاكتىكا مەسىلىرىنى مۇزاكىرە قىلىپ، جەڭگىۋار پىروگراممىا ۋە خىتاپنامىلەرنى ئېلان قىلغان ئىدى.

تۇنجى قېتىملىق قۇرۇلتايدا ئېلىنغان سىياسەت ۋە قارارلار ئاساسىدا، خەلقئارادىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن ئىدىيەدە بىرلىككە كېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئىمكانىيەتلىرى يار بەرگەن ئاساستا، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى دۇنياغا يۈزلەندۈرۈشتە كۆزگە كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرگە ئېرىشىپ، تارقاقلىشىشتىن بىرلىشىشكە، ئىتتىپاقسىزلىقتىن ئىتتىپاقلىققا، ئاجىزلىقتىن كۈچلىنىشكە، پارتىزانلىقتىن مۇنتىزىملىشىشكە، ئازچىللىقتىن كۆپچىللىككە يۈزلىنىپ، دوست، دۈشمەن ۋە بىزگە ھېسداشلىق قىلغۇچىلارنىڭ مىللى داۋايىمىزغا بولغان دىققەت ـ ئېتىۋارىنى قوزغىيالىغان ئىدۇق. لېكىن بەزى ئىچكى ۋە تاشقى سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن، خەلقارادىكى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ۋە مەملىكەت ئىچىدىكى خەلقىمىزنىڭ ئارزۇ ـ ئارمان، جانىجان مەنپەتلىرىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان

بىردىن ـ بىر خەتەرلىك كۆچ ئىكەنلىكىگە كۆزى يېتىۋاتىدۇ، شۇنداقلا ئۇلار، 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ئالدى ـ كەينىدە خىتاي ئىمپىريالىزىمىغا شەرقىي تۈركىستان، مانجۇرىيە، ئىچكى موڭغۇلىيە ۋە تىبەتكە ئوخشاش مۇستەملىكىلىرىنى قوشۇپ قويۇپ ئۆتكۈزگەن دۇنيا ستراتېگىيەسىدىكى زور خاتالىقنى تونۇۋاتىدۇ. شۇڭا ئۇلار خىتاينىڭ دۇنيا بازىرى بولۇشتەك ئەۋزەللىكىگە قارىماي، شەرقىي تۈركىستان ۋە ئۇيغۇرلارغا دىققەت ـ ئېتىۋارىنى ئالاھىدە تىكمەكتە.

يېقىنقى بىر ـ ئىككى يىلدىن بۇيان بىزنىڭ مىللىي داۋايىمىزغا، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستانغا قىزىقىۋاتقان مەملىكەتلەر كۆپەيمەكتە. ئامېرىكا ۋە ياۋرۇپادىكى كۆپلىگەن مەملىكەتلەرنىڭ مىللىي پارلامېنتلىرى، خەلقارا تەشكىلاتلار ئۆزلىرىنىڭ يىغىنلىرىغا شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋەكىللىرىنى ئۆزلىرى چاقىرىپ، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى دۇنياغا ئاڭلىتىشتا ئالاھىدە رول ئويناۋاتىدۇ. بۇنىڭ بىلەن،خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى « شىنجاڭ » دىگەن قانلىق قەپەزدە ئۇجۇقتۇرۇپ، ئۇنىڭ داۋاسىنى دۇنياغا ئاڭلاتمايمەن،دىگەن خام خىياللىرى تامامەن بىت ـ چىت بولدى. بۇ يىل بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ جەنۋەدىكى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى چاقىرغان ئۆزىنىڭ 55 ـ قېتىملىق ئومومى يىغىنىدا، خەلقارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ خىتتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرىنى ئېغىر ھالدا دەپسەندە قىلىۋاتقانلىقىغا ئائىت 92 ـ بەتلىك ئومومى دوكلاتى 100 دىن ئوشۇق مەملىكەتلەردىن كەلگەن ۋەكىللەرگە، پارلامېنت ئەزالىرىغا،

بەزى مەملىكەتلەر تەرىپىدىن قوللىنىلىپ كېلىۋاتقان « تېرورىزىم »، « فوندا مىنتالىزىم » دېگەندەك ئاتالغۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ مۇستەملىكىچىلىك سىياسەتلىرىگە سۈيىئىستېمال قىلىپ، خەلقىمىزنىڭ ئۆز ـ ئۆزىنىڭ قانۇنى ھوقوقىنى قوغداش مەقسىتىدە تېنىچ، سىياسىي يول بىلەن ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەرىكەتلىرىنى رەھىمسىزلەرچە قانلىق باستۇرىۋاتىدۇ.

نۆۋەتتە بىزنىڭ مىللىي داۋايىمىزدا دۈچ كېلىۋاتقان جىددىي مەسىلىلەر شۇكى، سىياسىي كۈرەش بىلەن قوراللىق كۈرەشنىڭ مۇناسىبىتى، مىللىي داۋايىمىزنىڭ ئىسلام دۇنياسى بىلەن غەرىپ دۇنياسىدىكى يۆلۈنۈشى، دېموكراتىك خىتتايلار بىلەن بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلەر ... قاتارلىق بىر قاتار مەسىلىلەردە خەلقارادىكى بەزى شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرى ۋە بەزى مەسئۇللىرىمىزنىڭ بۇ ساھادىكى سىياسەتلەرگە تۇتقان پوزىتسىيەسى ۋە ھەل قىلىش ئۇسولى ھەر خىل بولىۋاتىدۇ، شۇڭا، شەرقى تۈركىستان داۋاسىدىكى بۇ خىل ھەل قىلغۇچ مەسىلىلەرنى ھەل قىلماي، پىكىردە، ئىدىيەدە، ئىشتا بىرلىككە يەتمەي، شەرقى تۈركىستان داۋاسىنى غەلبىلىك ئېلىپ بارغىلى بولمايدۇ.

بولۇپمۇ يېقىنقى مەزگىللەردىن بۇيان ئامېرىكا ۋە ياۋرۇپانى ئاساس قىلغان ھۆر دۇنيا مۇملىكەتلىرى بېيجىڭ ھۆكۈمرانلىرىنىڭ ئۆز مۇستەملىكىلىردە، خىتتاي يۈرگۈزىۋاتقان دۆلەت تېرور سىياستىنى پەيدىن ـ پەي چۈشۈنۈپ يېتىپ، « بېيجىڭ » ماركىلىق بۇ قىزىل يالماۋۇزنىڭ سوغاق مۇناسىۋەتلەر ئۇرۇشىدىن كېيىن ئاسىيا ۋە دۇنيانىڭ تېنىچ ـ ئامانلىقىغا تەھدىت سېلىپ، دۇنياغا خوجا بولۇش غەرىزىدە تۇرىۋاتقان

ۋەزىيىتىنىڭ تەقەززاسىغا ئاساسەن، داۋايىمىزنىڭ مەركىزىنىڭ ياۋرۇپانىڭ يۈرىكى بولغان گېرمانىيەگە يۆتكۈلىشى ـ شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ يېڭى بىر باسقۇچقا كىرگەنلىكىدىن، دۇنيا ۋەزىيىتىنىڭ داۋايىمىزغا پايدىلىق تەرەپكە يۈزلەنگەنلىكىدىن دېرەك بەردى. قۇرۇلتايىمىز بۇندىن كېيىنكى پالىيەتلىرىمىزنى تېخىمۇ ئېنىق، تېخىمۇ نىشانلىق، تېخىمۇ مەركەزلىك ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن، قۇرۇلتاي نەتىجىسىدە قۇرۇلتىيىمىزنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى ئاساسىي جەھەتتىن ياشلاشتۇرۇلدى، قۇرۇلتاي دائىمى كومىتېتىغا تارىخىمىزدا 1 ـ قېتىم ئاياللاردىن 2 ۋەكىل كىرگۈزۈلدى. بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايدا دېموكراتىيە تولۇق جارى قىلدۇرۇلۇپ، ئۆز ئارا پىكىرلىشىش، دوسلۇق، قېرىنداشلىق روھىدا ئۆتتى، قۇرۇلتايدا قوبۇل قىلىنغان نىزامنامە، قارار، خىتاپنامىلەر 1 ـ قۇرۇلتاي ئېچىلغاندىن كېيىنكى 7 يىل جەريانىدا قېرىنداشلىرىمىزنىڭ شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى ئېلىپ بېرىشتىكى سەۋىيەسىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلگەنلىكىنى ئىسپاتلىدى.

قۇرۇلتاي، ئىتتىپاقلىق، ھەمدەملىك روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، داۋايىمىزنىڭ ئۇزۇن تارىخى مۇساپىسىنى ئەسلەپ، مەسىلىلەرگە ئىلمىي پوزىتسىيە بىلەن مۇئامىلە قىلىپ، كونا ئەنئەنە ۋە قاراشلارغا تەنقىدى نەزەردە قاراپ، داۋايىمىزنى ئىمكان قەدەر دۇنياغا يۈزلەندۈرۈشكە تىرىشىپ، يېڭى سىياسەت، يېڭى تاكتىكىلارنى بەلگىلەپ، ۋەتەن ـ خەلقىمىزنىڭ مەنپەئەتىگە پايدىلىق نەتىجىلەرگە ئېرىشتى. ئۇيغۇر خەلقى تىنىچ، خاتىرجەم، دېموكراتىك ئاساستا ئۆز ۋەتىنى شەرقىي تۈركىستاندا ئەركىن ياشاشنى خالايدۇ ھەم شۇنداق ياشاشقا قادىر مىللەتتۇر،

خەلقارا تەشكىلاتلارغا تارقىتىپ بېرىلدى. بۇ، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بېشىغا چۈشكەن ئەجەللىك بومبا بولدى.بۇ مۇناسىۋەت بىلەن بىز، خەلقارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ بۇ ھەققانىي، دادىل ھەركىتىنى چىن دىلىمىزدىن تەبرىكلەيمىز ۋە خەلقىمىز نامىدىن ئۇلارغا تۈگۈمەس تەشەككۈرلىرىمىزنى ئىزھار قىلىمىز.

مۇشۇنداق بىر ئىچكى ـ تاشقى ۋەزىيەت ئاستىدا، خەلقىمىزنىڭ كۈچلۈك ئارزۇ ـ تەلەپلىرىگە ئاساسەن گېرمانىيەدىكى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماسسىيون مەركىزى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ تەشكىللىشى، « خەلقارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ قوللۇشى ، گېرمانىيە ۋە باشقا ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ماددىي ياردىمى بىلەن خەلقارادىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ تارىخىدا زور ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان 2 ـ قېتىملىق « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە غەلىبىلىك ھالدا ئېچىلدى. بۇقېتىمقى قۇرۇلتايغا خەلقارادىكى 10 دىن ئارتۇق مەملىكەتلەردە ئىستىقامەت قىلىۋاتقان تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى قاتناشتى.

سىزلەرگە مەلۇمكى، تاشقى دۇنيادىكى مىللىي مۇجادىلىمىز، شەرقىي تۈركىستانلىق مىللىي رەھبەرلىرىمىزدىن مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا، ئەيسا يۇسۇپ ئالىپتېكىنلەر رەھبەرلىكىدە 50 ـ يىللارنىڭ يېشىدىن باشلاپ تۈركىيەنى ئاساس قىلغان ھالدا ئوتتۇرا شەرىق مەملىكەتلىرىدىن باشلانغان ئىدى.ھازىرقى دۇنيا

ـ دۇنيادا ئىنسان ھەقلىرى، دېموكراتىيە ۋە ئۆز تەغدى
ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقلىرىغا ھۆرمەت قىلىش تازا كۈچەي
بىر دەۋر بولدۇ، بىزنىڭ شەرقىي تۈركىستان داۋايىمىزمۇ د
بۆلگۈچ بىر باسقۇچقا يېتىپ كەلدى. بۇ ھەق، ئەركىن
مۇستەقىللىق ھەرگىزمۇ باشقا تەرەپتىن ئېنئام قىلىنمايدۇ،
مىللىتىمىزنىڭ ھەق - ھوقۇقىنى پەقەتلا ھەممىمىز بىرلىش
ئىتتىپاقلىشىپ قىلغان كۆرەشلىرىمىز نەتىجىسىدىلا قول
كەلتۈرەلەيمىز.

يېڭى 21 - ئەسىر ئۇيۇقىنىڭ ئالتۇننۇرلىرى قىزىرىۋاتىدۇ،
ئېتىۋاتىدۇ. تۇرايلى! شۇ تاڭ قوينىدا مۇستەقىللىقىمىز
ئۇلۇغ ئەيياملىرىنى كۈتۈپ ئالايلى! « شەرقىي تۈركىست
ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ناملىق بۇ باش شتابىمىز
ئەتراپىغا بىر نىيەت، بىر مەقسەت بىلەن چىڭ ئۇيۇش
داۋايىمىزنى دۇنياغا يۈزلەندۈرۈپ، مۇستەقىل شەر
تۈركىستان ئۈچۈن كۆرەش قىلايلى!

ياشىسۇن 2 - قۇرۇلتىيىمىزنىڭ جەڭگىۋار روھى!
ياشىسۇن ھۆر، ئازات، مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستا

ئالىنغانلاردىمۇ شۇنداق بولغان، بۇندىن كېيىنمۇ شۇنداق قىلىپ
ياشىيالايدۇ. مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان ھېچبىر زامان ئاسىيا
ۋە دۇنيا تىنچلىقىغا تەھدىت سېلىپ دۇنيا خەلقلىرىگە زىيان
كەلتۈرمەيدۇ. ئەكسىچە، كوممۇنىستىك خىتتايلارنىڭ
كېڭەيمىچىلىكى ۋە زوراۋانلىقىنى توسۇپ، دۇنيا تىنچلىقى
ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشىدۇ. ئەگەر شەرقىي تۈركىستان
مۇستەقىل بولغان بولسا ئىدى، خىتتاي شەرقىي تۈركىستاننىڭ
بايلىقىدىن ۋە كەڭ زېمىنىدىن پايدىلىنىپ بۈگۈنچىلىك كۈچلىنىپ
ئاتۇم مەملىكىتىگە ئايلىنىپ كېتەلمەيتتى. شەرقىي تۈركىستان
مۇستەقىل بولغان بولسا، خىتتاي بۈگۈنكىدەك دەرىجىدىن
تاشقىرى چوڭ مەملىكەت بولۇپ، دۇنيانىڭ خوجايىنلىقىنى
تالىشالمايتتى. شەرقىي تۈركىستاننىڭ بايلىقى بۈگۈن
كوممۇنىستىك خىتتاينىڭ ئىنفىرئالىستىك كېڭەيمىچىلىكى
ئۈچۈن ئاساسى بايلىق مەنبەسى بولىۋاتىدۇ.

بىز دۇنيا مەملىكەتلىرى، ياۋرۇپا مەملىكەتلىرى، ئىسلامى
مەملىكەتلەر ۋە بارلىق دىندىكى دۇنيا مەملىكەتلىرى بىلەن
تېنىچ، ئىناق بولۇپ ياشايمىز، ئىناق خوشنىدارچىلىقنى
تىكلەشنى خالايمىز.بىزنىڭ مەقسىدىمىز ۋە مۇستەقىل
داۋايىمىز دۇنيا خەلقىنىڭ مەنپەئەتى بىلەن بىر، ئۇنىڭ بىلەن
زىت ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن ئامېرىكا ۋە ياۋرۇپا
باشچىلىقىدىكى ھۆر دۇنيا مەملىكەتلىرىنىڭ بىزنىڭ
مۇستەقىللىق داۋايىمىزنى قوللىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

قەدىرلىك ۋەتەنداشلار، 2 ـ قېتىملىق شەرقىي تۈركىستان (
ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى دەل پەيتىدە ئېچىلدى. دۇنيا
ھازىر 21 ـ ئەسىرگە قەدەم تاشلاش ئالدىدا تۇرۇپتۇ. 21 ـ ئەسىر

ئۈچۈنمۇ مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئومۇمىي قارارىنىڭ 10 ـ ماددىسىدا، « مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ـ 1996 ـ يىلى گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھىرىدە چاقىرىلغان « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ پائالىيەتلىرىنى قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەيدۇ ۋە ئۇلار بىلەن بولغان ھەمكارلىقنى داۋاملاشتۇرىدۇ، شۇنداقلا ياشلار قۇرۇلتىيىنىڭ ئۆزىنىڭ نىزامنامىسىگە ماس ھالدا مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ياشلار كومىتېتى سۈپىتىدە يەر ئېلىپ پائالىيەت ئېلىپ بېرىشىنىڭ مىللىي داۋايىمىزنى يەنىمۇ كۈچلەندۈرىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ، مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ياشلار قۇرۇلتىيى رەھبەرلىك ئورگىنىنى ئەڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە بۇيولدا ئىجابىي قەدەم تاشلاشقا چاقىرىدۇ ۋە قۇرۇلتاي رەھبەرلىك ئورگىنىمىزمۇ بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن ئەمەلىي ھەرىكەتكە كىرىشىدۇ » دەپ كۆرسىتىلگەن ئىدى.

شۇ ئاساستا بىز ياشلار قۇرۇلتىيى رەھبەرلىكىنى مۇشۇ يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئامېرىكىدا چاقىرىلىدىغان 3 ـ نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا مىللىي قۇرۇلتىيىمىزغا رەسمىي قوشۇلۇش ھەققىدە قارار ئېلىنىشى ئۈچۈن كۈچ چىقىرىشقا چاقىرىمىز. شۇنىڭغا ئىشەنچىمىز كامىلكى، مىللىي قۇرۇلتىيىمىز بىلەن ياشلار قۇرۇلتىيىنىڭ بىرلىشىشى، ۋەتەن سىرتىدىكى مىللىي داۋايىمىزنىڭ كۈچىيىشىگە ھەسسە قوشقىنىدەك، قىلىۋاتقان ئىشىمىزنىڭ ئۈنۈمىنى بىرنەچچە ھەسسە ئاشۇرغۇسى ۋە شۇنداقلا ۋەتەندىكى خەلقىمىزنىڭ ئۈمىتۋارلىقىنى تېخىمۇ كۈچەيتكۈسى! شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ياشلار قۇرۇلتىيى رەھبەرلىكىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى قەدەملىرىنى، ئامېرىكىدا ئېچىلىدىغان 3 ـ قېتىملىق قۇرۇلتىيىدا مىللىي قۇرۇلتىيىمىز بىلەن

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » غا يازغان تەكلىۋى

« دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى هۆرمەتلىك ئۆمەر قانات ئەپەندىگە ۋە قۇرۇلتاي رەهبەرلىكىگە تەكلىپ:

سىزلەرگە مەلۇم بولغىنىدەك، 2 ـ نۆۋەتلىك « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى »، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ بىرلىكتە ساهىپخانلىق قىلىشى بىلەن مۇۋاپىقيەتلىك ئۆتكۈزۈلدى.

مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئاساسلىق مەقسەتلىرىنىڭ بىرى ـ ئالدى بىلەن ئۆزئارا ئىتتىپاقىمىزنى ۋە سەپىمىزنى مۇستەهكەملەش، ۋەتەن سىرتىدىكى بارچە تەشكىلاتلارنى، جۈملىدىن « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى » قۇرۇلتىيى » نىمۇ مىللىي قۇرۇلتىيىمىز ئەتراپىدا بىرلەشتۈرۈش ئۈچۈن تىرىشىشتۇر. شۇنىڭ

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ ۋەكىللىرى فىرانسىيەدە جاڭزېمىنغا قارشى ئۆتكۈزۈلگەن بىرلەشمە نامايىشقا قاتناشتى

مەركىزى ئورگىنى گېرمانىيەنىڭ مىيونخىن شەھرىدە بولغان « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » بىلەن « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ رەھبەرلىرى گېرمانىيەدىن بىرقىسىم ئۇيغۇرلارنى باشلاپ فىرانسىيەگە بېرىپ، بۇيىل 10 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنىدىن 24 ـ كۈنىگىچە فىرانسىيەنىڭ لىئون، پارىژ قاتارلىق شەھەرلىرىدە خىتاينىڭ دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىننىڭ فىرانسىيەگە زىيارەتكە كەلگەنلىكى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن نارازىلىق نامايىشلىرىغا قاتناشتى.

ئالدى بىلەن 10 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى» نىڭ بىر گۇرۇپ ئەزالىرى، ياشلار قۇرۇلتىيى ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسانىڭ يېتەكچىلىكىدە گېرمانىيەنىڭ مىيونخىن شەھرىدىن فىرانسىيەنىڭ ئۈچۈنچى چوڭ شەھرى « لىئون » گە يېتىپ بېرىپ، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان ۋە دېموكراتىك خىتتاي تەشكىلاتلىرى بىلەن

ياشلار قۇرۇلتىيىنى بىرلەشتۈرۈشنى نەزەردە تۇتقان ھالدا تاشلىشنى ئۈمۈت قىلىمىز، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ 6 ئايدا بىرقېتىم چاقىرىلىدىغان دائىمىي كومىتېت يىغىنىڭ 2 ـ قېتىملىقىنى ياشلار قۇرۇلتىيى رەھبەرلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ تۇرۇپ، 3 ـ قېتىملىق ياشلار قۇرۇلتىيى بىلەن ئەينى جايدا ۋە ئەينى ۋاقىتتا بىرلىكتە ئۆتكۈزۈش مۇمكىنچىلىكىنى ئەسكەرتىپ ئۆتمەكچىمىز.

پەقەتلا ۋەتەن ـ مىللەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ھەممىمىزنىڭ مۇشتەرەك غايىسى، بىز قانچە تېز بىرلەشسەك، دۈشمەنىنىڭ شۇنچە كۆپ چۆچۈيدىغانلىقىنى ۋە زۇلۇم ئاستىدىكى خەلقىمىزنىڭ شۇنچە كۆپ سۆيۈنىدىغانلىقىنى نەزەردە تۇتقان ھالدا، بۇ تەكلىۋىمىزنى جىددى مۇزاكىرە قىلىپ، بۇ ھەقتە بىزگە بىر ھەپتە ئىچىدە يازما جاۋاپ قايتۇرۇشڭلارنى ئۈمىت قىلىمەن.

ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلەن:

ئەنۋەرجان

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى

2000 ـ يىلى 1 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ مىيونخىن)

شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان ۋە دېموكراتىك خىتاي تەشكىلاتلىرىنىڭ ئەزالىرىدىن تەركىپ تاپقان نامايىشچىلارغا ۋە نامايىشلارنى كۆزەتكەن يەرلىك خەلققە، نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىنسانىي هەق ـ هوقوقلىرىنىڭ كوممۇنىست خىتتاي هاكىمىيىتى تەرىپىدىن قاتتىق ئاياق ـ ئاستى قىلىنىۋاتقانلىقىنى ئەملىي مىساللار بىلەن جانلىق ۋە تەسىرلىك شەكىلدە بايان قىلىپ ,نامايىشقا قاتناشقۇچىلارنىڭ ۋە چەتئەللىكلەرنىڭ ئۇيغۇر خەلقىگە بولغان ئالاھىدە ھېسداشلىقىنى قوزغىدى.

10 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » نىڭ ئەزالىرىدىن تەشكىل تاپقان نامايىشچىلىرىمىز، خىتاي رەئىسى جاڭ زېمىننىڭ فىرانسىيە پىرېزىدىنتى شىراكنىڭ تۇغۇلغان يۇرتى « BREVE » دىكى ئۆيىگە تەكلىپ قىلىنغانلىقىنى ئاڭلاپ ,ئارقىسىدىن قوغلاپ « BREVE » گە يېتىپ بېرىپ شىراكنىڭ سارىيىنىڭ ئەتراپىنى چۆرۈدەپ ئورۇنلۇشۇپ، بۇ يەردىمۇ بىر نامايىش سېپى هاسىل قىلىپ، خىتايغا قارشى ئۈنلۈك هالدا شۇئار توۋلاپ ۋە تەشۋىقات ۋاراقلىرىنى تارقىتىپ ,ئۇيغۇر داۋاسىنى « BREVE » خەلقىگە ئاڭلاتتى. نامايىشچىلارنىڭ هەيۋىتىدىن قورققان جاڭزېمىن ۋە ئۇنىڭ هەمرالىرى سارايدىن چىقىشقا جۈرئەت قىلالمىدى.

10 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى ، بۇقېتىمقى مارافۇنچە نامايىشنىڭ 3 ـ كۈنى « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ۋەكىللىرى فىرانسىيەنىڭ پايتەختى پارىژ غا يېتىپ كېلىپ، پارىژنىڭ پۈتۈن دۇنياغا مەشھۇر باستىلىيە مەيدانىدا جاڭزېمىنغا قارشى نامايىش قىلىش ئۈچۈن يىغىلغان بىرقانچە يۈز كىشىلىك

بىرلىكتە « لىئون » دېگەن « مەتبۇئات سارىيى » نىڭ ئالدىدا خىتتايغا قارشى چوڭ كۆلەملىك بىرلەشمە نامايىش ئۆتكۈزدى. بۇقېتىمقى نامايىشقا يۇقارقى تەشكىلاتلار ۋە ئۇلارنىڭ فىرانسىيەدىكى يەرلىك خەلقتىن تەشكىل تاپقان قوللىغۇچىلىرىدىن بولۇپ جەمئى 2 مىڭغا يېقىن كىشى قاتناشتى. نامايىشچىلارنىڭ خىتتاي دېكتاتورسى جاڭزېمىنغا قارشى توۋلىغان شۇئارلىرى « مەتبۇئات سارىيى » نىڭ ئالدىنى زىل ـ زىلىگە سالغان ئىدى. ئادەم دېڭىزىغا ئايلانغان مەيدان ئىچىدە ئۆزىنىڭ ئاي ـ يۇلتۇزلۇق بايرىقى ۋە كۆركەم مىللىي كىيىملىرى بىلەن چەتئەل مۇخبىرلىرىنىڭ دىققەت ـ ئېتىۋارىغا سازاۋەر بولغان ئۇيغۇر نامايىشچىلىرى ، مۇستەبىت خىتتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى شوئارلار يېزىلغان ھەرخىل لوزۇنكا ۋە تاختىلارنى ئىگىز كۆتۈرۈپ، خىتتايغا قارشى تەشۋىقات ۋاراقلىرى نى تارقىتىپ ۋە جەڭگىۋار شۇئارلارنى تووۋلاپ ، ئۇيغۇرلارنىڭ كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە بولغان چەكسىز ئۆچمەنلىكىنى تولۇق ئىپادىلىدى.

ئۇندىن باشقا يەنە ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ رەئىسى ۋە 30 يىللىق ھاياتىنى خىتتاينىڭ قاراڭغۇ زىندانلىرىدا ئۆتكۈزگەن ئاتاغلىق جامائەت ئەربابىمىز ھەم مەشھۇر تارىخچىمىز ھاجى ياقۇپ ئانات ئەفەندىمۇ نامايىشنىڭ ئۈنجى كۈندىن ئېتىبارەن ياشلار قۇرۇلتىيى تەرىپىدىن تەشكىللەنگەن نامايىشچىلار سېپىدا يەر ئالغان ئىدى. نامايىش جەريانىدا ھاجى ياقۇپ ئەپەندى ئۇيغۇرلارغا ۋاكالىتەن بىرقانچە قېتىم ئالاھىدە نوتۇق سۆزلەپ،

ئۆزلىرى باشقۇرۇۋاتقان تۈرلۈك مەتبۇئات ۋاستىلىرى ئارقىلىق شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى فىرانسىيە خەلقىغە ئاكتىپ شەكىلدە تەشۋىق قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى.

نامايىشچىلار سېپىگە قوشۇلۇپ، بۇ يەردىمۇ چوڭ كۆلەملىك نامايىش ئۆتكۈزدى.

10 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىينىڭ باش كاتىۋى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجانمۇ، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى فىرانسىيە شۆبىسى ۋە فىرانسىيەدىكى تىببەت تەشكىلاتلىرىنىڭ تەكلىۋىگە ئاساسەن، شۇكۈنى پارىژدا ئۆتكۈزۈلىدىغان جاڭ زېمىنغا قارشى نامايىشقا قاتنىشىش ئۈچۈن بىر گۇرۇپ ئۇيغۇرنى باشلاپ گىرمانىيەدىن ئالاھىدە پارىژ شەھرىگە كېلىپ، بۇيەردىكى نامايىشچىلىرىمىزنىڭ سېپىگە قوشۇلدى. ئۇيغۇر نامايىشچىلار باستىللىيە مەيدانىدا ئۆتكۈزۈلگەن ھەيۋەتلىك نامايىش جەريانىدا ئۇيغۇرلارنىڭ ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقى توغرىسىدا كەڭ ـ كۆلەمدە تەشۋىقات ئېلىپ بېرىپ، چەتئەل مۇخپىرى ۋە ئاممىسىنىڭ ئۇيغۇرلارغا بولغان قىزىقىشىنى ۋە ھىسداشلىقىنى قولغا كەلتۈردى.

شۇكۈنى مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجان نامايىشقا قاتنىشىشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى فىرانسىيە شۆبىسى » نىڭ پارىژدىكى ئىشخانىسىنى زىيارەت قىلىپ، بۇيەردە « خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى فىرانسىيە شۆبىسى » نىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرىغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسى ۋەزىيىتى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بەردى. كۆرۈشۈش جەريانىدا فىرانسىيەدىكى خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ مەسئۇللىرىمۇ بۇنىڭدىن كېيىن ئۇيغۇرلار بىلەن بولغان ھەمكارلىقنى يەنىمۇ كۈچەيتىدىغانلىقىنى ۋە

بۇقېتىمقى قۇرۇلتىيىمىزغا قاتنىشالمىغان تەشكىلاتلىرىمىز ۋە جامائەت ئەرباپلىرىمىزنى بۇ بىرلەشكەن سېپىمىزگە قوشۇلۇپ، داۋايىمىزنى دۇنيا سەھنىسىگە ئېلىپ چىقىشىمىزغا يار ـ يۆلەكتە بولۇشنى ئىلتىماس قىلىمەن!

شۇنى ئاللاھدە ئەسكەرتىپ ئۆتمەكچىمەنكى، بىز ھېچقانداق شەخس ۋە تەشكىلات بىلەن ھېچ نەرسىنى تالاشمايمىز، مۇھاجىرەتتىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ بىرلىك ـ بارەۋەرلىكىنى ساقلاش ئۈچۈن ھەركىم بىلەن ھەرقانداق شارائىتتا ۋە ھەر يەردە ئۇچرىشىپ، مۇقەددەس مىللىي داۋايىمىزنى بىرلىكتە قانداق قىلىپ تېخىمۇ ياخشىراق يۈرگۈزۈش ئۈچۈن سۆزلۈشۈشكە تەييارمىز!

كېلىڭلار، قولنى قولغا بېرەيلى! ئۆتمۈشكە سالاۋەت دەپ، بۇنىڭدىن كېيىن يۇرتىمىزدا خىتتاي زۇلمى ئاستىدا ئېزىلىۋاتقان، قىرىلىۋاتقان ۋە مىللىي داۋايىمىز ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىۋاتقان خەلقىمىزگە قانداق قىلىپ تېخىمۇ ياخشى خىزمەت قىلىشنىڭ ئىمكانلىرىنى ئىزدەيلى!

21 ـ ئەسىرگە قەدەم بېسىۋاتقان شۇ كۈنلەردە پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي ,مەۋجۇت خەلقارا قولاي شارائىتتىن تېخىمۇ ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ بىرگە ھەركەت قىلايلى! بىرگە بولايلى ۋە خەلقىمىزنىڭ ساداسىغا قۇلاق سالايلى!

1999 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ مىيونخېن)

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ بارلىق شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ رەھبەرلىرىگە يوللىغان مۇراجەتنامىسى

سىزلەرگە مەلۇم بولغىنىدەك ، 1999 ـ يىلى ئۆكتەبىر ئېيىنىڭ 12 ـ كۈنىدىن 16 ـ كۈنىگىچە گېرمانىيەنىڭ ميۇنخىن شەھرىدە كۆپچىلىك تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ رەھبەرلىرىنىڭ ۋە بىرقىسىم پىشقەدەم جامائەت ئەرباپلىرىمىزنىڭ ئىشتىراكى بىلەن، بۇقېتىمقى 2 ـ نۆۋەتلىك « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىينى مۇۋاپپىقىيەتلىك ئۆتكۈزدۇق. بۇ يىغىنىنىڭ نەتىجىسىدە مىللىي قۇرۇلتايىمىزنىڭ نىزامنامىسى تەستىقلاندى ۋە مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مەركىزى گېرمانىيەنىڭ ميۇنخىن شەھرى قىلىپ بېكىتىلدى، بۇ ئالىي ئورگىنىمىزنى پات يېقىندا گېرمانىيەدە رەسمى قانۇنىي تىزىمغا ئالدۇرىمىز.

قۇرۇلتىيمىزنىڭ يىگانە مەقسىدى ـ چەتئەللەردىكى بارچە تەشكىلاتلىرىمىزنى بىرلەشتۈرۈپ ، بىر يەگدىن قول چىقىرىپ، مىللىي داۋايىمىزنى تەشكىلى رەۋىشتە خەلقارا سەھنىگە ئېلىپ چىقىشتۇر.

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايغا قىسمەن تەشكىلاتلىرىمىز ۋە پىشقەدەم رەھبەرلىرىمىز بەزى سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن قاتنىشالمىغان ئىدى، شۇڭا مەن بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، تۈرلۈك سەۋەپلەر بىلەن

ئىتتىپاق بولماي تۇرۇپ، قىلىۋاتقان ئىشلىرىمىزدىن تولۇق نەتىجە ئالالمايدىغانلىقىمىز ھەممىمىزگە ئايان، بۇنى ھەتتا دۈشمىنىمىز خىتايلارمۇ ياخشى بىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ خىتاي ھۆكۈمىتى بىزنىڭ مىللىي سېپىمىزدە ئىتتىپاقسىزلىق پەيدا قىلىش ئۈچۈن تۈرلۈك ھىيلە - نەيرەڭلەرنى ئىشلىتىپ كەلمەكتە!

ئېسىمدە قېلىشىچە مەن ئەمدىلا 7 ياشقا قەدەم قويۇپ، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 1 - يىللىقىدا يېڭى دەرس باشلىغان كۈنلىرىمدە، مۇئەللىمىمىز بىرتۇتام سەرەڭگە تېلىنى باغلاپ، « بۇنى كىم سۇندۇرالايدۇ؟ » دەپ قولىمىزغا بەرگەندە، سىنىپتىكى ھەممىمىز ئىنتىجىقلىشىپ تەرلەپ - پىشىپ شۇنچە كۈچەپمۇ بۇ بىر باغلام سەرەڭگە تېلىنى سۇندۇرالمىغان ئىدۇق، كېيىن مۇئەللىم ھېلىقى سەرەڭگىنى ئايرىپ بىرىمىزگە بىرتالدىن تارقىتىپ بەرگەن ئىدى، ئۇنى ھەممىمىز سۇندۇرىۋەتكەن ئىدۇق. بۇ مىللەتچى، ۋەتەنپەرۋەر مۇئەللىمىمىزنىڭ ئەينى چاغدا نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى مانا ھازىر ياخشى چۈشىنىۋاتىمەن!

بىز ھازىر ناھايىتى موھىم بىر مەزگىلدە تۇرىۋاتىمىز، ۋەتىنىمىزدە خەلقىمىزنىڭ ھۆر - ئازاتلىقى ئۈچۈن قىممەتلىك جانلىرىنى پىدا قىلىۋاتقان، قاراڭغۇ زىندانلاردا زۇلۇم چېكىۋاتقان، تۇل - يېتىم قېلىۋاتقان ... خەلقىمىزنىڭ ئېچىنىشلىق ساداسىنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە لايىقىدا ئاڭلىتىمىز دەيدىكەنمىز، ئۇ ھالدا بىز ئۆزئارا تېخىمۇ ئىناق ۋە ئىتتىپاق بولۇپ، بىر يەڭدىن قول چىقىرىپ، ئومۇمىي بىر تەشكىلات ئىچىدە بىرلىشىپ، تەشكىللىك ۋە كوللېكتىپ ھالدا ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشىمىز لازىم!

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ ئامېرىكىغا يوللىغان مەكتۇبى

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم مۆھتەرەم غۇلامىددىن ئاكا، ئالدى بىلەن مەن سىز ئارقىلىق ھۆر، دېموكراتىك ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىدا ياشاۋاتقان بارلىق يۇرتداشلىرىمىزغا سەمىمىي سالام يوللايمەن! شۇنداقلا سىلەرنىڭ بايرىمىڭلارنى تەبرىكلەش بىلەن بىرگە، بايرام مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈۋاتقان يىغىنىڭلارغا مۇۋاپپىقىيەتلەر تىلەيمەن!

ئامېرىكىدا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىزنىڭ تىرىشچانلىقى نەتىجىسىدە كېيىنكى يىللاردىن بۇيان ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىدا مىللىي داۋايىمىزنىڭ كۈندىن ـ كۈنگە جانلىنىۋاتقانلىقىنى پەخىرلىنىش ئىچىدە كۆزىتىپ كېلىۋاتىمىز!

سىزلەرگە مەلۇم بولسا كېرەك، مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ ئالدىمىزدىكى ئىككى يىل ئىچىدىكى ئاساسلىق ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى ـ بەزى سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن بۇ تەشكىلاتىمىزغا كىرەلمىگەن ئاز ساندىكى تەشكىلاتلىرىمىزنى ۋە يەككە ھالدا ۋەتەن داۋاسىنى قىلىپ كېلىۋاتقان شەخسلىرىمىزنى ئۆز سېپىمىزگە جەلپ قىلىپ، بىرلىك ـ باراۋەرلىكنى تولۇق ھالدا ئىشقا ئاشۇرۇشقا تىرىشىشتىن ئىبارەت! چۈنكى، ئۆزئارا ئىناق ۋە

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ قازاقىستانغا يوللىغان مەكتۇبى

يېقىندا قازاقىستاندا ۋەتەن داۋاسىنى قىلىپ كېلىۋاتقان بارلىق ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ بىرئارىغا كېلىپ، قازاقىستاندىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ ئالى ئورگىنى — « ئۇيغۇنلاشتۇرۇش كېڭىشى » نى قۇرۇپ چىقىشقا ھازىرلىنىۋاتقانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ ئىنتايىن خۇرسەن بولدۇق، چۈنكى، ئانا ۋەتىنىمىز بىلەن بىۋاستە چېگرىداش ھەم ستراتېگىيىلىك ئورنى ئىنتايىن مۇھىم بولغان قازاقىستاندەك بىر دۆلەتتە پۈتۈن ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىغا ۋەكىللىك قىلالايدىغان بۇنداق بىر ئالى ئورگاننىڭ ۋۇجۇتقا چىقىشى - ئەلۋەتتىكى قازاقىستاندا يىللاردىن بېرى پائالىيەت قىلىپ كېلىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ بىرلىك - باراۋەرلىك ۋە ھەمكارلىق يولىدا تاشلىغان ئىنتايىن مۇھىم ئىجابى قەدىمى بولۇپ ھىساپلىنىدۇ!

خۇددى سىزلەرگە مەلۇم بولغىنىدەك، 1999 - يىلى 12 — 16 - ئۆكتەبىر كۈنلىرى گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن 2 - قېتىملىق شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللى قۇرۇلتىينىڭ مۇھىم قارارلىرىنىڭ بىرىمۇ، ۋەتەن سىرتىدا پائالىيەت قىلىۋاتقان بارلىق ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنى ۋە

ئەلۋەتتىكى، ئامېرىكىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىنىڭ بۇ مەسىلىنى مەندىنمۇ ياخشى ئويلاپ يېتىدىغانلىقىغا ۋە بىرلىك ـ باراۋەرلىك ئىچىدە ئىش ئېلىپ بارىدىغانلىقىغا ئىشەنچىم كامىل ! ئامېرىكىدا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان تەشكىلات ۋە شەخسلىرىمىزگە، شۇنداقلا بارلىق ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىزغا زور مۇۋاپىقيەتلەر تىلەيمەن!

هۆرمەت بىلەن: ئەرۋەرجان
« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى
1999 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ مىيونخېن)

« دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى »نىڭ مەسئۇلى «شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ مەركىزى ئورگىنىغا مەكتۇپ يوللاپ، ئۆزئارا ھەمكارلىقنى يەنىمۇ كۈچەيتىشنى ئوتتۇرىغا قويدى

يېقىندا مەركىزى گېرمانىيەنىڭ گۆتتىنگەن شەھىرىدىكى « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » نىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئاندرىياس سېلمېچى ئەپەندى « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجانغا ئالاھىدە مەكتۇپ يوللاپ، بۇنىڭدىن كېيىن ئىككى تەشكىلات ئوتتۇرىسىدىكى ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىنى يەنىمۇ كۈچەيتىپ، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى يېقىن كېلەچەكتە خەلقئارا سىياسىي سەھنىلەردە بەلگىلىك تەسىرچانلىققا ئىگە قىلىش كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئاندرىياس سېلمېچى ئەپەندى خېتىنىڭ بېشىدا، ئۆزىنىڭ بۇيىل 10 - ئاينىڭ 11 - كۈنىدىن 16 - كۈنىگىچە مىيونخىن شەھىرىدە چاقىرىلغان « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » غا قاتنىشىش ئارقىلىق،

شەخسلىرىمىزنى بىرلىك ـ باراۋەرلىك ۋە ئورتـاق غايـە ئاسـتىدا قۇرۇلتاي سېپىمىزگە جەلىپ قىلىشنى تىرىشىپ قولغا كـەلتۈرۈش ئىدى. شـۇڭا، قازاقىسـتاندىكى بـارلىق ئۇيغـۇر تەشـكىلاتلىرىغا ھەقىقى تۈردە ۋە كېلىلىك قىلالايدىغان « ماسلاشتۇرۇش كېڭىشى » نىڭ بارلىققا كېلىشـى، مىللـى قۇرۇلتىيمىزنىـڭ قـارارلىرىنىڭ تېزىرەك ئەمەلگە ئېشىشى ئۈچۈن ئىجـابى ھـەم تۈرتكۈلـۈك رول ئوينىغۇسى!

قازاقىستاندىكى پېشقەدەم مىللى رەھبـەرلىرىمىزنىڭ بىرلىـك ۋە باراۋەرلىك ئىچىدە ئومومى بىر كۆچ بولۇپ خەلقئارا سىياسـى سـەھنىلەرگە يـۈرۈش قىلىشـنىڭ نەقـەدەر زۆرۈر ئىكــەنلىكىنى ھــەقىقى يوسـۇندا تونــۇپ يېتــىپ ئورتــاق ھەرىكــەت قىلىدىغانلىقىغـا، مـەۋجۇت تەشـكىلاتلار ئارىسـدا بــۆلۈنۈش ۋە پارچىلىنىشقا يول قويمايدىغانلىقىغا، شۇنداقلا تۈرلۈك سـەۋەپلەر بىلەن يەككە ھالدا پائالىيـەت قىلـىپ كېلىۋاتقـان تەشـكىلات ۋە شەخسلىرىمىزنى مىللــى قۇرۇلتىيمىزنىــڭ ســېپىگە قوشۇلۇشـقا تەشۋىق قىلىدىغانلىقىغا ئىشەنچىمىز كامىل!

ئاخىرىدا، ۋەتەن ـ مىللەت يولىدا ھارمــاي ـ تالمـاي كـۈرەش قىلىۋاتقـان قازاقىسـتاندىكى بـارلىق ئۇيغـۇر تەشــكىلاتلىرىغا ۋە شەخسلىرىمىزگە زور مۇۋاپىقىيەتلەر تىلەيمەن!

چەكسىز ھۆرمەت ۋە ئالى ئېھتىرام بىلەن : ئەنۋەرجان « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللى قۇرۇلتىيــى » نىــڭ رەئىسى

1999 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى (گېرمانىيە ـ ميونخىن)

كۆپلىگەن ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ رەھبەرلىرى بىلەن بىۋاستە كۆرۈشۈش ۋە پىكىرلىشىش پۇرسىتىگە ئىگە ئېرىشكەنلىكىنى ھەمدە بۇنىڭدىن ئىنتايىن مەمنۇن بولغانلىقىن بايان قىلىپ ئۆتكەندىن كېيىن، قۇرۇلتاي ئورگىنىغا قارىتا تۆۋەندىكى پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويىدى:

« بىزنىڭ ئەڭ ئاجىز ھالقىمىز شۇكى، نۆۋەتتە بىزدە شەرقىي تۈركىستاندا ئىنسان ھەقلىرىنىڭ ئېغىر دەرىجىدە دەپسەندى قىلىنىۋاتقانلىقىغا ئائىت دەلىل ـ ئىسپاتلىق ماتېرىياللار تولىمۇ يېتەرسىز بولماقتا، شۇڭا مىللىي قۇرۇلتاي بۇ مەسىلىنى جىددى تۇردە ھەل قىلىپ، بىزنىڭ بۇجەھەتتىكى بوشلۇقىمىزنى تولدۇرۇۋېلىشىمىزغا ماسلىشىپ بېرىشى كېرەك؛ بولۇپمۇ ئوتتۇرا ئاسىيادا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارغا بۇ مەسىلىنى ئالاھىدە تەكىتلەڭلار. پاكىتلىق ۋە دەلىل ـ ئىسپاتلىق ماتېرىياللارنىڭ قولىمىزدا بولۇشى ـ دۇنيا جامائەتچىلىكىنى ئۆزىمىزگە جەلىپ قىلىشتا ۋە خەلقئارالىق سىياسى سەھنىلەردىكى مۇناسىۋەتلەرنى كۈچەيتىشىمىزدە پەۋقۇلاددە موھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ».

ئاندرىياس سېلمېچى ئەپەندى مەكتۇبىنىڭ ئاخىرىدا مۇنداق دەپ بايان قىلغان:

« بىز سىلەرنىڭ تىبەت ۋە موڭغۇللار بىلەن ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىڭلارنى قوللاپ ـ قۇۋەتلەيمىز، شۇنداقلا بۇقېتىم قۇرۇلغان مىللىي قۇرۇلتىيىڭلارنى يەنە قايتا تەبرىكلەيدىغانلىقىمىزنى ۋە قوللايدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرمەكچىمىز. ئاخىرىدا سىلەرنىڭ مىللىي ھەرىكىتىڭلارغا تولۇق مۇۋاپىقىيەت تىلەيمىز ».

كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن
گېرمانىيەدە ئۆتكۈزۈلگەن خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدىن بىر كۆرۈنۈش

« خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى دوكتور ئاندرىياس سىلمەنچى ئەپەندى مۇھاكىمە يىغىنىدا سۆز قىلماقتا .

كومۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 50 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن گېرمانىيەدە ئۆتكۈزۈلگەن خەلقئارا ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى رىئاسەتچىلىرى (ئوڭدىكى كىشى « خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » ئاسىيا بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئۇلرىخ دېلىيۇس ئەپەندى . سولدىكى كىشى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجان) .

« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى »

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاتاقلىق مۇتەپەككۇر ئالىمى ۋە تارىخچىسى
هاجى ياقۇپ مۇھاكىمە يىغىنىدا نۇتۇق سۆزلىمەكتە

قازاقىستان ۋەكىللىرىدىن قەھرىمان غوجامبەردى يىغىندا سۆز قىلماقتا

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشىر قىلدى

كۆلن ئۇنىۋېرسىتېتىدىن تۈركشۇناس پىروپېسور دوكتور
مىرزا باي هايىت ئەپەندى يىغىندا نۇتۇق سۆزلىمەكتە

« خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى » بېرلىن شۆبىسىنىڭ رەئىسى
دىرك پىلايتېر ئەپەندى مۇھاكىمە يىغىندا سۆز قىلماقتا

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشىر قىلدى

دالايلامانىڭ مەسلىھەتچىسى ۋە تىبەت ھۆكۈمىتى ياۋروپا بۆلۈمىنىڭ
بۇرۇنقى باشلىقى كېيالتسېن گىيالتاك ئەپەندى نۇتۇق سۆزلىمەكتە

دۇيسبورگ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پىروفېسسورى توماس ھېبېرېر نىڭ
ۋەكىلى مۇھاكىمە يىغىنىدا سۆز قىلماقتا

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى »

پىراپېسسور ئابدۇلقادىر دونۇق مۇھاكىمە يىغىنىدا سۆز قىلماقتا .

تۈركىيە پارلامېنتىنىڭ سابىق ئەزاسى پىراپېسسور مۇستاپا ئۆزداغ
مۇھاكىمە يىغىنىدا سۆزقىلماقتا

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشىر قىلدى

خەلقئارا مۇھاكىمە يىغىنىدا بولۇۋاتقان بەس - مۇنازىلەر- دىن كۆ- رۈنۈشلەر

ئۇيغۇرشۇناس تارىخچى پىروپېسسور مەھمەت سارايلى
مۇھاكىمە يىغىنىدا سۆز قىلماقتا

ۋەتەنپەرۋەر رەسسام مەرۋايىت ھاپىز (سولدىن بىرىنچى) يىغىنغا
قاتنىشىۋاتقان بىر قىسىم ۋەكىللەر بىلەن بىرگە

قۇرۇلتاي
دۆلەت
مارشىمىزنىڭ
جاراڭلىق
ئوقۇلىشى
بىلەن
باشلاندى.
بارلىق
قۇرۇلتاي
قاتناشچىلىرى
ھۆرمەتتە
تۇرماقتا

مۇھاكىمە يىغىنىدىن بىر كۆرۈنۈش

(سولدىن بىرىنچى ۋە ئارقا رەتتىكىلەر دېموكراتىك خىتايلارنىڭ ۋەكىلى)

ئەنۋەرجان قۇرۇلتايدا نۇتۇق سۆزلىمەكتە

پروپېسسور دوكتور مىرزا باي ھايىت قۇرۇلتايدا نۇتۇق سۆزلىمەكتە

« 2 ـ نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » يىغىن رىياسەتچىلىرى (ئوڭدىكى كىشى « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتى رەئىسى دولقۇن ئەيسا. سولدىكى كىشى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىپى ئەسقەرجان.) ۋە

« تۈرك ئىسلام بىرلىكى » تەشكىلاتىنىڭ باشلىقى مۇسا سەردار چەلەبى قۇرۇلتايدا سۆز قىلماقتا

«شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى» نەشىر قىلدى

قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەسقەرجان قازاقىستاندىكى « ئۇيغۇر ياشلىرى ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى ئابدىرېشىت (ئارقارەت ئوڭدىكى بىرىنچى كىشى) ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » مۇئاۋىن رەئىسى كۆرەش كۆسەنلەر (ئالدىنقى رەت ئوڭدىن بىرىنچى كىشى) بىلەن بىرگە

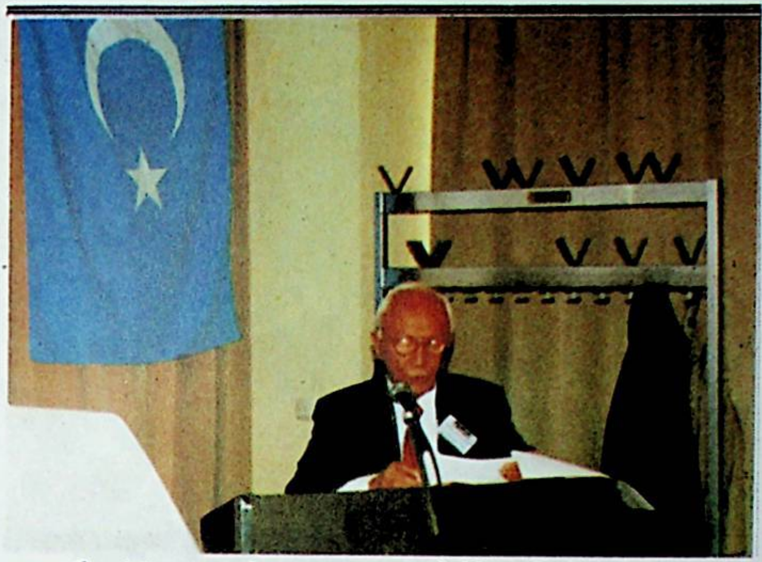

مەھمەت رىزا بېكىن قۇرۇلتاي ئېچىلىش نۇتقىنى سۆزلىمەكتە

غۇلامىددىن ئەخمەت پاختا قۇرۇلتايدا نۇتۇق سۆزلىمەكتە

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

« 2 - نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى »

سۈسەيىن قارى ئىسلامى قۇرۇلتايدا نۇتۇق سۆزلىمەكتە

دىلبىرىم ساماقوۋا قۇرۇلتايدا نۇتۇق سۆزلىمەكتە

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

قۇرۇلتاي
تەييارلىق
كومىتېتىنىڭ
رەئىسى
ئەسقەرجان
ئوتتۇرا ئاسىيا
زىيارىتىدە
قازاقىستاندى-
كى بىر قىسىم
رەھبەرلەر
بىلەن بىرگە

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

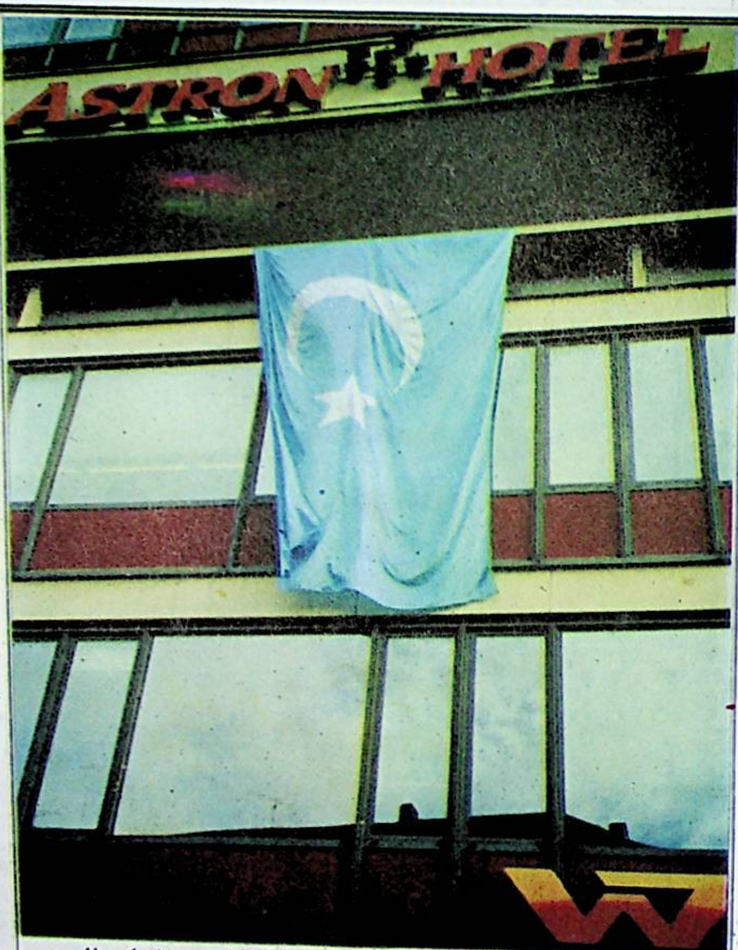

« 2 - نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ئېچىلغان، ميۇنخېن شەھىرىنىڭ مەركىزىگە جايلاشقان « ئاستىرون ھوتەل » بىناسىغا ئېسىلغان ئۇلۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) نىڭ ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقى (بايراقنىڭ چوڭلۇقى كەڭلىكى 4 مېتىر، ئۇزۇنلۇقى 6 مېتىر)

« 2 - نۆۋەتلىك شەرقىي
تۈركىستان
(ئۇيغۇرىستان
) مىللىي
قۇرۇلتىيى »
ئېچىلىۋاتقان
يىغىن
زالىدىن
كۆرۈنۈشلەر

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

قۇرۇلتاي
تەييارلىق
كومىتېتىنىڭ
رەئىسى
ئەسقەرجان
ئوتتۇرا ئاسىيا
زىيارىتىدە
قازاقىستان ـ
دىكى
بىر قىسىم
جامائەت
ئاقساقاللىرى
بىلەن
بىرئارىدا

قۇرۇلتاي ئېچىلىۋاتقان مەزگىلدە بارلىق ۋەكىللەرنىڭ قاتنىشىشى بىلەن خىتايغا قارشى
ئۆتكۈزۈلگەن نامايىشتىن كۆرۈنۈش

قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەسقەرجان ئوتتۇرا ئاسىيا زىيارىتىدە قىرغىزىستاندىكى
بىر قىسىم رەھبەرلەر بىلەن بىرگە

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

قۇرۇلتاي
ئېچىلىۋاتقان
مەزگىلدە
پارلىق
ۋە كىشىلەرنىڭ
قاتنىشىشى
بىلەن
خىتايغا
قارشى
ئۆتكۈزۈلگەن
نامايىشتىن
كۆرۈنۈش

شەرقىي تۈركستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ مىللى مارشى

قۇرتۇلۇش يولىدا سۈدەك ئاقتى بىزنىڭ قانىمىز،
سەن ئۈچۈن ئەي يۇرتىمىز بولسۇن پىدا بۇ جانىمىز.

قان كېچىپ ھەم جان بېرىپ ئاخىر قۇتۇلدۇردۇق سېنى
قۇتۇلۇشقا قەلبىمىزدە بارىدى ئىمانىمىز.

يۇرتىمىز - بىز يۇز - كۆزۈڭنى قان بىلەن پاكىزلىدۇق،
ئۆرلىگەن يالقۇن بىلەن پاكلاندى بىزنىڭ نامىمىز.

يارۇ - ھەمدەم بولدى بىزنىڭ ھىممىتىمىز سەن ئۈچۈن،
شانۇ - شۆھرەتلىك ئىدى ھىممەت بىلەن ئەجدادىمىز.

ئاتىلارنىڭ جەڭلىرى ئۆچمەيدۇ تارىخ بېتىدىن،
نەسلى قالدى جەڭگىۋار بىزنۇنىڭ ئەۋلادى بىز.

چىقتى جان ھەم ئاقتى قان، بولدى ياۋدىن ئەل ئامان
ياشىسۇن! مىلڭ ياشىسۇن! گۈزەل ئىستىقبالىمىز.

4